

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ГОСПІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
ВИСНИК

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видає
Українська Видавнича Спілка

LIBERATION PATH

Ukrainian Political,
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by
Ukrainian Publishers Ltd.

No. 4 (385), April, 1980, Vol. XXXIII

Редагує Колегія

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів

Заступник Відповідального Редактора — М. В. Поврозник

Члени Редакційної Колегії:

проф. д-р Г. Васькович, проф. д-р С. Галамай, Ю. Заблоцький,
проф. д-р М. Кушнір, інж. В. Олеськів, ред. Л. Полтава,
проф. Б. Романенчук, проф. д-р К. Савчук, д-р Б. Стебельський,
проф. П. Цимбалістий.

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF, Tel.: 607 6266/7

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1980-ий РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Чвертьрічна передплата	Окреме число
Австралія	30 дол.	15 дол.	8 дол.	3 дол.
Австрія	500 шіл.	260 шіл.	150 шіл.	55 шіл.
Аргентина	30,000 пез.	15,000 пез.	7,500 пез.	3,000 пез.
Бельгія	1,200 бфр.	650 бфр.	400 бфр.	150 бфр.
В. Британія	15 ф.	8 ф.	4.50 ф.	1.50 ф.
Канада	40 дол.	25 дол.	15 дол.	4 дол.
США	35 дол.	20 дол.	12 дол.	3.50 дол.
Німеччина	70 н.м.	40 н.м.	25 н.м.	8 н.м.
Франція	150 фр.	80 фр.	50 фр.	20 фр.
Швеція	150 кор.	80 кор.	50 кор.	20 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу
Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам ви-
гідніше — на адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкладинки.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

Визвольний Шлях

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 4 (385)

КВІТЕНЬ, 1980

Річник XXXIII

Зміст IV-ої книжки

Проблеми національного визволення

С. Орловський: СУЧАСНИЙ ЕТАП НАШОЇ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВОРОТЬБИ	387
Д-р Роман Малащук: П'ЯТЕ БЕРЕЗНЯ 1950	400
Володимир Мазур: КОМПЛЕКС РУСИФІКАЦІЇ (Закінчення, 2)	406
Юрій Тис-Крозмалюк: ПРОБЛЕМИ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ (Закінчення, 2)	417
Богдан Бора: ПОДАРУВАВ ШАВЛЮ (вірш)	424
— ГРАНІ КУЛЬТУРИ	425
В. Кульчицький-Гут: ПРО ФАКТИ, ІЛЮЗІЇ, АРОГАНТНІСТЬ І ПРОВІД НАЦІЇ	446
Лариса Мурович: ЛИЦАР З МЕЧЕМ У РУКАХ (вірш)	451
Олесь Бердник: ПІСНЯ НАДЗЕМНА (Продовження, 3)	452

Матеріали й документи з поневоленої України

— МИКОЛУ ГОРВАЛЯ ЗАСУДИЛИ	468
— ІНШІ ДАНІ ПРО РЕПРЕСІЇ	469
— ЗАЯВА СТЕФАНІЇ СІЧКО	471
— В. ЧОРНОВІЛ ЗАСУДЖУЄ РОСІЙСЬКИЙ РАСИЗМ	475
— ЗАЯВА В. СТУСА В ОВОРОНИ М. ГОРВАЛЯ	478
— НЕВІДОМІ ХУЛІГАНИ ПОВИЛИ ГРИГОРІЯ ТОКАЮКА	479
— НАПАДИ КГБ НА ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОГО РУХУ ОПОРУ	480

*

Богдан Бора: ЗГАДКИ ПРО АЛЬБЕРТУ (вірш)	481
---	-----

Поезії з поневоленої України

Святослав Караванський: УСМІШКА ДЕСПОТА — 482; ЩО, КОЛИ ТОГО, ХТО ТВОРИТЬ І ДІЄ... — 483; РАЗ ХТОСЬ ПИТАЄ: »ЧИ Я НЕ ЗАВУВ ВАС?« — 484; МОЇЙ БЕАТРІЧЕ — 485; СВОЄМУ ВЛАСНОМУ ПРИВІТУ — 485; ЛАРА — 486; ДРУЖИНІ — 487.

*

— ЗАЯВА Н. СТРОКАТОЇ НА ПРЕСКОНФЕРЕНЦІЇ НА XIII ОЛІМПІЯДІ	488
---	-----

*

Д-р Богдан Дзерович: НАКАЗ ХВИЛІ	489
І. Хорошевський: ТРАГІЧНЕ 80-ЛІТТЯ В. АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА	493
Софія Наумович: У ЧОМУ НАША СИЛА?	495
— ЗАКЛИК ДОМУ НАУКИ	496

З класичної літератури

Олександр Монцібович, М.Сс.: ЛУКІЯН: АНАХАРЗІС, АБО АТЛЕТІКА	497
--	-----

Рецензії, огляди

Богдан Бора: ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ ЯРА СЛАВУТИЧА	504
--	-----

Посмертні згадки

М-гр А. Гайдамата: ГРИГОРІЙ МАЛАНЧУК (Некролог)	508
— СЛ. П. Д-Р МИКОЛА АРКАС І СЛ. П. ІНЖ. ПАВЛО ШТЕПА	512

ВИДАЄ «УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА»
ЛОНДОН

Х Р И С Т О С В О С К Р Е С !

З днем світлого празника Воскресіння Христового вітаємо Голову Проводу революційної ОУН, Провід, нескорених Борців на Україні, Ієрархів Українських Церков і Проводи всіх українських самостійницьких Установ та Організацій. Сердечно вітаємо Співробітників, Передплатників і Читачів нашого журналу. Всім бажаємо щасливих та радісних Великодніх Свят і гарних успіхів у спільному змаганні за Волю і Державність України.

Редакція «Визвольного Шляху»,
Дирекція і Адміністрація УВС.

Є. ОРЛОВСЬКИЙ

СУЧАСНИЙ ЕТАП НАШОЇ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

Підіймаються народи

Дня 5-го березня 1953 року сконав Сталін, якраз три роки пізніше, але в той самий день, коли загинув геройською смертю в бою з військами МВД сл. п. ген. Роман Шухевич-Тарас Чупринка.

Влітку 1953 року російську імперію зрушують повстання в концтаборах Воркути, Норильська, Караганди. За ними чергові повстання і заворушення в Кінгірі, Балхаші, Шерубай-Курі, Ревді, що їх жорстоко здушує МВД-КГБ в 1954 році. В концтаборах бачимо всюди українців, зокрема членів ОУН-УПА, як керівників і головну силу повстань.

17-го червня 1953 року підіймаються німці, а в Магдебурзі розстрілюють 18 українських вояків, які допомагали повсталим робітникам. В 1956 році вибухає повстання в Угорщині й заворушення в Польщі. Вояки-українці в советській армії стають на боці угорських повстанців.

На підґрунті ранішого етапу (1956-65 роки), паралельно до повстань у концтаборах, виростає в силу революційно-визвольний рух на Рідних Землях. Не зважаючи на доктрину Трумана про «стримування комунізму» і таку ж саму політику Айзенгауера (фразеологія про т. зв. політику визволення), не зважаючи на політику «невтручання» у т. зв. внутрішні справи СССР (у випадку Айзенгауера насправді сприяння ліквідації визвольних повстань: телеграма Даллеса до Тіта, що США не будуть інтервенювати в Угорщині, а також аналогічний лист Айзенгауера до Булганіна 1956 року, з якого виходило, що Хрущов може здушувати повстання угорців без ризику, що це викличе інтервенцію американців) — уярмлені народи в російській імперії продовжують відверту боротьбу.

Коли в лютому 1956 року Хрущов на XX з'їзді КПСС «розвінчав Сталіна, а 30-го червня того ж року ЦК КПСС схвалив рішення про «переборювання культу особи та його наслідків», щоб рятувати імперію перед вибухом вулкану, в поневолені Москвою країнах починається у явних публікаціях, у літературній та іншій творчості, бурхливий поворот до національних традицій, бій проти соцреалізму, змаг за самоутвердження власного національного «Я». Поруч ідейного, культурного, інтелектуального, літературно-мистецького бою на відтинку гуманістичних наук, що охоплюють увесь комплекс духової творчості, філософічного ідеалізму, т. зв.

історизму — на підґрунті героїки ОУН-УПА, заворушень і повстань у концтаборах приходять бунти студентів (Таганріг 9. 8. 1956), які явно виступають проти влади на семінарах. Також виникають бунти і серед сільської молоді в Україні, а серед колишніх в'язнів спалахують революційні настрої¹. В Чернігівській області колгоспники не допустили до того, щоб їм відобрали присадибні наділи і навіть добилися їх побільшення². У совхозі Казахської ССР колгоспники пляново скоротили собі працю³. У Сталінській області робітники-шахтарі примусили управління підвищити їм заробітну платню⁴, у Дніпродзержинському робітники на металургічному заводі запротестували проти підвищення норм праці... Таких прикладів сотні. В чому ж суть справи?

Після переборення почуття страху, що його зламали революційні дії ОУН-УПА, заіснувало закономірне явище — в боротьбу проти ворога включилися різні верстви українського та інших поневолених народів. Тому для чергових наших проєкцій тут необхідно підкреслити — органічне пов'язання боротьби за державну незалежність з кожночасними потребами живого життя у різних ділянках.

Пов'язання боротьби з цілістю життя нації

Таку вимогу висунуло саме життя, і вона мусить бути залучена у планування та розпрацьовування стратегії революції.

Уточнюємо: а) збройний фактор — повстання в концтаборах; б) духово-культурний фактор — боротьба за власне національне традиційне обличчя, за примат національних духових первнів, за українське катакомбне християнство; в) національно-політичне цілеспрямування боротьби з боку ОУН-УПА; г) боротьба проти соціально-економічного поневолення і визиску, проти антиприродної системи колективізму, що силою накинений Україні Росією. Бо змагання, наприклад, за присадибні наділи — є змаганням за український інститут приватної власності на землю, є боротьбою проти російського колективістичного, отарного суспільства, яка пов'яже соціально-політичний фронт з національно-політичним.

Безперервний удар в одну головну точку, зосереджування усіх багатограних гасел життя в одному найвищому пункті, органічне поєднання гасел сьогодишнього дня з проєкцією повного їх здійснення в УССД — викликають стихійне непереможне прагнення усіх верств поневоленої нації скинути вороже ярмо й промостити собі шлях до вільного творчого життя, можливого тільки у своїй суверенній національній державі.

Студенти у високих школах змагаються за свободу досліду й творчості і саме усвідомлення того, що свобода досвіду й твор-

1) «Известия», 24. 4. 1956.

2) «Известия», 19. 5. 1956.

3) «Сельское хозяйство», 13. 8. 1956.

4) Правда Украины, 6. 3. 1956.

чости можлива тільки в УССД, дасть їм цю zenітну точку, до якої вони мусять змагати, щоб здобути передумови для вільного розвитку всіх ділянок життя. Отже, головне завдання ОУН (р) в тому, щоб усі ті органічно-життєві процеси, включно із змагом за хліб насущний — підвести під спільний знаменник боротьби за УССД і за розвал російської імперії. Подані вгорі факти саме показують стихійний напрямок революційної боротьби.

Відкинувши «палатний переворот», як концепцію визвольної революції, приймаємо визрівання революційно-визвольного процесу з допомогою боротьби на всіх ділянках життя. Це наступ на тюрму народів і людини, на комуністичну систему, підірив і розхитування її, стихійне прагнення усіх прошарків українського народу до творчого вільного вияву, що повністю може здійснитися тільки в УССД.

Революційна боротьба не може бути відірвана від проблем живого життя, наприклад, духового, культурного, релігійного, соціального, господарського, всебічних прав людини, прав нації... Вона не сміє зависнути в повітрі, розплистися в абстрактних гаслах. Хто має міг-легенду і візію, той мусить об'єктувати їх щодня, щохвилини у дійсному житті.

За такого наवरствування динамічних революційних чинів, за такого змагання за конкретні життєві проблеми — приходить щоденний удар з окупантом і його системою. І тільки на такому підґрунті вибух збройного повстання пошириться як вислід всенародного революційного процесу на всі верстви нації. Зокрема тоді, коли революційний зрив очолять люди з великими візіями, свідомі своєї мети, з фанатичною вірою.

Фронт проти ворога мусить бути всюди: в колгоспі, на заводі, в профспілках, в школі, в управлінні письменників, в літературі, в науці, в підпільних Церквах, в адміністрації, армії, в кожній ланці духового і фізичного життя, в цілому житті нації! Вирощені у такій боротьбі діячі, жертovní, самовіддані й відважні — стають прикладами для народних мас.

Ось тому треба зовсім інакше розглядати виступ наших шести-і семидесятників. Їх не можна уважати лише за «опозиціонерів» до режиму, а їхні методи за безуспішні, бо, мовляв, всі вони опинилися в тюрмах. Про той період ідейно-політичного бою ми писали раніше, окресливши його боем за самоутвердження і розгорнення українського національного світу ідей, за продемонстрування *характерів*, так дуже потрібних Україні. Це одна з фаз боротьби, але не замкнutoї в собі, коли мова про її зміст.

Концентричний наступ КГБ

Коли в 1959 р. загинув Степан Бандера з наказу уряду ССРСР, коли КГБ кидав проти ОУН карту за картою — Кука і Матвієйка, щоб здемобілізувати фронт української революції, то це було

саме в той час, коли діпазон боротьби в Україні на підґрунті ідей ОУН-УПА небувало поширився, хоч мало хто на чужині його завважив. А саме в 1959 р. починається епоха шестидесятників з усіма її наслідками.

Тарас Чупринка-Шухевич загинув під час сталінського розгулу. Сталінові видавалося, що вже «од фіна до молдаванина — все мовчить», а одночасно він все більше боявся вибуху підземного вулкану. Сталін розправлявся з УПА і ОУН (Хрущов-Круглов-Рясний — кінчили погроми в Україні), з «безбатченками-космополітами», з «лікарями-зрадниками»... Концтабори повні — біля 18 міл. в'язнів, сателіти загнuzдані, китайські «добровільці» воюють у Кореї... А все ж у підземеллі кипіло і наближався вибух вулкану.

І напередодні того вибуху, напередодні одчайдушного виступу шестидесятників — Москва дає наказ убити Степана Бандеру, а одночасно пустити в рух подиктовані пасквілі проти ОУН і УПА підступом схоплених Кука і Матвієйка.

Україна оживає

Але вибух прийшов. Найважливішим було те, що виявилось повне банкрутство ідеології комунізму-ленінізму і всілякого московського «інтернаціоналізму» серед наймолодшої генерації поневолених народів, зокрема України. Появились шестидесятники, як вицвіт крові УПА й ОУН! Вони продемонстрували світ ідей України, розкрили українські вартості і якості, удокументували їх, а разом із тим заперечили чужі, накинені Україні.

УПА зброєю вирішувала бути чи не бути Україні, ОУН політично та ідейно протиставила Україну Росії. А шестидесятники вернулись до тисячолітніх духових властивостей України і протиставили їх російській загарбницькій духовості — шовінізмові-імперіялізмові. Вони сформували ідеї України неповторно у повній гармонії з ідеями революційної ОУН, з підґрунтя якої і самі зродилися.

Можна сказати, що їх творчість і життєва постава — це синтеза Шевченкових візій і правд, пристосована до потреб сучасної окупованої України і людства взагалі, яке опинилось в ідейному і моральному тупику.

Але шестидесятники не тільки культурне явище, а й політичне. Національна цілеспрямованість тут ясна, недвозначна. Шістдесяті роки — явний удар з окупантом. Удар широкого своїм руслом національно-визвольного руху. ОУН далі діє інтенсивно і широко. Докази — десятки смертних вироків на членів ОУН ще й тепер, нібито за те, що вони колись співпрацювали з німецькими окупантами, хоч у той час ледве встигли народитися. У творчості шестидесятників бачимо поклін героям ОУН-УПА. Олійник і Со-

рока — символи. Збройні зударі, захоплення урядової друкарні у Львові, поява синьо-жовтих прапорів, ліквідація сексотів, здобування зброї на станицях міліції, саботажі, масові демонстрації студентів і робітників (Темір-Тау і Новочеркаськ, згодом Дніпро-дзержинськ і Дніпропетровське), демонстрації під пам'ятником Шевченкові на Канівській могилі і в Києві, таємне вбивання кагебістами молодих людей (націоналістів) по селах і містах і т. п. — все це свідчить про героїську боротьбу націоналістичного підпілля, яке повністю негує всілякі обманливі конституційні формули і відклики до них. Бо ОУН не може боротися за права «легальної» опозиції, що діє на основі конституції, себто законів окупаційної влади!

Паралельно до безкомпромісової боротьби революційного підпілля ОУН, іде хвиля явних, відкритих протестів за підписами мужніх борців-патріотів, видається «Український Вісник», появляється захальвна творчість із власними прізвищами авторів. Бачимо мужній захист арештованих, риск власною свободою в обороні переслідуваних співробітників і однодумців. Це окрема ланка фронту, не зважаючи на те, що його учасники відкликаються до конституції СССР чи УССР. Суть не у відклику, а в інтенції та сприйманні змісту протесту в свідомості читача.

Очевидно, за відсутності підпільної боротьби, яка не визнає жодних т. зв. правових актів окупанта, могла б виникнути дезорієнтація серед ширших кіл народу, бо тут є певна суперечність — боротися проти окупанта й одночасно відкликатися до певних норм, що їх він створив, очевидно для обману. Так втрачається ідейна чіткість фронту. Але, коли діє революційне підпілля, то цей негатив виправляється його безкомпромісовістю та ідейно-політичною ясністю.

Тому загально — шлях, яким ішли відкриті борці, не треба уважати за невинуватений, не зважаючи на те, що тепер він уже замкнений для них. Вони досягнули свою мету: а) показали, що тільки революційний, підпільний, неконтрольований окупантом шлях може остаточно довести до визволення України; б) показали безстрашні характери в ситуації нового «малоросійського дворянства», отже дали доказ, що в Україні є приклади до наслідування, є відважні люди, які захищають свої переконання і поширюють фронт боротьби; в) широко спопуляризували ідею здійснення прав нації, як передумову для здійснення прав людини; г) продемонстрували перед світом ідеї національно-визвольної боротьби української нації, вказавши одночасно на суперечності в російській колоніальній комуністичній системі, на її забріханість, обман і варварство. Відклик до паперової конституції СССР і УССР має за мету показати Заходові уся ехидність московської екстермінаційної політики і топтання прав людини, з допомогою агітаційної фразеології про т. зв. розв'язання національного питання (шляхом... «злиття націй!»).

Легальність нашої боротьби

Боротьба за права нації і людини в московській тюрмі народів буде незмінно продовжуватися. І тут же відклик до конституції ССРСР чи УССР стає зайвим, бо суперечності й обманливість московсько-большевицької системи доказані фактами. Адже в усіх міжнародноправних документах і хартіях зафіксовані право нації на незалежність і права людини.

Одне з найбільш революційних гасел — це боротьба за правовість, справедливість та законність. Законність, справедливість, правовість — почуття етичне й моральне людини, як спільнотної, національної, одуховленої Божої істоти.

Як з погляду Божого, так і з національного й природного права, наша боротьба завжди легальна. Тому треба уникати формул про легальну і нелегальну боротьбу в Україні з погляду її оцінки окупантом. Право окупанта нас не зобов'язує, *наша боротьба — легальна з погляду нашого права!* Її можна називати явною і неявною, але вона ніколи не була і не є нелегальною. Нас не зобов'язує московське право, силою накинене Україні! Те, що чинить окупант на українській землі — нелегальне, натомість боротьба за права нації і людини — *легальна!* Тому з погляду українського права, як і Божого закону, з погляду Української держави, як і з погляду психологічної теорії права, наша революція, наша визвольна боротьба на нашій землі проти Росії — *законна, легальна*, натомість російська окупація — *нелегальна і незаконна*. Всі чини ОУН-УПА були і є *законні, легальні*, а всі дії москвинів, їх армії, КГБ — *злочинні, нелегальні й незаконні*.

Мусимо призвичаїти наш народ, зокрема нашу молодь, до того, щоб виконували тільки свій національний обов'язок, свою повинність, згідно з українським правом, українським законом, що зобов'язує їх *морально й етично*. Бо *»Українська держава існує. Вона не існує реально, але існує морально, існує правно в наших душах«⁵*. Гасло нашої боротьби: *українця зобов'язує закон України, право України!*

У широких народніх масах України необхідно переломити почуття *»незаконности«* у їх боротьбі проти окупанта, коли будуть топтати його *»закони«* в ім'я українських законів, в ім'я Божої справедливости. Це даватиме силу і відвагу у боротьбі за своє право, за Боже право, за право України-нації і української людини!

Альтернатива влади і символів

Насамперед треба підкреслити, що черговий удар ворога на одну із ланок фронту боротьби нації, систематичне, плянове поборю-

5) Ці слова взяті з виступу підсудного члена ОУН на процесі у Львові 1936 р.

вання революційної ОУН та її визвольної дії, винищування її борців — не викликає в нас дезорієнтації, ані паніки. Така природа визвольної боротьби — припливи і відпливи, наступ і протинаступ, мінливість форм і метод. У боротьбі є завжди жертви, не раз дуже болючі. Шлях визволення встелений героїзмом, мучеництвом, терпінням і смертю. Звичайно, прагнемо якнайменше жертв, якнайменше поразок, але без жертв і ризику немає перемоги!

Удари ворога не в силі досягнути нашої Організації, хоч можуть тут і там розбити якусь ланку її дії, той чи інший осередок. Організаційні форми завжди мінливі. Наголос, — як ми вже раніше з'ясовували, — кладемо на *єдність ідейну, єдність у напрямних дії*, а щойно потім ставимо організаційно-технічну пов'язаність, яку можна замінити іншими заавансованими модерними способами.

Взявши до уваги систему терору КГБ, ОУН випрацювала відповідні методи своєї організаційної дії, поклавши наголос на ідейний зміст і визначування напрямних. В умовах поневолення революційна організація необхідна, як необхідні і відважні провідники, щоб народ бачив іншу владу, власну, іншу силу, яка спроможна повести його в бій за свою владу. Очевидно, потрібні не лише революціонери духу, а й революціонери дії, потрібні революційні бойові кадри.

Без Чупринки, Бандери, Лемика, Мацейка, Сороки, — Алли Горські чи Лук'яненки не спроможні перемогти ворога, бо остаточна перемога завжди є на полі збройної боротьби. Як необхідні революціонери духу, їхня мужність, так необхідно наголосити й інший аспект: *збройний чин*, безпосередню боротьбу. Пам'ятаймо, що й на еміграції треба правдивих революціонерів, себто дійсних націоналістів, повністю відданих справі революції, як єдиній запоручі визволення України. Революціонер чину мусить усіма засобами боротися з ворогом, тому готовий кожночасно жертвувати своєю волею, життям, усім, що йому найближче й найдорожче, в ім'я великих ідеалів нації. І такі люди мусять бути не тільки в Україні, а й на еміграції.

Революціонери зобов'язані нестримно, фанатично й нескорено прямувати до встановлення влади своєї нації, щоб народ бачив свою альтернативу, не тільки Брежнєва і Щербицького, а й своїх власних провідників, які спроможні стати (і стають) на прох з окупантами! Це суттєва справа, яку зрозумів Валентин Мороз, написавши «Серед снігів», цінний есей — вклад не тільки в ідеологічний комплекс України, а й у соціологічний, у теорію державного будівництва. В цьому творі особливо підкреслена роля *несплямленої індивідуальності* як прикладу, як власної альтернативи! Тому такі необхідні символи, щоб їх бачив увесь народ, як своїх прапорonoсців визволення.

Під час зізнань убивця Сташинський дав документальний і дуже важливий матеріял, що був опублікований в 1963 р. у «Виз-

вольному Шляху». В цьому матеріалі з'ясовано, як КГБ і уряд СССР розуміють ролі символів й індивідуальностей у революційній боротьбі українського народу. Москва намагається потоптати, скомпромітувати або знищити їх. Одних терором примушує «розкаятися», а інших убиває — Петлюру, Коновальця, Бандеру...

Тому Москва намагалася зламати й Івана Дзюбу, щоб добитися від нього будь-якої «заяви»... Не важливо навіть якої, щоб тільки в Україні поширилась гнітюча вістка, що «Дзюба склав заяву»... Значить упокорився. «Замість останнього слова» Мороза — це коректа Дзюби.

Революційна організація мусить постійно ставити перед очі свого народу візію рідної національної влади, щоб він не дивився у порожнечу, що її намагаються витворити москалі... Зламани Кук, Матвієйко, З. Франко, Холодний, Тютюнник чи інші «розкаяні» не є для народу альтернативою, а тільки посміховищем... Натомість Бандера, Чупринка, Коновалець, Сорока і їм подібні — *це альтернатива, символи власної держави і рідної влади!* Дати таку альтернативу для народу — це перше завдання революційної ОУН! І ОУН давала і дає. Тому не дивно, що Українське Державне Правління 1941 року та його Голову постійно атакує Москва з її київськими квіслінгами, з її вислужниками на чужині, бо це рідна альтернатива, рідна влада, символ національної влади, протиставлений до київської агентури Кремля — квіслінга Щербицького і «президента» Грушецького, погромника українського села під час Другої світової війни.

Треба підкреслити, що революційна ОУН ніколи не розраховувала на те, що героїчний порив культурних діячів України минулого десятиріччя заступить її ролі чи применшить її обов'язки і відповідальність за долю України. Змагання героїчних Нескорених має інший характер, ніж революційні визвольні чини ОУН і є тільки однією ланкою великого фронту.

У широкому змаганні нації, у великому річищі її відродження та мобілізації національних сил, Нескорені діячі в Україні відіграють велику ролі в духовому бою з окупантом, зокрема через самоусвідомлення суті українства та безстрашним прикладом високої особистої і громадської моралі... Проте ж, вирішальне слово залишається завжди за революційною ОУН.

«Советська Енциклопедія» з 1964 року подає таку дефініцію революції: «Революція — це закономірний переворот у житті суспільства, який усуває старий віджилий суспільний лад і стверджує новий».

Українська національно-визвольна революція, як антиімперіальна і антирежимна, має за мету розвалити російську тюрму народів і відновити національні держави поневолених націй на чолі з Україною та знищити комуністичну (російську) систему життя в Україні, а на її місце встановити український порядок в усіх ділянках життя.

Об'єкт нашої боротьби ясний і уточнений: російський імперіалізм у всіх його формах і видозмінах. Увага народу мусить бути сконцентрована на головних пунктах нашої боротьби: проти російського способу життя, накиненого силою Україні, зокрема проти комунізму, колективізації, соцреалізму, воюючого безбожництва, кремлівської режимової церкви, суцільного удержавлення колоніального типу, такої ж індустріялізації, русифікації не тільки мови, а й духовости, культури (адже соцреалізм — літературний чи мистецький жанр фальшивого зображування колоніального буття української нації і апотеоза рабства), проти перемішування народів (Вавилон в Україні, насаджування москалів, окупантська армія), проти висилки українських призовників поза межі України і виселювання українців, проти терору КГБ і російської окупаційної адміністрації в Україні разом з міліцією і армією, проти цілковитої русифікації життя. Словом, Україна — це колонія Росії, як заявив Кандиба, питаючи: Чому, коли я провинувся, не можу сидіти в тюрмі в Україні? Чому не «суверенний» уряд УССР, а КГБ з Москви рішає про долю українців і висилає їх поза території «суверенної держави»...

Явний фрагмент сучасної боротьби в Україні позначений відкликом до конституції ССРСР і УССР, що їх топчуть самі законодавці-окупанти, спробою захищати своє об'єктивне право (з позиції респектування конституційних норм) на здійснення в Україні людських і національних прав, що їх мають усі вільні народи світу. Факт, що такі права народів і людей міцно обґрунтовані Хартією ОН і Деклярацією прав людини показує, що тут розрахунок не так на конституцію ССРСР і УССР, як на універсальне право нації і людини, незалежно від будь-якої конституції окупанта.

Правдоподібно, що найголовнішою метою наших інтелектуалістів в Україні, яких не можна назвати ні конституціоналістами, ні еволюціоналістами, ані легалістами, — було показати людські індивідуальності, їхню мужність і характерність, себто дати доказ, що Україна має провідну еліту, яка живе між народом і стає для нього прикладом.

Не випадково Осадчий у «Більмі» показує, крім Світличного, Сороку та інших, героїв ОУН-УПА, як типи *характеру*. Не можна проминути й суттєвого підтвердження Кандиби і Лук'яненка, що «УРСР — це російська колонія», а висновком з цього напевно не буде відклик до законів окупанта і його конституції. Адже ж всім Нескореним відомо, що конституція ССРСР не визначає ССРСР, як «союз республік», які «об'єдналися» на основі якогось договору і можуть кожної хвилини вийти з нього. ССРСР — це «державна робітників, селян і трудової інтелігенції», а 14-ий пар. конституції про право виходу республік заперечений параграфом 22-им, бо це можливе тільки за «згодою більшости робітничої класи ССРСР».

Отже ясно, що права, за які змагаються наші інтелектуальні працівники, мають не так антирежимний, як антиімперіяльний характер.

Не те важливе, яку вони вжили аргументацію, а суттєве те, що вони висунули національно-самостійницькі й антиімперіяльні ідеї з нашими історично-традиційними, антимарксистськими і антиімперіялістичними, християнськими й оригінально-українськими первнями.

Відклик до марксизму ще не означає, що його автор також марксист. Навіть немарксист може відкликатися до Маркса чи Леніна. Адже ж Маркс написав капітальний цикл статей про Росію, що їх може перевидавати й антикомуністичне, антимарксистське видавництво. «Собор у риштуванні», «Коли Котляревський сміється», «Перший розум наш» — не мають жодного відношення до марксизму чи філософського матеріалізму, а «Серед снігів», «Хроніка опору» і їм подібні твори Нескорених — це гімн нації, Людині, Христові та Україні. Тому писати про культурних діячів України з метою їх захисту — одна справа, а фальшувати і накидати їм не їхні думки та ідеї — це большевицька метода еміграційних радянофілів.

На думку марксистів і радянофілів, навіть Тарас Шевченко, Іван Франко, Василь Стефаник та Леся Українка належать до цієї категорії, що й роблять деякі прогресивні католики... А ще інші ставлять Христа поруч Маркса і Фрейда.

Не відкидаємо можливості, що за певних передумов в Україні можуть повторитися подібні явища — відклики до конституції СССР і УССР. Але до таких метод не вернеться Нескорені, бо для них цей фрагмент уже закінчений.

Так звана легальність національно-визвольного руху з точки погляду конституції СССР і УССР не дає жодної перспективи здійснити національне визволення, бо тут іде про усунення окупації, що можна досягнути тільки зброєю і силою. Такі методи «легальної боротьби» за права нації і людини мають у собі елементи самообману й обману, бож здійснення подібних домагань означало б для окупанта втратити свої колонії, на що він ніколи добровільно не погодиться! Права нації й людини можна здобути тільки зброєю.

Отже, мужні люди в Україні, свідомі, що їх чекає, продемонстрували народові, що шлях «легальної боротьби» з окупантом, відклики до конституції і до цитат Леніна й Маркса — не принесуть йому волі й державної незалежності.

Події в Угорщині, Польщі, ЧССР, в концтаборах — черговий раз показали, що будь-який «людський комунізм» є тільки блефом. Респектування Леніна, советської влади і соціалізму в принципі, з намаганням запровадити «справжню» советську владу, «справжній» демократичний соціалізм чи комунізм із «людським» обличчям, демократизацію советської влади, — приводить до ви-

сновку, начебто Ленін, советська влада і її соціалізм у принципі не такі й погані, погані тільки ті, що не притримуються «вчення» Леніна і Маркса. Як і колись: «Цар не знає... Якби він знав...»

Звідси закономірно приходить і аргументація, що продовжування дотеперішньої політики режиму приведе до дискредитації уряду, системи, з чого виходило б, що ті, які протестують проти русифікації і колоніального становища України, журяться долею і «добрим» іменем найзлочиннішої системи у світі. Тому залучування фіктивних елементів опору у визвольні процеси на черговому або в черговому фрагменті аналогічного типу, — гальмувало б ті процеси і дезорієнтувало б народ, як це було — очевидно в інших умовах — в ЧССР за Дубчека.

Народні маси в Україні не можуть сприйняти чергового такого самого етапу, бо вони вже свідомі, що відклики до фікцій, до Леніна і Маркса — закінчуються такими самими наслідками, як і тепер.

Поруч радикальної дії рев. ОУН, що заперечує большевицьку систему та імперію у принципі, застосування методи безкомпромісової боротьби, — теперішній фрагмент тимчасово був потрібним і корисним. Але, якби не було того полюса — ОУН, такий процес не мав би альтернативи, яка вказувала б, що останнє слово скаже зброя. Нас з Москвою розсудить кров і залізо, а не здійснення нею її конституції.

Було б кривдою і неправильно з'ясовувати факти, узагальнивши тезу про змагання Нескорених тільки за здійснення конституції СССР. В тій фазі боротьби в Україні виявилися такі глибоко-національні, перспективного значення процеси та створилися чи розбудувалися такі вартості тривалого національного значення у ділянках духової культури нації і національного відродження, появилися такі героїчні постаті й приклади для народу, що даний період треба зарахувати до світлих сторінок національного усвідомлення і героїчного змагу найкращих.

Відклики до конституцій, або тут чи там до Леніна й Маркса — зникли в буревійному вибуху національної й духової потенції. Тому прийшов такий жорстокий удар окупанта, як за часів Сталіна.

Поети завжди підготовляли великі революції духу, а за ними йшов чин. Воїнів попереджали мистці й письменники. Насамперед були марсельєзи, а потім штурмували Бастилії.

Визвольний процес сильніший тоді, коли одночасно відбуваються великі процеси й оновлення на ґрунті активної боротьби. Це діється в Україні, і саме тому такий тяжкий удар ворога по Нескорених. Якщо б вони були ізольовані конституціоналісти, легалісти та еволюціоністи типу Сахарова, ДРСС чи т. зв. Ленінградської групи, якщо б зміст їхньої творчості був визначений ленінізмом і марксизмом, а не українською національною духовістю, то їх не судили б так жорстоко.

Якби їхнє змагання було тільки за рамки, в яких мав би бути неукраїнський, ненаціональний, а марксистсько-соціалістичний зміст, опертий на ідеологію марксизму, на постанови з'їздів компартій України й Росії (зокрема, VIII, IX, XII), конституції УССР і ССРСР, на цивільні і кримінальні кодекси УССР, якби вони домагалися тільки громадських свобод, забезпечених конституцією УССР (статті 105, 107, 108, 104, 103), та переходу влади з рук партійно-поліційної бюрократії до рук «трудащих» в особі Рад (5-та стаття), за суверенні права Верховної Ради УССР, за привернення законів з доби українізації, за *вільне* обговорення права УССР про відокремлення від ССРСР, як це сугерує V-та Конференція ОУНЗ, то цей чистий реформізм, «легалізм», еволюціонізм з чисто антиукраїнським марксистсько-ленінським змістом, не був би такою великою загрозою для Москви і не викликав би такої жорстокої розправи.

ОУНЗ на своїй Конференції прийшла до висновку, що Ленін визнав суверенність УССР, як і «Українську Народну Республіку». Отже маємо дві держави на тій самій території, згідно з постановами ОУНЗ, — УНР і УССР, обидві визнані Леніном. УНР вже не існує, — резонує ОУНЗ, — отже, треба змагатися за усунування (колонії, — прим. Є. О.) УССР... Врешті ОУНЗ стверджує, що йде про «ліквідацію панівної в ССРСР системи національного, політичного і соціального поневолення людей і народів», а не про розвал російської імперії на національні держави!

Ось яку інтерпретацію дії і творчості хоче накинати Нескоро-ним т. зв. ОУНЗ. А коли основно простудіювати творчість Нескоро-них, то побачимо, що вона повністю заперечує шкідливу й анти-українську постанову Конференції ОУНЗ, яка зовсім не відповідає змістові та інтенціям культурних діячів, а є звичайним фальсифікатом, корисним Москві.

Де стоїмо тепер?

Після років неприхованої дії в Україні з одночасним зміцненням підпільних метод боротьби можна зробити такі висновки:

генеральна лінія на теперішньому етапі боротьби буде, мабуть, характеризуватися поглибленням підпільних форм дії і фронтальним наступом (після певної «передидки» і стихійної перестановки сил) на всіх ділянках життя народу проти окупанта, пов'язавши конкретні гасла нинішнього дня з єдинореальною можливістю здійснити їх тільки в Українській державі. Це означає — вимріяний, усвідомлений, пов'язаний з минулим, з українською тисячолітньою духовістю образ всіх ділянок життя і творчості вільного народу в своїй суверенній державі. Така візія буде мобілізувати всі народні верстви, професії і генерації до боротьби за УССД.

Суть революції є в доосновній зміні сучасного неукраїнського змісту, його повного знищення і встановлення власного, національного. Остаточним завершенням революції є збройне повстання. Суть політичної революції у тому, що владу перебирають революційні сили. У національно-визвольній революції — владу перебирає поневолена нація, усунувши окупантів.

Найбільше досягнення Нескорених — висунення національної, оригінальної української якості і самоусвідомлення, самопізнання у всенациональному сенсі і засягу. Повне заперечення чужої, ворожої, накиненої системи життя, що перетворила українця на раба марксизму, ленінізму, Москви. Тепер бій розгорівся за перемогу українських ідей і правд.

Собори, Космачі, Хресні дороги, відклик до духу, героїка минулих світлих українських днів, собори власних душ — уже ніколи не погаснуть!

А це могутня духово-ідейна і етична рідна база для продовжування визвольної боротьби та визначування її стратегії і тактики.

Ця праця написана у 1976 році.

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ТИЖНЕВИК

»ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ«

»ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ« — орган української самостійницької думки та речник українського визвольного руху. Він подає правдиві інформації про події на українських землях, а також приносить обширні відомості про міжнародні події, наслідуючи й коментуючи їх в дусі інтересів української справи. »ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ« речево дискутує й роз'яснює всі суспільні, політичні й культурні питання української еміграції й постійно містить хроніку українського життя з усіх закутків світу. »ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ« — це універсальний часопис української еміграції в усіх країнах поселення, що повинен знайтися в руках кожного свідомого українця, якому доля нашої Батьківщини не байдужа.

Передплату у Великій Британії приймає:

Українська Видавнича Спілка
200, Liverpool Road, London, N1 1LF

Адреса Видавництва:

Verlag Schlach Peremohy
München 8, Zeppelinstr. 67, Germany.

Д-р Роман МАЛАЩУК

П'ЯТЕ БЕРЕЗНЯ 1950

Слово на смерть сл. п. ген. Тараса Чупринки
Головного Командира УПА

Визвольна боротьба кожного поневоленого народу важка, кривава та коштує його дуже багато жертв. Такою є визвольна боротьба особливо українського народу, який багато років перебуває у найстрашнішій московській неволі і який багато років бореться за своє визволення, складаючи гекатомби великих жертв на жертovníку свободи.

Але без боротьби, без великих жертв, без страждань немає визволення, немає свободи. І хоч дорогий, дуже дорогий — бо окуплений кров'ю й життям мільйонів — шлях до свободи, але іншого шляху немає.

Цим важким шляхом без стриму і без перепочину йде український народ не від сьогодні. Пригадати б лише недавню добу наших Визвольних Змагань 1917-1921 років, в якій український народ своєю волею, силою і своєю зброєю здобув свою суверенну державу і почав був наново жити своїм власним, самостійним життям — таким, як за давньої княжої доби, великої козацької доби, часів нашої величі, слави й сили.

Але ворог подужав нас, зруйнував нашу державу й знову закував український народ у важкі кайдани. Та не здужав ворог закувати в кайдани вільного українського духа. Боротьба народу за свободу, за суверенну українську державу не припинилася. Набрала лише інших форм, а саме підпільно-політичної, революційної боротьби, яку між двома світовими війнами проводили БУД, СВУ, СУМ, УВО, ОУН.

А при першій сприятливій нагоді ця боротьба знову прибирає форми відвертої збройної боротьби. Актом 15 березня 1939 року в Хусті і Актом 30 червня 1941 року у Львові український народ знов відновив свою державу, проголошену актами 22 січня і 1-го листопада 1918 р. у Києві і Львові, і знову розпочав важку збройну боротьбу, продовжуючи в лавах Української Повстанської Армії славні традиції 1918-1919 років.

Ця доба боротьби триває по сьогоднішній день.

Доба сучасної визвольної боротьби українського народу — одна із найважчих. Але одночасно це доба, яка з погляду героїзму і патріотизму, завзяття та жертвовності всіх її учасників, всього українського народу, не лиш вояків і революціонерів, але всього народу: чоловіків, жінок, матерей, старих і молодих, а навіть дітей — не має рівної собі не лише в українській, але — мабуть — і в світовій історії.

Це про них, наших залізних борців співається в повстанській пісні:

»Ну й що ж, що прийдеться умерти
у похідній шинелі в житах...
Ми у вічі сміємося смерті,
а вмирати прийдеться лиш раз!...«

Це про них, наших братів, наших рідних, наших друзів, що там далеко, на нашій рідній землі в боротьбі з найлютішим ворогом боронять нашу землю, нашу свободу, нашу віру, наше життя.

Це про них, а серед них про нашого найбільшого борця і героя, якого світлу пам'ять вшановуємо сьогодні, про Головного Командира Української Повстанської Армії — генерал-хорунжого Романа Шухевича — Тараса Чупринку.

Це вони, наші борці, сміються у вічі смерті. Бо що смерть, коли весь наш народ у неволі! Це вони б'ються і не відступають. Це вони гинуть, щоб жив український народ. Це вони сказали: »на великому священному шляху визвольної боротьби поневоленого народу бувають дні тріумфу і занепаду«, але »не нам узалежнювати наші дії від майбутньої розв'язки. Ми, як діюче народне покоління, сповняємо свій почесний обов'язок, незалежно від того, чи нам дадуть за те терновий, чи лавровий вінок...«

Тверда доба і, як сталь, тверді її борці.

*

Ми знали — боротьба, яку веде в сучасну пору український народ, неймовірно важка, кривава, надлюдська —

ми знали, що там далеко, на нашій рідній землі падуть у цій боротьбі наші брати, друзі, рідні —

ми знали, що український народ поносить великі й болючі втрати.

Але ми знали, що наші брати борються, що вони завзято і твердо відстоюють право народу на свободу, на вільне ні від кого незалежне життя —

ми знали, що вони не припиняють священної визвольної боротьби аж до перемоги, або загину — ми знали про невгнутах, незламних, твердих воїнів Української Повстанської Армії, ми знали про непереможних революціонерів ОУН, що зі зброєю в руках стоять непохитно на сторожі України — ми знали про них...

І який же мусів бути той, хто керував цією боротьбою. Той, що у цих неймовірно важких умовах провадив отих залізних борців!

Який же мусів бути Головний Командир УПА! Командир непоборних, що вже за життя стався символом і легендою!

І ось одного осіннього дня 1950 року прибилася до нас болюча вістка, що легендарний Командир загинув на полі бою.

Українська Головна Визвольна Рада, Головне Командування Української Повстанської Армії та Провід Організації Українських Націоналістів на рідних землях повідомили, що вранці 5-го березня 1950 року в Білогорщі біля Львова, у боротьбі з московським окупантом, смертю героя згинув Голова Генерального Секретаріату УГВР, Секретар Військових Справ УГВР, Головний Командир УПА і Голова Проводу ОУН на рідних землях — генерал-хорунжий Тарас Чупринка-Лозовський-Тур — Роман Шухевич.

У боротьбі за волю України впав її найбільший борець, організатор і Провідник сучасного періоду революційно-збройних змагань українського народу.

Від смерті сл. п. Симона Петлюри і сл. п. Євгена Коновальця — це наша найважча втрата, якої зазнала воююча Україна з рук нашого найлютішого ворога — Москви. Чергова незаступима втрата — Степан Бандера 15. 10. 1959. Дві найбільші постаті: Шухевич і Бандера.

5-го березня 1950 р. на найважливішій стійці не стало одного Найбільшого.

На полі слави впав Головнокомандувач української революційної армії, її творець, найхоробріший з хоробрих. Провідник воюючого народу. І впав так, як і його воїни — на фронті. Як вояк першої фронтової лінії, в дослівному значенні цього слова. Не лише як фронтовий вояк, але як перший і головний командир цього гігантського фронту. Як неперевершений вождь цієї важкої, кривавої, прямо неймовірної борні цілого українського народу. Як його національний Провідник, що до останнього віддиху був разом з народом, боровся разом і згинув там на рідній землі. На закінчення Другої світової війни (а війна ще не закінчилася для українського народу) він писав у відозві — «ми залишаємося з народом, ми хочемо разом з народом дійти до нашої мети, до самостійної української держави».

Впав Командир. Той, під чиїм командуванням УПА виросла у непереможну силу, яка сама одна протистояла двом найбільшим потугам. Той, за чиїм пляном і наказами відділи УПА проходили рейдами території дружніх з Україною країн, поширюючи там ідеї волі і спільної боротьби всіх поневолених Московью народів. Той, під чиїм проводом революціонери ОУН просякнули своєю мережею у далекі закутини ССРСР. Не зборов УПА і т. зв. пакт трьох: Москви, Польщі і Чехо-Словаччини. УПА, духово непоборна, записала найсвітліші сторінки української історії. Це він — Головний Командир УПА Тарас Чупринка — вислав і сюди за кордон відділи УПА, щоб вони були живими свідками про те, що там, за залізною занавісою йде боротьба й що ця боротьба буде йти доти, доки український народ і всі поневолені Московью народи не здобудуть свободи.

Щойно цей факт і сама геройська смерть Тараса Чупринки звернула увагу західного світу на те, що справді діється в московській тюрмі народів. І нехай, що цей західний світ ще не зовсім зрозумів справу, і нехай, що він сьогодні знов дає себе обдурювати хитрим московським грачам. До генеральної розправи поневоленого й вільного сьогодні світу з Москвою прийти мусить. І нехай це буде завтра чи пізніше, то Україна ні на мент не перестане боротися з Москвою, не зложить зброї, не зігне своєї голови в московське ярмо.

Україна бореться за своє життя, за свою правду і волю. І одночасно з цим — за свободу всіх народів світу, хоч вони сьогодні ще й не розуміють цього.

Україна бореться! Так, як це було давно й зовсім недавно, коли ще на чолі боротьби стояв він — перший борець, керманіч, командир, провідник. Командир воюючої України, непоборний командир непоборного українського народу — Тарас Чупринка.

Вся героїчна боротьба УПА навіки і нерозривно сплетена з його ім'ям.

Та не лише УПА! Вся революційно-визвольна боротьба українського народу останніх 30-ти років зв'язана з його постаттю.

Він не лише активний борець 30-літньої боротьби українського народу з усіма ворогами України: з Польщею, Чехо-Словаччиною, Мадярищиною, Німеччиною, Москвою. Він безпосередній співорганізатор, співтворець цієї боротьби і творець сучасного найважчого періоду боротьби. Періоду, який ще не закінчився, який ще триває, але який перейде до історії України, як доба Тараса Чупринки.

Двадцять п'ять років боротьби за Українську державу, 25 років віддав Тарас Чупринка Україні. Це ж ціле його життя — ціле життя на службі Української Національної Революції: від 16-ти літнього юнака до державного мужа у повному розквіті своїх сил, від рядовика революції до найвищого її командира, до Провідника всієї України.

У заранні своєї молодости вступає Роман Шухевич з члени Української Військової Організації (УВО). Це 1923 рік, час народження і росту українського націоналізму. Час, коли по програми в 1917-21 рр. — молоді українські ідеалісти, повні віри, відваги та завзяття, запалу й молодечої енергії кладали тверді підвалини для дальшої визвольної боротьби. Серед них — Тур, бійовик УВО, в 1926 р. виконує присуд смерті УВО на польському кураторові шкільництва Собінському, за польонізацію українських шкіл.

Боротьба прибирає на силі, поширюється, — в 1929 р. постає Організація Українських Націоналістів (ОУН), а вже в 1933 р. Шух стає бойовим референтом Крайової Екзекутиви ОУН.

Восени цього ж року організує атентат на большевицький консулят у Львові, як відповідь Москві за голод в Україні. Рік пізніше — в 1934 р. — заарештований до концентраційного табору в

Березі Картузькій, а далі польський суд засуджує його в процесі за атентат на міністра Перацького на 6 літ тюрми. В наслідок амністії для політичних в'язнів виходить на волю в 1938 р. і цього ж року переходить на Карпатську Україну та бере активну участь у боротьбі проти Чехії й Мадярщини за свободу цієї частини українського народу. Тут він поручник Щука в штабі Карпатської Січі на пості найближчого співробітника полковника Михайла Колодзінського (Гузара) і на фронтовій лінії в обороні Хусту — столиці Карпатської України. В 1941 р. стає референтом крайового зв'язку в Проводі ОУН, а далі військовим референтом Революційного Проводу ОУН та Крайовим Провідником ОУН Західніх Окраїн ЗУЗ. Організує Дружини Українських Націоналістів (ДУН), як зав'язок української збройної сили, що перші вмащеровують до Львова. Цього ж року — 30 червня — стає віце-міністром війни в Уряді відновленої української держави. По виарештуванні українського Уряду, він як комендант ДУН відмовляє послуку німцям і йде в підпілля. В цьому році починається боротьба з німецьким окупантом і для тієї мети ОУН починає переорганізовувати свої бойові відділи в Українську Повстанську Армію — осінню 1942 р. Весною 1943 р. III-ій (Надзвичайний) Великий Збір ОУН обирає Т. Чупринку Головою Бюра Проводу ОУН, а осінню цього року він стає Головним Командиром УПА. В цьому часі УПА розростається в десятки тисяч. Найкращі сини українського народу стають до прямої збройної боротьби, в якій посередньо бере участь весь народ. До боротьби включаються теж і другі поневолені Москвою народи і тим поширюється і скріплюється єдиний спільний фронт проти спільного ворога. В листопаді 1943 р. відбувається Перша Конференція поневолених народів, яка дає початок Антибольшевицькому Бльокові Народів (АБН). Так широко zakresна боротьба народу вимагає всенароднього проводу. І в липні 1944 р. створюється найвище керівництво української визвольної боротьби — Українська Головна Визвольна Рада (УГВР). УГВР покликає Тараса Чупринку на пост Голови Генерального Секретаріату УГВР і генерального секретаря військових справ.

На цих найвищих постах: Голови Бюра Проводу ОУН, Голови Генерального Секретаріату УГВР і Головного Командира УПА, — сл. п. Тарас Чупринка керує всією українською революційно-визвольною боротьбою. У цій боротьбі віддав він все: весь свій труд, всі свої сили, жертвував цілого себе, весь свій вік, свою родину і своє життя.

Якої ж сили, якої витривалости, завзяття, посвяти треба було, щоб пройти цей шлях! І пройти так, як пройшов його Тарас Чупринка. Пройти, і других повести за собою, — весь народ, всю Україну. Двигнути до боротьби поневолені народи. Вже за життя стати символом і легендою!

І ось не стало Тараса Чупринки. Не стало Командира УПА, що водив її у переможні бої, не стало великого Провідника українських революціонерів, не стало національного Провідника всієї України.

Поляг на полі слави. Вірний присязі: »Здобудеш українську державу або згинеш у боротьбі за неї«.

Але ворог прорахувався і цим разом. Згинув борець, та не згинула і ніколи не згине ідея, за яку боровся, бореться і буде боротися аж до остаточної перемоги, весь український народ.

Хоробрі воїни Тараса Чупринки перебрали на свої дужі рамена весь тягар боротьби і продовжують її з завзяттям, жертвенністю і героїзмом.

»Із світлою пам'яттю про Нього, задивлені у Його геройську постать бійця і керівника визвольного руху, наснажені Його відвагою, оптимізмом та революційністю, до кінця віддані ідеї визволення українського народу, — ми відважно продовжуватимемо нашу священну визвольну боротьбу аж до повної нашої перемоги« — присягли борці Чупринки.

А ми? А ми, розкидані по всіх кінцях і безконечних дорогах і шляхах всього світу. Чи ми можемо так сказати про себе й чи всі? Ми кість від кості, кров від крові й дух від духа нашого народу, ми, чийх батьки й матері, брати, друзі, рідні — там, борються і жертвують себе за свободу всього народу й нас тут? Чи ми гідні наших братів, чи ми дотримуємо їм кроку? Чи ми допомагаємо їм тим, чим ми можемо тут допомогти — нашою жертвенністю, нашою працею серед того світу, де ми в свободі й добробуті вигідно живемо. Чи ми стоїмо тут, на другому допоміжному фронті боротьби, так твердо й непохитно, як стоять вони там? Даймо собі самі відповідь, пам'ятаючи про це, що ми сини народу, який стоїть у боротьбі.

Боротьба нашого народу йде далше. Доба Тараса Чупринки ще не закінчена. Український народ, вірний заповітам свого Провідника йде далше і нестримно вказаним ним шляхом. І жодна сила не заверне його з цього шляху.

Універсал УГВР голосить: »Український Народе! Революційним зривом, зброєю Твоїх найкращих синів Ти здвигнув в 1917-18 роках українську державу. Героїчна боротьба Твоїх предків і пам'ять про їх лицарську смерть за українську державу — це для Тебе наказ«.

І цей наказ вірно й з найбільшою посвятою, з безприкладним героїзмом виконує український народ, скривавлений в боротьбі, але невгнутий, неподоланий, нескорений.

»Не складемо зброї і не припинимо нашої боротьби доти, аж Україна буде визволена!« — клянуться воїни Тараса Чупринки.

І ТАК БУДЕ!

Закордоном, осінь 1950 року.

Володимир МАЗУР

КОМПЛЕКС РУСИФІКАЦІЇ

(Аналіза русифікаційної політики в ССРСР)

(Закінчення, 2)

Хто хоч трохи знає українську мову, той вже з наведеної цитати може зрозуміти, для чого існує цей академік і та установа, якою він керує — для боротьби саме з українською літературою, для того, щоб відвернути увагу літераторів від актуальних проблем української нації.

Шамста не самотній у своїй чорній праці. Недалеко втік від нього і творець теорії двомовності — директор Інституту мовознавства АН УССР, теж «академік», Білодід.

Мабуть десь у світі розуміють двоязиковість лише як роздвоєний язик змії. Дві рідні мови для одного народу — цього в світі ніхто не розуміє. А на Україні до цього звикли настільки, що майже не помічають нав'язуваної тенденції затримати розвиток рідної мови, затримати розвиток національного думання, накинути обов'язкову порцію російських пісень в українських концертах, російських слів в українських текстах, російських імен на сторінках нашої історії. Накинути уявлення про нашу цілковиту залежність і другосортність.

Відомо, що українська літературна мова від Шевченка до Лесі Українки і Коцюбинського дуже виросла, збагатилася і витончилася за рахунок інтенсивного живлення з діалектів та історичних джерел. Відомо, що українське відродження було задуще у 30-ті роки і поступово вкорінювалася мода говорити й писати зовсім по-російськи, або по-російськи, але переважно українськими словами. Розвиток дозволявся лише як наближення до російського. Жнива зібрано до «зеленого» словника, який повністю задовільняє бюрократичну машину, але культурні люди на Україні назвали його російсько-українським.

Зрозуміло, в Росії ним зовсім не цікавилися так само, як і іншим варивом для домашнього вжитку «нацменшостей». Культурні провінції Москви зовсім нічого не дають російській культурі, а тільки обіцяють перегній, на якому в прекрасному майбутньому вона розквітне...

Тим часом той перегній нам треба підживлювати і називати розквітом. На це московська влада відпускає гроші і людей.

Але поряд з дешевими утриманнями завжди з'являються справжні працівники. Вони здобувають opinie, завойовують авторитет і навіть могли б на правду спрямувати розвиток.

На Україні є мовознавці, літератори, поети, а особливо перекладачі, здатні працювати в традиції європейської культури. Їм

потрібна хоч би одна умова: щоб ніхто не заважав. Саме цієї умови на Україні ніколи не було. Над українцями вічно хтось клопочеться: щоб вони не дуже цікавилися своєю історією, своїм правописом, щоб вони не занадто дбали про чистоту своєї мови, щоб не занадто любили її. Хай вона буде, як напіврозвалена церква. Вона собі стоїть — і хай стоїть: у нас свобода. Але не смійте її самі реставрувати, і хай вас Бог боронить від думки пустити туди людей і прочитати молитву.

XXIV з'їзд КПСС пройшов під знаком підвищення провідної ролі партії у всіх сферах життя. Хтось міг подумати, що на тому рівні можуть розробляти заходи щодо запровадження української мови в українських вищих школах, в українських установах тощо. Ні. Керівна роля партії виявилася тут у підвищенні нагляд за роботою видавництва і журналів, у боротьбі з «архаїзацією» української літературної мови. Практично почалася боротьба з відхиленнями української мови від російської.

Мірилом стає середній громадянин, який посередньо знає українську побутову мову, хоч більше користується російською в силу пристосування до умов, які склалися далеко не стихійно. Він не знає — значить народ не знає і не розуміє цього слова. Це і є орієнтація за найнижчим рівнем.

Є, правда, на Україні Інститут мовознавства, там повинні знати і пояснити, що таке активний словник, а що таке мова та її живі джерела серед інших національних багатств країни. Однак Інститут мовознавства АН УРСР на чолі з академіком Білодідом завжди був головним знаряддям нівеляції української літературної мови. Саме той Інститут здійснює нагляд за відхиленнями мови від заданого курсу. Власне, контролю за мовою сучасних авторів зводиться до мінімуму, бо зараз на Україні мало письменників, які добре знають літературну мову.

Словник Лесі Українки і Коцюбинського сьогодні розкіш, вершини клясики. На ці вершини орієнтуються кращі перекладачі. Але перекладач нині у скрутній ситуації. Він поступається місцем заробітчанину. М. Лукаш, — такий рідкісний талант — нині психічно травмований і виведений з робочого стану. Депресія, нехіть, апатія під натиском втискується в літературу. Бездар ловить рибу у каламутній воді. Перекладів Лукаша нині видавництво «Дніпро» уникає. Довженко запитав би: «Хто пускає вас між народи пригноблених, смішних, половинчатих, з роздвоєним язиком, з поганою сумішшю двох мов, замість чистої своєї рідної?»

А Інститут мовознавства розвивається далі. В 1975 р. були злиті докупи два «застарілих» відділи — діалектології та історії української мови, а за їх рахунок відкрито два нових відділи: російської мови і культури мови. Що сталося з відділами, які мали розробляти джерела української мови — пояснити не тяжко, тим більше, що їх поставлено під керівництво «академіка» І. Білодіда.

Що таке російська мова в Києві, яка її роль на Україні і який внесок дасть вона в особі того нового відділу для розвитку справжньої російської мови, про це нічого й говорити.

Що ж до відділу культури мови, то він постає анекдоти про те, як працівники відділу сперечаються за те, чи можна вживати слова «чекати», а чи тільки «ждати», чи можна «тримати», а чи тільки «держати».

Поки українська мова на Україні скрізь витискається силою організованої інерції, силою добре підібраних кадрів, озброєних старими ярликами, силою гальмування української культури, доти для замилювання очей будуть ведені «азбучні війни».

Українську мову суворо контролюють, щоб українці, бува, не заговорили на повний голос по-людськи.

Мовна політика і шкільний закон

Нова мовна політика одержала офіційну санкцію на 21-му з'їзді КПСС. Партія проголосила: «Соціалізм у нашій країні побудований, СССР входить у новий етап, етап розгорнутого будівництва комунізму».

З історії КПСС знаємо, що на кожному новому етапі партія міняла тактику своєї національної політики. Тоталітарне й догматичне мислення російських комуністів каже: «Раз ми входимо у новий етап, то міняються всі суспільні стосунки, у тому числі й національні, отож міняється і мовна політика».

Після з'їзду офіціоз партії «Комуніст» у ч. 7 з 1959 р. сформулював цю політику так: «На базі загальної для всіх націй соціалістичної системи господарства і єдиного державного ладу, а також єдиної за змістом соціалістичної культури, виринула konieczність спільної для всіх націй мови. Функції такої мови міжнародного спілкування виконує мова російська — мова великого російського народу».

У вересні 1958 р. опубліковано Тези ЦК КПСС до реформи школи. Реформа в концепції Хрущова мала на меті зарадити дефіцитові робітничої сили в СССР шляхом притягнення шкільної молоді до виробничого процесу в народному господарстві. Отже, вона не мала стосунку до проблеми мови у школі. Проте в Тези внесено точку про мову, що радикально змінювало позицію рідної мови в усіх загальноосвітніх школах. Це викликало занепокоєння за її долю в школах неросійських республік. Центральний Комітет КПСС віддав справу мови на вирішення батькам учнів даної школи. А всі зрозуміли, що це означає, бо за батьків говоритимуть партійні функціонери, які виконуватимуть русифікаторські директиви з центру.

«Всенародне обговорення» тез, до якого Хрущов закликав советську громадськість, в Україні перетворилось у всенародний рух за обов'язкове збереження української мови в школі. Поль-

ська газета «Наше слово» (Варшава, 25. 1. 1959) подала підсумки цієї кампанії. В останніх місяцях 1958 року «на одній лише Україні відбулося понад 90 тисяч зборів, на яких виступало понад пів мільйона чоловік, а присутніх було понад 10 мільйонів». «Наше слово» нав'язалося до статті Рильського і Бажана в московській «Правді», в якій вони писали: «Неможливо знайти грамотного українця, який би не знав української мови... З другого боку трудно уявити собі людину, що живе на Україні і не знає мови її корінного населення і не читає цією мовою. Тому, здається нам, що єдино правильним рішенням... буде рішення про рівноправне і обов'язкове навчання і української і російської мов у всіх школах УРСР... Постановка праці шкіл УРСР в цьому відношенні не вимагає змін».

«Наше слово» додало: «Слід підкреслити, що з дискусій, які виступали в українській советській пресі, найбільше голосів покривається з вищесказаним становищем Рильського і Бажана». «Літературна газета» (Київ, 19. 7. 1958) інформувала про збори київських письменників, на яких обговорювалися тези шкільної реформи: «Промовці одностайно обстоювали думку, що віддавати лише на волю батьків вирішення питання, яку мову в обов'язковому порядку вивчатимуть діти, — не можна».

Сесія Верховної Ради СРСР з 25. 7. 1958 р., прийняла тези ЦК КПСС про шкільну реформу і вони стали законом під назвою «Закон про зміцнення зв'язку школи з життям...». Але в тексті закону не було статті про мову. Цю справу залишено республікам. І в перших місяцях 1959 р. всі республіки (за винятком двох) прийняли всесоюзний закон, вносячи до нього «від себе» статтю про мову згідно з тезами ЦК КПСС. Верховна Рада УРСР схвалила цей закон 17. 4. 1959 р., додавши точку про мову, що в українському тексті закону становить дев'яту статтю: «ст. 9. Навчання в школах Української РСР здійснюється рідною мовою учнів. В школу, з якою мовою навчання віддавати дітей вирішують батьки. Вивчення однієї з мов народів СРСР, якою не провадиться викладання в даній школі, здійснюється за бажанням батьків і учнів при наявності відповідних контингентів».

Доручити Раді Міністрів УРСР розробити заходи, які забезпечували б необхідні умови для вивчення і поліпшення якості викладання в школах з українською або іншою мовою навчання російської мови, яка є могутнім засобом міжнародного спілкування, зміцнення дружби народів СРСР і прилучення їх до скарбів російської і світової культури, а також української мови в школах з російською та іншою мовою навчання всіма учнями, батьки яких і самі учні обрали цю мову навчання».

Звітуючи про сесію, київська преса подала, що Верховна Рада УРСР одностайно схвалила цей закон всіма голосами. Таким чином ця Рада одностайно знехтувала волю українського народу, задемонстровану під час «всенародного обговорення». Отже, —

рубикон перейдено! Колоніальний режим, не зважаючи на протести української інтелігенції, постійно здійснює русифікацію в школах на Україні, закриває шлях до вищої освіти українцям, які ще не зрусифіковані, які ще зберігають свою національну гідність і гордість.

Закрита дорога до вищої освіти дітям бувших і теперішніх політ'язнів, дітям тих, хто був вивезений на Сибір в 50-их і наступних декадах. Значно обмежений прийом до вищих учбових закладів дітям української інтелігенції. Отже, двері інститутів та університетів зачинені перед мільйонами українських юнаків і дівчат на рідній землі.

Випускникам середніх сільських шкіл (бо саме вони постачають основний контингент незрусифікованих студентів) важче витримувати конкурс до вищої школи, бо рівень їх підготовки нижчий, ніж випускників міських шкіл, серед яких значна кількість росіян та зрусифікованих українців.

До того ж, переважна кількість вузів на Україні (за незначним випадком в Західних областях України) зрусифіковані, бо навчальний процес в них провадиться на російській мові. Це у свою чергу створює додаткові труднощі для випускників українських шкіл при вступі до вищих навчальних закладів. В столиці України — Києві — тільки в університеті, і то далеко не на всіх кафедрах, викладання провадиться по-українськи.

Натомість в Росії на 1000 населення, українців з вищою освітою під час перепису 1970 р., було більше ніж росіян. Це і пояснює особливість російських колонізаторів-шовіністів, які перекидають значну кількість висококваліфікованих спеціалістів-українців до Росії, адже ж розподіл кадрів у московській імперії централізований.

Особливість советсько-російського колоніалізму полягає в тому, що поруч з економічною кабалою він приділяє не меншу увагу духовному гнітові, метою якого є пляномірна русифікація, що на думку московських мудреців повинна привести до повного етноциду поневолених народів.

Русифікація починається з дошкільних дитячих закладів. Серед дитячих садків і ясел в цілому, на Україні переважають російські. Ті дитячі заклади, які формально числяться як українські, в значній мірі зрусифіковані, бо при їх випосаженню вихователями перевагу надається росіянам, або зрусифікованому персоналові, що не бажає провадити виховний процес українською мовою. Таким чином, російські дитячі заклади ховаються за українськими вивісками.

На Україні українська школа стала проблемою. І так, в містах Донбасу зовсім немає українських шкіл, в Криму їх також не знайти, в таких містах як Харків, Запоріжжя, Миколаїв, Дніпропетровськ, Херсон, Одеса і багатьох інших залишилися поодинокі українські школи, і то тільки на околицях міст.

Деякі випускники з Львівських вузів, котрі направляються на роботу в Донбас і не бажають, щоб їх діти навчалися в російських школах, змушені відправляти дітей до бабусь, якщо вони проживають у Західній Україні, де українські школи ще існують. Їх вимоги відкрити українські школи в містах, де їм доводиться працювати, викликають одну відповідь: звинувачення в українському буржуазному націоналізмі з відповідними наслідками для них.

Навіть у Києві, столиці України, кількість українських шкіл щораз зменшується. Характерний такий приклад: в червні 1973 р. навіть українську школу ім. І. Франка, що при вулиці Леніна, партійні чиновники намагалися перетворити в російську. Батькам, які протестували проти такого свавілля, радили посилати дітей в одну із шкіл на передмісті.

Українські школи перетворюються в російські під будь-яким претекстом: то не вистає учителів, які могли б викладати предмети на українській мові, то перевантажені російські школи і т. п.

Крім того, в багатьох школах практикується відкривання паралельних клас, що значно більші від українських. З часом такі школи перетворюються в російсько-українські, або цілком в російські.

Ряд предметів в українських школах викладають російською мовою. Така практика набула масового розповсюдження в Києві. Отже, школа російська, а українська вивіска збережена для окомилування туристів-чужинців.

Кількість російських шкіл непропорційно завелика відносно числа росіян, що проживають на Україні. Таким чином вони в значній мірі призначаються для українців і неросійських національних меншостей, що проживають на Україні.

Ті українські школи, що існують на Україні, можна назвати лише формально українськими, бо насправді в них панує російський великодержавний шовіністичний дух. Хіба можна називати школу рідною, коли у ній практично не вчать дітей історії своєї батьківщини — України. На лекціях історії СРСР згадується декілька подій з історії України в перекрученому, вигідному для окупантів наставленні і трактуванні.

Вкрай незадовільно поставлено викладання української мови та літератури. Не вивчаються кращі твори української класичної літератури. Так званий класово-партійний підхід до вивчення партійної літератури розрахований на культивування спотвореного уявлення в учнів про історію України і видатних постатей народу.

Низький рівень гуманітарної та педагогічної підготовки вчителів та шовіністична атмосфера у вищих учбових закладах сприяє до укомплектування шкіл не повноцінними кадрами, які переважно допомагають КГБ розправлятися з тими учите-

лями-ентузіястами, які намагаються бодай частинно заповнити національну порожнечу в учнів.

Вчителі на перервах спілкуються між собою і учнями російською мовою. Під приводом кращого вивчення російської мови в школах організуються місячники російської мови, на яких учнів на перервах і поза школою примушують говорити по-російськи. Така практика — це звичайне явище в українських школах України.

Немалу ролю в русифікаційних процесах підростаючого покоління відіграє література для дітей, яка в переважній більшості видається російською мовою.

В останні роки кіно і телефільми для дітей на українській мові — рідкість. Відмічається гостра нестача підручників для школярів на українській мові.

На закінчення цього розділу нашої праці хочеться додати, що не тільки в 1979 році Москва заповідала посилену русифікацію українського шкільництва. Тут треба також додати, що советська вища школа не ставить собі завдання дати випусникам освіту в повному розумінні цього слова. Високоосвічених людей правляча кляса боїться. В студентів забирають багато часу для начинки їх догмами марксизму-ленізму. Таким чином, з інститутів масово випускаються не всесторонньо освічені люди, а тільки фахівці в тій чи іншій галузі, з поганою підготовкою на негуманітарних факультетах і зовсім занедбаною на філософських, історичних, юридичних, філологічних ділянках.

В той час, коли писався цей розділ, з України прийшла страшна вістка, що в Києві закрили одну із небагатьох середню школу ч. 92 ім. І. Франка, у якій велось навчання українською мовою.

Середня школа ч. 92 — це історична українська гімназія Галагана, колишня колегія Павла Галагана, заснована українським меценатом Григорієм Галаганом у 1871 р. в пам'ять померлого сина. Школа ця була відома тим, що в ній виховано багато української національно-свідомої інтелігенції. Для відзначення перебування в ній І. Франка в 1885-86 роках її згодом названо іменем того письменника-поета.

Середня школа ч. 92 знаходиться недалеко будинку Спілки Письменників України і в ній навчалося багато дітей українських письменників. Деякий час у цій школі працювала учителькою дружина українського композитора, теперішнього політ'язня Вадима Смогителя.

З кінцем 1976 року у старшій клясі вибухла пожежа. На виклик не прибула протипожежна охорона, що примусило дітей тікати через вікна. Згідно з одержаною вісткою, під час тієї пожежі були жертви.

Офіційної версії закриття школи не вдалося отримати. Зате з Києва повідомляють, що закриття цієї української школи і переведення українських дітей до різних російськомовних шкіл, є

черговим доказом русифікаційної політики московської влади на Україні, — є доказом того, що єдина в світі московська імперія посилила свій тиск на мови поневолених народів.

Русифікація і українська культура

В той час, коли советська пропаганда цинічно заявляє, що «ми-стечтво належить народові», на Україні склалися умови далеко несприятливі щодо розвитку української культури.

Сама драматична суть того стану полягає в тому, що в цих тяжких умовах, в яких доводиться працювати діячам української культури, знаходяться патріоти, що самовіддано служать українській культурі, але їм не тільки не допомагають, а навпаки, створюють різні перешкоди, які заважають у їх праці.

Стан українського театру й опери

Стан українського театру майже катастрофічний. Київський академічний театр у стані перманентної сірості. Його вже не рятує чудова гра видатних акторів Н. Ужвія і П. Бучми. Молодому українському режисерові Лесеві Танюкові постійно не давали працювати, поки не виштовхали з України. Тепер Лесь Танюк працює в Москві, його охоче запрошують московські театри, а поставлені ним спектаклі мають велику популярність. Завдяки йому поживавив свою працю московський татар «Современник».

Скільки не добивалася театральна молодь, пробуючи створити хоча б на початках своєї самодіяльності експериментальний театр у Дарниці, великому передмісті Києва, де на сотні тисяч людей немає жодного театру, скільки не добивалися того молоді театральні — їм не дозволили. В той же час Київський російсько-драматичний театр має всі умови для свого розвитку. Більше того: акторам постійно створюють найкращі умови для творчої праці.

У Чернівецькому музично-драматичному театрі за останні десять років не обновлюється репертуар. Із української класики постійно ставиться лише п'єса Ольги Кобилянської «Земля». І це лише тому, що театр носить ім'я тієї славної письменниці. В той же час у театрі збільшився російський репертуар, на сцені цього «українського» театру ставлять п'єси російською мовою.

Директор Чернівецького музично-драматичного театру Тарас Сулятицький в своєму інтерв'ю журналові «Театр» ч. 4, 1978 р. не зміг назвати ані одної нової п'єси з українського класичного і сучасного репертуару. Проте він назвав нову п'єсу якогось драматурга з Рязані Матушкіна, «Викликаю вогонь на себе», що славить дружбу українського народу зі «старшим братом». І це не дивно, бо Чернівецька область змагається з Рязанською. Навіть колишня вулиця Університетська має нову назву Рязанська. Тепер прийшла черга і на театр.

Ще в гіршому становищі українські театри в Тернополі, Рівному. В цих театрах постійно ставляться п'єси російських драматургів.

За останні роки на Україні занедбана оперова справа. В оперних театрах постійно ставляться опери російських композиторів Чайковського, Муссорґського, Глінки. Ось, наприклад, в Київському театрі опери та балету із року-в-рік ставлять оперу Глінки «Іван Сусанін». Ця опера в свій час мала назву «За царя и отечество». Чи це не нагадує нам часи царської Росії? З репертуару українських оперових театрів зникли опери Лисенка, Аркаса, а опер молодих сучасних композиторів взагалі не ставлять.

Молодий український композитор Леонід Грабовський, якого Дмитро Шостакович назвав у числі найбільше оригінальних композиторських талантів із числа молоді, на протязі багатьох років не може добитися виконання своїх новаторських творів на Україні, а в той же час його твори охоче виконуються найкращими симфонічними оркестрами Москви та Ленінграду. Навіть його чудові «Чотири українські пісні», нагороджені на всесоюзному конкурсі й записані на Ленінградському радіо, до цього часу не виконувалися в Україні. В такому ж положенні молоді українські композитори О. Сильвестрів, В. Губа. А скільки перешкод чиниться талановитому хоровому майстрові Ігорю Полухові у створенні національного інструментально-вокального ансамблю. Після знищення фолклорно-етнографічних хорів «Гомін» і «Жайворонки» талановитий композитор Леопольд Яценко залишився без праці.

Московське КГБ закатувало молодого талановитого композитора Володимира Івасюка, пісні якого співає вся поневолена Україна. Закатувала за любов до рідного народу, до рідної пісні.

Русифікація і українське кіно

На міжнародньому кінофестивалі в Мар-дель-Плата в Аргентині український кінофільм «Тіні забутих предків» Київської кіностудії ім. О. Довженка отримав другу нагороду. Це був кінофільм режисера Параджанова. Виявляється, що популярність України, члена ОН, така велика, що аргентинські кіноглядачі не знали про існування такої суверенної держави і такого народу як український. Вони кричали «Віва Росія», «Віва Москву». Здається, що залишається лише червоніти від сорому, коли чужинці навіть імени твого народу не знають, а тріумф нашого кіномистецтва відносять на російський рахунок.

А ось Голова Державного Комітету по кіноматографії УССР Сергій Іванов розповів про це на сторінках газети «Вечірній Київ» ч. 161, 1974 р. і не побачив у цьому гіркого сарказму долі. Не побачив С. Іванов і того, що кінофільм «Тіні забутих предків» повернув кіностудії ім. О. Довженка признание кіноглядачів.

жисер працює на московській кіностудії ім. О. Горького, а в той же час кінофільми кіностудії ім. О. Довженка проходять при порожніх залах, бо талановиті актори і режисери працюють далеко за межами України на користь Москви. Така ж доля зустріла другого талановитого режисера, Чухрая, його ім'я відоме на всю російську імперію і далеко за кордоном, але не як українського режисера, але — як російського.

»Золотий вік« української культури давно проминув. Відійшов у безвість. Відійшли у безвість і його творці. Тільки глибоко в серці українського народу живе світла пам'ять про них. Пам'ять про тих, що віддали своє життя українській культурі. Пам'ять про тих, що наслідилися відкрито чи приховано виступити проти поневолювачів своєї Батьківщини, своєї культури. Надія на молоді покоління, яке ще не сказало свого останнього рішального слова!

Висновки

1. В УССР, що всупереч своїй формальній конституції не є самостійною державою, а окупованою колонією Москви, не існує вільна наука.

2. Щоб позбавити Україну й український народ їхньої самостійної національно-політичної і національно-культурної та економічної особовости, і доказати нижчий ступінь і залежність України й українського народу від Москви — московський комуністичний режим фальшує історію України й її культуру.

3. Знищивши Українську Автокефальну Православну Церкву й Українську Католицьку Церкву — знищено одночасно всі осередки духової творчости, існуючі в тих Церквах — їхні бібліотеки, друкарні, видавництва, архіви, музеї й архітектурні пам'ятники.

4. По тій самій лінії засмічується свідомо і планово українську мову русизмами та російською лексикою. Виключаються українські мовні новотвори, базовані на українських мовних первнях. Така політика провадиться щодо українського правопису.

5. Українське кіно та театр стоять повністю на послугах комуністичної партії і пропаганди.

6. Українській культурі приділено дуже вузькі межі, щоб вона не могла дорівнювати російській та світовій культурі.

7. Українському шкільництву не дають розвиватися, за останні роки помітне зменшення українських шкіл.

Така страшна дійсність на Україні. Тому особливо велика відповідальність спадає на вільну науку й на українських вчених у вільному світі. *Вільна українська наука мусть стояти на сторожі правди про Україну в її минулому і сучасному. Вона мусть насамперед спростовувати фальшиві вигадки, що поширюються советською пропагандою.*

Але після непересічного успіху цього кінофільму, режисерові не дали змоги поставити інший фільм. Москві було б дуже не вигідно, щоб кінофільми українських кіностудій виходили на світову арену. Пізніше Сергія Параджанова засудили на три роки за брудним обвинуваченням. Тільки після вимог французьких інтелектуалістів режисерові скоротили термін ув'язнення. Тепер відомий режисер, який отримав міжнародне признание, працює не за фахом.

В 1975 р. заборонили кінофільм «Криниця для спраглих» Юрія Ільченка, який, за оцінкою більшості професіоналів, був би видатним явищем в українській і світовій кінематографії і зміг би вивести українське кіно на світовий рівень. Нависла загроза і над іншими кінофільмами, які готуються в Київській кіностудії ім. О. Довженка. З 1965 р., після т. зв. «хрущовської відлиги», на кіностудії почалося закручування «гайок». Заборонили працювати талановитим кінорежисерам Леонідові Осиці та Романові Сергієнкові. Від них вимагали сірості у фільмах.

Треба окремо сказати про Одеську кіностудію. Одеська кіностудія була створена в 1947 році. До цього часу на кіностудії створено 52 кінофільми, з них 45 — російською мовою. Що ж — цифри говорять самі за себе. Русифікація тут очевидна.

В 1978 р. на сторінках «Радянської України» ч. 67 появилася довга стаття Дмитра Левчука, режисера кіностудії ім. О. Довженка, присвячена 50-літтю цієї студії. Серед найкращих кінофільмів він назвав кінофільми «Іванна» і «Як гартувалася сталь».

Кінофільм «Іванна» за сценарієм В. Біляєва — це наскрізь пропагандивний фільм спрямований проти Української Католицької Церкви, проти митрополита Шептицького. Кінофільм «Як гартувалася сталь» за повістю М. Островського розповідає про «подвиги» комуністів у перші роки советської влади на Україні. І Д. Левчук має нахабну відвагу називати ті фільми найкращими фільмами кіностудії. Пропагандивні фільми з кіностудії ім. О. Довженка не новина — це її стиль.

Більшість кінофільмів кіностудії ім. О. Довженка ставляться в російській мові, а в багатьох із них пропагується дружба з російським народом. Останнім часом кіностудія дублює російські кінофільми кіностудії ім. О. Горького. Так, за останні роки були продубльовані такі кінофільми: «Живі та мертві» К. Сімонова і «Тиша» Д. Граніна — обидва наскрізь пропагандивні фільми, що були створені за вказівкою ЦК партії.

За вказівкою партії та КГБ в 1974 р. був створений на кіностудії ім. О. Довженка кінофільм «Білий птах з чорною ознакою», спрямований проти українського націоналізму.

Є на Україні талановиті режисери та кіноактори, але не дають їм працювати для рідного народу. В свій час талановитого українського кінорежисера Олександра Довженка забрали з України. Сьогодні Москва діє тими ж методами. Талановитий актор і ре-

Юрій ТИС-КРОХМАЛЮК

ПРОБЛЕМИ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ

(Закінчення, 2)

Після другої світової війни СРСР зразу почав дію в напрямі поширення комунізму в цілому світі. Большевики старалися захопити Іран, згодом Грецію. Це насторожило США, але в обох суперників була основна різниця. США розбудували атомову зброю як елемент відстрашення. СРСР розбудував посередню стратегію. Москва тотально скріпила свою владу в ЧСР 1948 року, почала акцію в Кореї при допомозі китайців в 1950 р., інфільтрувала Індокитай, почала посередню тактику на Середньому Сході і в Північній Африці в 1954 році. Далі слідувала Куба в 1959 р., Конго в 1960 р., і так аж до сьогодні. Успіхи цієї посередньої тактики безсумнівні, але Захід, чи, докладніше, США в жодному випадку не могли встрияти у ці події, бо вони як цілість і кожна зокрема — не мали ще такого значення, щоб (на думку США) оправдати вжиток атомової зброї, чи навіть конвенційної війни, яка грозила б уже третьою світовою війною.

Захід до сьогодні не виявив здібности протиставитися з успіхом психологічній війні, затіяної планоно Москвою. Для США і його союзників одинокою можливістю є не наступ і реванж тими самими засобами, а тільки оборона. Захід не хоче використати можливості інфільтрації комуністичних держав, що може говорити про брак свободи дії, того основного чинника у кожній війні. Одиноким засобом остається хіба відстрашування ворога безпосередньою нуклеарною стратегією. Цю стратегію треба підсилити, вдаючись на слабкі місця противника. Бофр вчисляє деякі з них: настрої у противника, господарське положення, положення внутрі сателітних держав, табу марксистської психології і мохаммеданських та чорних народів тощо. На жаль, слідом за Заходом, який не звертає уваги на найслабше місце СРСР, на національне питання, Бофр про нього також не згадує, хіба воно криється у його вислові про «настрої в краю». Аналізуючи загально позиції Заходу, слід завважити, що ідеологічні й географічні чинники трудно використати для Заходу, а сама загроза нуклеарною силою не може діяти успішно, бо ворог має нині в тих напрямках сильніші позиції, включно із силою нуклеарної зброї. Одиноким чинником поразки противника є тільки психологічний наступ, або за Бофром, «офензивна політична лінія».

Виключаючи національне питання в СРСР, Захід позбавляє себе найсильнішого чинника перемоги. Тим самим стратегія Заходу не має гльобального характеру у той час, коли ворог використовує найменші недотягнення Заходу, у різних його державах і в різних ділянках суспільного життя.

В такій ситуації світової політики, для нашої еміграції відкриваються нові поля діяльності. Ми досі не знаємо, чи промовчування національного питання офіційними політичними чинниками Заходу має свої основи у міжнародній політиці майбутнього, яка задумує вдержати цілість російської імперії, чи у психологічній стратегії (на зразок регулярної тактики битв) залишити це питання, як потужний удар по ворогові в остаточний, вирішний час конфлікту.

Проблема сили не лежить тільки у матеріальній ділянці, але головню у потужності з'єднання народу до остаточної мети.

Для повстання важливим є відразу визначити ділянки психологічного наступу на ворога і терени на котрих акція партизанського руху матиме тактично визначений характер оборони, або наступу у мілітарному і психологічному розумінні. Не менш важливим є перевірити й контролювати ділянки й терени ворожого психологічного й матеріального наступу, та визначити засоби й степені відпорності. При цьому слід звернути увагу на помилкові маневри ворога з нашої точки бачення, які можливі в такому самому степені, як і помилки повстанської стратегії. Ці питання вимагають постійної й пильної уваги та планування проводу повстання, а співпраця з нашою еміграцією (край і закордон) може мати вирішне значення, менш чи більш залежне від інтенсивності і фаховості нашої діяльності з'єднаними силами. Самозрозуміло, що і ворог матиме свої закордонні опірні пункти з тими самими завданнями. Слідкувати за ними і вилучати їх з дії одним чи другим способом — подасть велику поміч краєві.

Ворог вживатиме ті самі закони боротьби, що і ми. Розвідавши про найслабше місце повстанців, він буде готувитися до мілітарного удару на запланований район і психологічного у пропагандивній ділянці. Тому повстанці мусять мати дуже рухливі мілітарні сили, які в скорому часі зможуть не тільки відстрашити ворога від акції, але і довести до їх розгрому. Мілітарний контр-наступ вповні подібний до наступу психологічного. Випередити ворога в його намірах пропаганди у даній ділянці означатиме, що ворог або понесе психологічну поразку, або відмовиться від своєї посередньої акції.

У мілітарній ділянці УПА вжила такої тактики 1943 року на Волині проти поляків. Противник мав намір захопити дуже важливий терен Волині, обсадити його лісничими, низовою адміністрацією й іншими позиціями, при чому злегковажив можливості і силу УПА у її початковій стадії організації. Німці, не маючи змоги обсадити ті терени власними поліційними й адміністративними силами, поставилися прихильно до «порядкової» акції поляків, що дало противникові можливість у відносно скорому часі захопити терен ще слабо — з організаційної точки погляду — опанований силами ОУН, та увести туди своїх людей.

Небезпека для українського революційного руху була велика, бо згідно з планами ОУН Волинь мала стати центральним тереном для творення УПА. Головне командування УПА негайно застосувало закон переваги сили над ворогом, а з тим здобуло для себе свободу дії: психологічна акція полягала на тому, що УПА зажадала від польських поселенців, лісників та адміністрації залишити терен Волині. Провід польського підпілля злегковажив вимогу УПА, «спираючися на переконання, що українці — це «хлоп і поп», що вони є «русинами», нездібними до ніякої твердої і безкомпромісової акції».

Після ще кількох погроз, у висліді яких деяка частина поляків покинула загрожений терен, почалася активна дія УПА. Очищення Волині дало змогу створити потужний центр організації збройних партизанських сил, знаних під назвою «республіки УПА».

Другим актом очищення північних частин Волині і південного Полісся був стратегічний маневр УПА проти московських партизанських з'єднань, що їх організувала центрально Москва, скидаючи московських людей і воєнні засоби з літаків. Акція Москви мала на меті викінчити український національний повстанський рух, хоч УПА в той час боролася головню проти німців. З'єднання Ковпака, Медведева, Вершигори та інших ставили цьому запеклий спротив, звінці були примушені покинути терени Волині і Полісся та податися рейдами на захід і в Карпати. В Галичині німці втікали перед колонами московських партизан, зокрема німецька адміністрація. Українське підпілля в тому часі було зорганізоване тільки в низових самооборонних відділах і не мало ще більших партизанських груп. Щойно на підгір'ю німці почали акцію проти партизан Ковпака, але його головні сили викінчили частини УПА, які у той час починали творити другий повстанський центр в Карпатах. Сам Ковпак з кількома командирами советських партизан втік літаком до Москви, а його відділи були знищені повстанцями УПА.

Ворог застосовує проти партизан тактику двоподілу терену: одна частина стратегічно важлива для ворога обсаджується поважними силами, а інші зони залишаються слабо хоронені. Завданням тих зон є контролювати рухи партизан, та повідомляти головніші сили про наміри підпілля і збройних рухів повстанських з'єднань. Часто навіть сильніший рух партизан у тих районах залишається без спротиву, щоб вдарити на них у вигідніших умовах. На тій основі німці пропустили мабуть відділи Ковпака через Галичину без спротиву, і вдарили на них щойно в трудному для партизан підгірському терені.

Деякі зони краю повинні бути тотально замкнені поважнішими силами та прочищені окруженням поодиноких партизанських відділів. Однак така стратегія вимагає поважних мілітарних зусиль і довготривалої боротьби з великими втратами. Ця стратегія ви-

магає повної ізоляції повстанців від населення. Психологічно, протипартизанська війна вимагає закривати власні невдачі й поразки, зате перебільшувати навіть дрібні сутички до розмірів великої перемоги.

Останньо протипартизанська стратегія спирається не на мілітарних діях, а на психологічній війні: приязне ставлення до населення, очорнювання повстанського руху тощо. Але й ці засоби не впливають на партизан та населення, коли повстанський рух має національний характер. В УПА ніякі московські засоби психологічного характеру не мали успіху. Тільки повна ізоляція повстанців продовж 10 років боротьби з потужними силами московської імперії з допомогою військ Польщі і Чехо-Словаччини довела з браку засобів боротьби до далеких рейдів, переходу в цивільне підпілля і т. п. В тій самій стадії деякі відділи УПА дістали наказ перейти на Захід до американської окупаційної зони Німеччини. Ціллю була психологічна акція на Заході, роз'яснити положення в Україні та повідомити про боротьбу українського народу проти московського окупанта. Ця акція була кончею, бо комуністична влада не перепускала ніяких вісток про події в Україні, а Захід, хоч знав дещо про УПА, з власних мотивів її промовчував.

Посередня стратегія психологічної війни має нині велике значення, яке ступнево зростає до того розміру, що стає головною зброєю конфлікту. Деякі теоретики мілітарних наук визначають, що в майбутній війні найважливішими складниками конфлікту стане посередня психологічна стратегія, далі — політика й дипломатія, а на мілітарні дії залишиться не більше як 20%.

Стратегія психологічної війни ведеться на висоті революційного уряду, а в державних конфліктах — на висоті державного уряду. Тому проголошення тимчасового революційного уряду в час повстання і проголошення національної держави у найбільш догідний час — має важливе значення. Центральна влада має, або повинна мати, глобальний перегляд діючих сил в краю, за кордоном і внутрі ворога, і на підставі тих даних визначати зміст і напрям посередньої стратегії. Це важливе ще й тому, що нині не існує справжній мир, який знаємо з історії. Нинішній мир, що його неслухно звуть «холодною війною», яка ніби то після договорів Москви з Вашингтоном закінчилася, що не відповідає правді — це довготривалий вступ до мілітарної війни, або до посередньої війни, яка так само, як і мілітарна, може знищити найбільші потуги сьогоденного світу.

Мир, який переживаємо, це боротьба духових сил, психологічної стратегії інтелекту й знання, підтримувана коли потрібно загрозою вжити нуклеарну зброю. І в такій ситуації зростає до найвищих меж значення повстанської зброї і стратегії та всіх зв'язаних з нею чинників, з націоналізмом на першому місці.

Ця дійсність лякає московську імперію, яка добре ознайомлена з небезпеками навіть найменших ознак національного спротиву, голошеного нині українськими незламними поетами, істориками, вченими. Їхня постава, мимо всіх намагань Москви ізолювати їх від впливу на українські маси, означає, що національна революція в Україні, а з тим і серед інших окупованих народів, вже існує, — вона почалася!

До повного вияву української національної революції може дійти навіть у скорому часі і цілком несподівано для еміграційної маси, а можливо теж і для краю. Йдеться про те, що навіть найбільші потуги падають, як це бувало часто в історії несподівано для пересічного обивателя. В імперії приходить час, коли починають діяти невидні сили, які загрожують її основам.

Римляни (Салюстій) знали з політичного досвіду, що кожна імперія вдержується тими засобами, якими її оснували. Основою комуністичної Москви не була тривала ідея, а комунізм, якого засади були створені на підставі економічних умов ХІХ століття. Тому нинішній СРСР спирається в дійсності на національний російській ідеї, яка не має бази, ні духової сили. Китайці, хоч на зовні голосять свій комунізм, в суті речі спираються на китайському націоналізмі. В обох імперіях, а зокрема в московській, не існує ідеологічної бази. Комуністична імперія реально є вже банкрутом, а національна ще не зовсім закріплена. Терор ніколи не був і не є силою для тривалого існування імперії. Розвал імперії починається з недовір'я до проводу, уряду чи влади, а з тим і від заперечення кожного авторитету. Приходить час, коли влада перестає контролювати свою структуру аж до низів, що мимо терору викликає непослух, накази і розпорядки населення вповні не виконує, настає хаос. Влада скріплює терор без доцільності і правосуддя, втрачає нерви, створює протиріччя та мимоволі сприяє більшому хаосові. В час миру процес розкладу може тривати довше, але він скорочується відповідно посередньою (психологічною) акцією з-зовні і з нутра імперії. Скорочує його теж вибух війни, який є завжди каталізатором для розвалу і повного загибання духових сил імперії.

Тоді нагло виростають приховані і придушені здорові сили, а у випадку СРСР — національні. Ці сили здорові, молоді й здібні до найвищої посвяти у боротьбі за власну державу. Нині уже нема можливості, щоби ворог, опам'ятавшись з упадку, зумів побороти нові сили психологічною стратегією, як це сталося 1917 року.

Бофр пише: «Переможений заслуговує на свою долю, бо він сам завинив у тому, поповнюючи помилки перед конфліктом (революцією) або в часі боротьби». Таке ставлення слушне і нема чого нарікати на ворогів, а краще проаналізувати самого себе.

Серед нашої еміграції існують дивовижні погляди про можливість еволюції в СРСР. Це омана. Коли еволюція не здійснюється,

то це просто тому, що вона нереальна. Коли заіснують труднощі і невдачі, тоді визвольний рух піде шляхом і засобами революції. Але втрата часу і психологічна невідготованість населення можуть нанести поважні шкоди, які стануть причиною поразки і тотальної невдачі. На наступну нагоду прийдеться чекати десятки, а то й сотні років, в яких ворог матиме повну свободу дії, а переможений жодної. Еволюція не дозволяє на повний розвій психологічної стратегії проти ворога, вона власною нездарністю обмежується до дипломатичних спроб без можливості успіху.

Тому революційні національні сили мусять старатися вдержати повну свободу дії. Найкращим прикладом може бути клич московської революції «буржуїв на ліхтарні!». Цей клич паралізував кожний спротив класового противника, а коли він і заіснував, то був слабкий і носив у собі зародки поразки.

Питання, яке тривожить світову політику, це — на чию користь діє час?

В нас у діяспорі є дві відповіді:

1. Час діє на користь Москви, бо вона матиме можливість советизувати (в тому понятті криється чинник русифікації) нашу націю;

2. Час діє проти Москви, бо нарастають інші суперпотуги поза США і ССРС: червоний Китай і Японія, внаслідок Європа і пізніше Індія. Із зростом інших надпотуг маліє значення московської імперії, як тільки одної потуги серед кількох інших. З тим ціль московського імперіалізму здобути світ стає утопією, а з тим зростає число її суперників та ворогів. З нездійсненістю ідеї проводу Москви у світі дійде до внутрішніх труднощів, дальшого морального розстрою і врешті наслідків тієї основної невдачі — революції в нутрі імперії.

Психологічно стратегія кожного конфлікту революційної чи зовнішньої війни вимагає вкладу всіх старань, щоб конфлікт вдержати на одному тільки фронті. Два, чи більше фронтів доводять до поразки. Українська революція не може дозволити собі на боротьбу проти Москви, Польщі, Румунії та інших безпосередніх, чи посередніх сусідів одночасно. І сусіди теж не можуть боротися проти московської імперії та творити ще інші поля битв, бо програтимуть проти Москви. Така ситуація стала б корисною тільки для Москви. Підготувати до того завдання психічно не тільки інші народи, але й нас, є завданням АБН нашого часу.

Психологічна війна має завдання виснажити ворога, знищити його духові сили і мораль, зламати волю до спротиву та примусити підпорядкуватися противникові. Дальшою її ціллю є впоїти ворогові чужий йому світогляд, послабити його думку і в процесі дальшого психологічного наступу зробити з нього людину пасивну і безкритичну, зацепити в нього ненависть до кого потрібно.

Тактичними засобами для успіху тої стратегії є терор, страх, підкупство, вибір на свою службу людей аморальних і злочинців.

Як на полі бою, наступ слід сконцентрувати на найслабше місце ворога, себто на одну слабу його сторону, один терен, або на одне скупчення населення, так і в стратегічній тактиці треба використовувати всі слабкі місця.

Одною з найпростіших дефініцій стратегії є завдання знищити у ворога його волю до спротиву. До цього служать різні засоби й пропаганда.

Цей тип війни мусить бути ведений ударно, агресивно, але теж уважно до стану сприймання ворогом. Психічні засоби треба вживати теж до власного народу з діаметрально протилежним наміром вдержати в народі високу бойову мораль, спротив ворожій пропаганді, дисципліну праці і патріотичних обов'язків. Це ті оборонні засоби, що поправляють ситуацію, але тільки частинно діють в напрямі перемоги над ворогом. Високу мораль слід вповні використати для перемоги. Стратегія психологічної війни є подібна, або й ідентична з стратегією політики уряду, стратегією економії країни, армії. Важливим чинником успіху є добрі інформації про ворога, його силу і недоліки, його національну психіку, щоб можна переводити ударну кампанію коли потрібно. За приклад може послужити проблема советських збройних сил, а саме — відношення старшин до стрільців і навпаки. Відомо, що там існує ворожість вояцтва до старшин, головно москалів і КГБ з уваги на їхнє простацьке вивищування себе, великопанське відношення до вояків тощо. Велике значення буде мати використання правдивих інформацій за посередництвом радія, преси, книжок та передавання вісток від людини до людини. Добра акція серед сусідніх народів може прислужитися до зміни їхнього наставлення від ворожого до неутрального і приязного.

З військової літератури і також з досвіду подій Другої світової війни знаємо деякі факти, що їх можна назвати законами психологічної війни. Для прикладу, слабіша сторона вибирає стратегію короткотривалої війни (т. зв. бліцкріг), а сильніша старається вести довготривалу війну, відповідно до того проходить освідомлення власного народу засобами психологічної війни. На основі докладних студій Німеччина вирішила почати Другу світову війну на двох фронтах: з західними державами і з СРСР. На переломі 1941-42 років Гітлер сказав: «Ми програли війну». Справа в тому, що брак сирівців і відповідної потужності індустрії стало вирішним для плянування війни, яку треба було закінчити в першій половині 1942 року, захопивши Урал і Кавказ. Це не вдалося з двох причин: війна з Польщею тривала задовго, спротив Червоної Армії був доволі сильний, а крім того третій Райх не приготував своїх збройних сил до сильних морозів, а третє: Гітлер поставив на колоніальну, а не визвольну війну і через це програв.

Стратегія психологічної війни вимагає розділити народ ворога поземо і вертикально, себто на класи і на релігійні групи, національні та групові відмінності. Психологічна війна повинна діяти

головно на території ворога, і не тільки словом, але і силою, партизанами, саботажами. Війну слід теж провадити на теренах ворога. На жаль усі війни, що їх ми вели, відбувалися на українських землях, які з тої причини бідніли, пустіли і ставали все цілою руїною. *Ще й досі нема у нас зрозуміння до того, що ворога треба бити поза Україною.*

Основною базою стратегії психологічної війни є розвідка. Це знали поляки, коли творили свою державу в роках революції. Від давна вони мали у найвищих російських урядах своїх людей, які інформували польських патріотів про все, що їм треба було знати. Заслугою тих людей було те, що Варшава була повідомлена про намір Москви після опанування України захопити Польщу і рушити далі на Захід, щоб зреволюціонізувати Німеччину, яка була вже на березі комунізму.

Україна такої організації очевидно не мала. Про пропагандивні дії внутрі московського організму ми й не думали. Зате в Україні і в рядах її армії вільно діяли комуністичні агенти.

Богдан БОРА

ПОДАРУЮ ШАБЛЮ

*На з'їзді української молоді В. Мороз
подарував своєму синові шаблю.
З газет.*

Подарую шаблю синові моєму,
Щоб у життєвому вирі пам'ятав
Про вітчизни визвіл з тухлого гарему,
Де володарює кровожер-удав.

Подарую шаблю, щоб гарячим лезом
Молодого сина кликала на бій,
Щоб вітчизні рідній дужим Геркулесом
Він прочистив хащі до завітних Мрій.

Подарую шаблю незрадливу й певну,
Щоб він нею мужньо Правду захищав,
Щоб у хуртовину, у добу буремну
Чорним душогубам правосудцем став.

Подарую шаблю, щоб йому горіла
Отчим заповітом на стежках життя:
Всім зусиллям духу, всім зусиллям тіла
Просікти вітчизні шлях у майбуття.

ГРАНІ КУЛЬТУРИ

(УЦІС) На Захід продісталася обширна публіцистична праця одного з визначних культурних діячів України, який знаходиться в ув'язненні. Відоме нам прізвище автора із зрозумілих причин не подаємо. Цілість праці проявиться окремою книжкою. Одне вже тепер можна твердити: це одна з кращих праць на тему української культури — в найповнішому значенні цього комплексного слова, написана в большевицьких тюремних умовах.

Друкуючи «Грані Культури», ми затримуємо стиль і мову автора, за винятком правописних коректив. На прохання автора до тексту вставляємо піднаголовки.

В с т у п

Минулого року товариство «Україна» видало брошуру І. Дзюби «Грані кристала». Робота рівня середнього із сотні масових брошурок аналогічної тематики виділяється хіба дзюбинським стилем письма, мовною культурою та двома-трьома думками на останніх сторінках брошури, в яких оживає принаймні тінь колишнього Дзюби. Публікація не помічена і критикою. І не лише тому, що «Грані кристала» — рядовий пропагандистський метелик-одноденник, супер-офіційний рупор, намагання з цих позицій подати «величну» картину «розвитку» та «розквіту» української культури як «органічної і невід'ємної складової частини всієї радянської культури» (І. Дзюба) в умовах широкого наступу тоталітарного імперського режиму саме на українську культуру, на українську націю в цілому з метою її знекровлення і поглинення. Брошура не помічена ще із таких причин: готувалася вона виключно на закордон як войовничий виступ проти ідей та людей, тобто проти цілеспрямованої діяльності української еміграції та її найчільніших представників — тієї частини українського народу, в котрій в силу цілком зрозумілих причин найяскравіше матеріалізувалася священна для кожної нації ідея — суверенність і державність. З цих же міркувань, книжечка, як свідчення здобутку КГБ, персонально вручалась справжніми її видавцями декому з українських політв'язнів, що в даний час за таку ж діяльність теж знаходяться за кордоном України — в російських концтаборах:

Окрім того — і, очевидно, найважливіше — публікацію не помітили свідомо, поскільки її автор у далекому минулому — один

із найактивніших діячів опозиції. Арештований у 1972 році як один із лідерів та ідеологів, в тюрмі КГБ зрікся поглядів, діяльності, раніше написаних праць, зокрема найбільш популярної з них «Інтернаціоналізм чи русифікація», і сьогодні пише «заробляє» довір'я. «Казус» І. Дзюби — подія в нашому середовищі небуденна. На суспільному горизонті України подібне трапляється не часто, а серед людей типу і рівня Дзюби — просто це виняток. Із цього погляду відданість меті, посвята, безкомпромісова принциповість таких суспільних діячів як А. Горська, О. Бердник, М. Горинь, І. Світличний, Є. Сверстюк, В. Чорновіл, Л. Лук'яненко і М. Руденко та десятки людей, недавнім соратником яких був І. Дзюба, сьогодні стали символом стійкості українців, мірою державної мудрости та носіями і творцями національних цінностей.

Безпосередньо не торкаючись феномену Дзюби, до сказаного додамо лише, що Дзюба, як продукт комуністичного суспільства і типовий представник його моралі, в якому роздвоєння особистості і психологія страху постійно породжує девальвацію слова, що завершується проституцією дій. На початку 60-их років бурхливою хвилею українського ренесансу Дзюба був винесений на його вершину і став одним із чільних носіїв нашого відродження.

Однаке під утиском репресій він опинився перед альтернативою: залишитись на позиціях борців проти українофобської політики в Україні і бути засудженим, а, отже, підтвердити колонізаторську політику Москви, масовий геноцид в Україні і власною жертвовністю розширити національно-визвольні процеси, або відкинути принциповість, відступитись, винайняти себе в прислугу колонізаторові. Дзюба обрав друге. І не через зміну поглядів та «циру переконаність» в «розквіті української культури», а через малодушність, через нав'язну байдужість до тих важливих процесів, які відбуваються і ширяться в Україні, та недооцінку власної ролі в них. Через нашіптування надто «гнучких» дорадників та «шанувальників» його таланту літературного критика, які вже скоїли подібний крок і свідомо, а, можливо, мимоволі прагнули нашептати «оптимальний» варіант виходу із ситуації, «намагаючись залучити в своє середовище, щоб і тепер і колись, в майбутньому», в часи вже об'єктивного і невіддільного дослідження історії боротьби та історії культури України «красуватись в такій ролі поруч з іншими, мовляв: я ж не один відступник, нас більше і не тільки ми — середнячки, але Тихина в поезії, Дзюба в критиці».

Та про окремі аспекти поведінки, нав'язані діячам української культури психологією страху, ще буде сказано. Зазначимо лише, що свідомо об'єднавши і питання культури, духовні, історичні,

психологічні, правові, політичні, матеріальні та економічні цінності і національні особливості, ми торкатимемось переважно політичних сторін, чи, кажучи словами Дзюби, »граней« культури. Оперуючи цим вмістивим поняттям як комплексом понять, не претендуємо в той же час на досконалу точність термінів, формувань та повноту визначень і охоплення питань. Подане, в силу умов автора, — не спеціальне дослідження чи до кінця опрацьована розробка поставлених проблем, що дає вичерпну відповідь на них. Це — запліднені, персонально врученою КГБ брошурою Дзюби »Грані кристала«, роздуми читача над становищем нашої нації, реальним станом її культури, а також декілька конструктивних думок про ймовірні дороги та перспективи Сил Опору. І сказане тут не побачило б світу в такому недовершеному виді, якби не пекуча потреба принаймні частково розкрити ширму словесної демагогії, що скриває один з найбільших злочинів усіх століть і народів — убивство неподоланих народів та винищення їх культури.

Ми, до певної міри, свідомо не вдаємося в частковості, конкретизацію й детальну розробку окреслених нижче питань, їх багатьох нюансів, що могли б поглибити порушену проблему. Встрянути в деталі — завдання тих, кого по-справжньому хвилює реальне становище нашого народу та його культури, хто вивчає для себе чи працює, задавшись громадянською метою. Замітки писалися з думкою про молодь і присвячені вони молоді України, яка мусить і повинна знати істину, а головне, мати ціль працювати в ім'я нації; молоді, котрій під владою шкільних та вузівських, зі спотвореною програмою підручників, під постійним тиском бюрократичної машини та її пропагандистських рупорів масової інформації: трансляцій телебачення, кіно, театру — під цими »штатами« тотального одурманення, не завжди доступні джерела об'єктивних знань про нашу історію, національні цінності, тривалі і потужні стремління України до суверенітету і державности.

Національна і світова культура

Культура — це сукупність ідеалів та символів, норм і засад, надбань і цінностей, організація та способи людської діяльності в сферах духовній і матеріальній, витворених, осягнутих та засвоєних нацією (чи людством) протягом усієї своєї історії. Культура, як багатомірна цілість цих понять у їх причинному зв'язку та наслідковому вияві, як сукупність імперативів, як органічна потреба людини, стає реальністю, визначається і диктується

стремлінням людського духу, біологічними ознаками, індивідуальною природою мистця і спільними, в цілому, суспільними факторами, умовами та способом буття, як творчої особистості так і нації, до якої вона належить.

Безупинність життя, його еволюція надає культурі постійного поступу, видозмін і трансформації форм, методів, засобів; культура формується, розвивається, поповнюється новими цінностями кожним поколінням спільноти, включаючи в свій зміст, об'єднуючи в це поняття мову, релігію, мистецтво та науку, спосіб суспільного буття і рівень виробництва сьогодення. Культура в цьому розвитку і поступі звертається і сягає водночас до поколінь минулих, до своїх глибинних духовних, біологічних, історичних першовитоків, джерел, традицій. І гармонія між першим та другим, гарантія можливості і прав використання повного обсягу національних здобутків культури в їх свободній і непрепарованій синтезі, в духовній єдності й органічному взаємозв'язку традицій та сьогодення є передумовою і запорукою природного, самобутнього, вільного розвитку національної культури, основою її розквіту та поступу, а на цих засадах і повноцінною часткою культури людства.

Світова культура є сукупністю національних культур, інтегрованою системою функціонуючих організацій, об'єднаних між собою спільним кровообігом, через засвоєння культурних надбань минулих епох, взаємовпливи, взаємообмін, і взаємне суперництво в історичній опозиції народів та аналогічних процесів сьогодення. Культура людства — це сукупність національних культур у єдиній системі як цілому. В ній гармонійно сплелась універсальна природа людей різних націй, широкий обсяг загальнолюдських цінностей з багатогранною формою їх виявів. З другого боку — глобальне об'єднання національних культур не виключає, а передбачає постійну конкуренцію культур, що викликається специфічними національними рисами, внутрішньою потребою кожного організму утвердити свій неповторний світ. Без такої конкуренції і постійного взаємообміну немислимий поступ ні національної, ні світової культури. Отже, ми можемо твердити про органічну потребу свободи, право на самостійне життя і розвиток кожної національної культури, права на змагання з іншими культурами як запоруку розквіту національної і світової культури. Адже інакше, як через національні, світова культура не може розвиватися. Немає абстрактної світової культури; є світова культура, що має тисячі національних облич. І чим багатші, неповторніші ці обличчя, тим багатша світова культура. Тому трубадури інтернаціональної культури, за рахунок стирання і зближення націо-

нальних культур, є могильниками світової культури, за яку вони так розпинаються. З третьої — конфлікти в наслідок шовіністичної мутації, агресивних стремлень одних націй і культур щодо інших.

Співжиття народів і їх культур

Співжиття народів та їх культур — складний комплекс проблем і протиріч, релігій і співдружності. Помимо того, культура людства — це сукупність співіснуючих національних організмів, але *організмів самостійних*, з природним історичним процесом розвитку і також природною та правовою гарантією, права на життя кожної нації і національної культури, незалежність якої обумовлена вже самим терміном нація, а також її духом і традиціями, психікою і біологічними чинниками, географічним регіоном і кліматом, тривалістю історичного буття, коефіцієнтом творчих потенцій спільноти і реалізацією цих факторів залежно від величини самого коефіцієнту та історичної долі нації.

В залежності від цих факторів, від величини нації та її державности, від історичних, політичних та економічних факторів, від включености та впливів на неї консолідаційних процесів світової еволюції, кожна національна культура, як комплексне поняття в порівняльному співставленні до інших національних культур, може виявитись більш або менш розвиненою, вищою або нижчою. Вона, як органічно цілісний і сукупний продукт спільноти, включає в себе культуру страт, регіонально обласних відгалужень, освоєні національною мовою та відповідними інститутами надбань інших культур: вона в ході власної та світової еволюції, в процесах спілкування між народами та вільного обміну цінностями, генієм нації витворює свої специфічні риси культури, водночас якнайповніше засвоюючи загальнолюдські здобутки і в цій синтезі складних багатогранних переплетень складає власну частку в скарбницю світових вартостей. Через складність цих процесів, а також в наслідок природного ексцентризму націй та історичного суперництва за переваги вкладу і разом з тим спільність здобутків, чітких вимірів і величин внесеної національної частки у світову культуру не існує. Але специфіка і розміри цих часток помітно окреслені і безсумнівним є те, що чим більша величина цього вкладу — тим вища національна культура; чим з більшої кількості суверенних організмів складається людство — тим різноманітнішою, своєріднішою, розвиненішою і вищою є світова культура. І гармонія між першим та другим, гарантія можливостей використання повного обсягу національних та світових багатств культури в їх свободній і неприпарованій синтезі, повній єдності

і взаємозв'язку традицій та сьогодення є передумовою та запорукою природного розвитку національної культури, основою її розквіту та поступу.

З таких окремих регіонів, що еволюційно склалися в наслідок географічних, расових чи біологічних факторів, через спільно успадковану пра-культуру, гранично окреслені відмінності чи подібність психіки та духу націй, а також у силу тривалих історичних зв'язків, міграцій та взаємообмінів, одна національна культура може стояти ближче або далше до іншої, пережити більше власних специфічних надбань, або відчувати на собі значніші впливи другої, належати до певних цивілізацій, культурних регіонів чи їх відгалужень (Європа, Схід, слов'янство, англосакси, романський регіон, Латинська Америка і т. п.). Та навіть у межах цих регіонів буття націй як спільнот позаісторичних, функціонування їх культур, консолідаційні процеси в механізмі спілкування носили і носять складний, болісний, суперницький, а деколи і ворожий характер. Історія людства — як еволюційний процес і творення загальнолюдських вартостей — і в міжнаціональних відношеннях і в обміні цих вартостей, і в передачі національних надбань та засвоєних чужих знає загарбницькі війни, поневолення, грабежі, геноцид. Принісши людству незліченні страждання, а світовій культурі безповоротні втрати, політика агресій, окупацій і колоніалізму, «насиленницького злиття народів незалежно від практичних методів реалізації і політичних цілей», уніфікація їх культур і примусова асиміляція на ґрунті будь-якої ідеології, природним і міжнародним правом кваліфікується як злочин проти людства.

Права поневолених народів

Тому поневолені народи мають право на захист життя як суспільних одиниць, і боротьби за незалежність, суверенітет всіма доступними й оптимальними для них засобами як на власній території, так і повною включеністю у визвольні процеси національної діаспори незалежно від місця та країни перебування, світоглядів, партійности чи партійних об'єднань, методів та засобів боротьби (це питання внутрішньо-національне і вирішується на форумі національно-визвольних сил). Поневолена нація має також право на допомогу і солідарність світової громадськості і активний захист в рамках ООН.

Тому кожна національна культура, як «гордість народу, його дорогоцінний історичний скарб і спадок» (І. Дзюба «Грані кристалала»), в контексті світової культури може виступати не від-

чуваючи насильства та прямого тиску, уніфікації та ущербности тільки і виключно як суверенна, незалежна від іншої нації повнокровна одиниця і, як одиниця, є невід'ємною частиною лише та виключно світової культури.

Тому трактування національної культури, як частки іншої національної культури, вже одним фактом подібного підходу ставиться в залежне, принизливе становище. Такою оцінкою лиш підтверджується статус культури дискримінованої, позбавленої права на самостійний розвиток.

І якби автор брошури «Грані кристала» мав на увазі саме це, коли б брошурою констатував дійсний стан речей в українській культурі, підтверджуючи і доповнюючи своє попереднє об'єктивне дослідження «Інтернаціоналізм чи русифікація», то можна б погодитись з автором. Український народ та його культура в межах імперії поставлені в становище залежне, дискриміноване і в наслідок політики асиміляції, жорстоких репресій, масових переселень — вигнань українського населення за межі України, нація і її культура опинились на грані занепаду. Проте автор, повторюючи демагогічні заяви апологетів шовінізму та adeptів імперської політики Москви щодо України й «розвиваючи» їх намагається спростувати реальність і, зрадивши правду, довести начебто українська культура... знаходиться в стані розквіту, є «органічною і складовою частиною всієї радянської культури».

Таке унітарне твердження по відношенню до окремої — української та всіх поневолених націй з яскраво вираженими специфічними відмінностями культур, різними історичними традиціями і різними — насамперед відцентровими стремліннями до державности та суверенного функціонування своїх культур — інтересами, але силою утримуваних в одній державі з уніформованою, нав'язаною народам ідеологією та способом життя несумісних з їх природою, духом, релігією — подібне твердження з однієї сторони свідомо й лицемірно спотворює реальний стан усіх національних культур, української зокрема, а з другої сторони посередньо підтверджує диктат панівної нації як у сфері національних відносин так і в сфері культури, а також тоталітарний імперсько-колоніальний характер держави.

Органічною і невід'ємною складовою частиною національної культури є не інші рівнозначні, рівновеликі (хай не рівнопотужні, не державні) й принципово відмінні своєю генезою, духом, традиціями національні культури, що в силу умов функціонують нині в одній державі, а компоненти культури, регіонні в межах нації — обласні відгалуження, культура соціальних груп. Як складову частину однієї національної культури, як «грань її кристала»,

можна вважати культуру колись самостійної, а нині повністю асимільованої нації, що в наслідок історично несприятливих обставин занепала, розчинилася в іншій, перейшовши в категорію нефункціонуючих і передавши відтінки та елементи своєї культури живій; сюди з певними застереженнями можна віднести культуру «нації на грані культу?» — стадія, в якій у недалекому майбутньому, при сучасних темпах асиміляції може опинитися і наша українська.

Взаємовпливи культур, не їх нівеляція

Та принципово помилковим — при невіданні і кощунстві, — є свідоме твердження про включеність української національної культури як органічної і невід'ємної частини культури російської. Мова може йти про певні впливи і взаємовпливи, про нав'язаний спосіб буття протягом трьохстолітнього ярма. Та культура однієї і другої нації, їх генеза й історія, національна психіка і дух, антропологія, етнографія і звичаєве право, взаємна нехоть і відмінність національних інтересів проявились на практиці ще до славнозвісного факту приєднання і почавши з епохи середньовіччя та закінчуючи на працях наших найвидатніших політичних діячів та ідеологів, учених та письменників (нині до речі заборонених) — все це разом узятє є реальністю, було і буде неспростованим доказом та незаперечним свідченням, що це дві цілком різні і взаємно несумісні нації. А понад трьохстолітня політика підступного зривання договорів, невизнання, заборон, геноциду, викрадання та присвоєння національних реліквій і цінностей культури, погромів, масових винищень та переселень, започаткованих Петром I і продовжуваних до нинішніх поколінь, включаючи Сталіна, жертвами якого стали 10 мільйонів українців, свідчить, що відносини між ними носили і носять ворожий характер. В перспективі ці взаємини здатні трансформуватись і набирати чинності нормальних. Проте лиш після виходу України зі складу імперії, встановлення дипломатичних відносин на засадах рівності двох суверенних націй, повернення всіх українських етнічних територій (Кубань, Курщина, Вороніжчина, Білгородщина і т. д.) — незаконно анексованих і включених в склад Росії — в територіально непорушну цілісність і юрисдикцію Української Держави, репатріації населення, відшкодування та повернення українських національних цінностей протягом трьох століть награваних і вивезених у столиці та міста Росії. Та це питання майбутнього. А нині наша національна культура — і в правовому і ще більше у фактичному

розумінні — знаходиться в положенні колоніальному, дискримінованому (що на останніх сторінках соромливо і крадучись констатує і автор брошури). Так, українська культура — це ослаблена, проте незламна, непоглинена, а функціонуюча культура поневоленого народу, спільноти, що живе, бореться і бачить мету своїх стремлінь, мету — реалізацією якої є суверенітет, державність, свобода.

Світова історія не знає також прецеденту, щоб в об'єднаній в одну державу імперії, з десятками поневолених і антагоністично настроєних до окупанта націй, функціонувала культура як єдиний і гармонійний організм усіх народів. В такій державі пануюча нація має пануючу (правда, не завжди вищу) культуру, практикує в різних формах культурний імперіалізм, домінуючи експансивним засиллям, проникненням імперської в підпорядковану, тотальним контролем над функціонуванням поневолених, головною задачею — відкритими каналами та під ширмою демагогії — стерилізувати специфічні риси та національних дух цих культур і нав'язати свої духовні цінності, ідею, психологію.

«Теоретичні» засади і реалізація визиску економічного та культурного, зокрема поглинання людських ресурсів і як творчого потенціалу, і як робочої сили (і як гарматного м'яса в роки активних зовнішніх експансій), а також політика асиміляції та різних форм винищень (при стійкому національному імунітеті, особливо під час активного опору — хай і незбройного — часто фізичних і масових), уніфікація культур поневолених народів — то всеохоплюючий по широті та вертикалі, багато-ступінчатий по глибині та верствах проникнення в національне тіло народу комплекс методів, засобів, форм, практичних дій. В основі своїй вони — як стратегічні принципи політичних цілей імперії, її збереження, укріплення та розширення — прийняті у спадок від царської адміністрації, правда, вдосконалені і пристосовані до потреб часу. Після перевороту в 1917-му році змінилась лише форма демагогії та форми пропагандистського прикриття, але стратегічній меті. У фундаментальних напрямках, як внутрішньої так і зовнішньої політики, визначальною залишилася повна спадкоємність. Нинішні правителі імперії, її ідеологи, обґрунтовуючи свою внутрішню політику, не соромляться вже відверто вдаватись до історії, посилались на авторитетність та деспотію в державно правовій структурі минулої епохи, на імперські цілі та панрусизм: «наші услов'я», «наші традиції» і т. д. і т. п. Подібною, навіть ще відвертішою термінологією рясно нанизані виступи ідеологів, «академічна» література, праці з історії, публіцистика, періодика, художня творчість.

Зазначимо в дужках: коли царська Росія була тюрмою народів з відносно поміркованим режимом, то Росія більшовицька перетворилась в тюрму народів з режимом утримування приречених на смерть у досконало сплянований, організований і активно діючий — як ні один інший механізм державної машини — концтабір етноциду. В Росії домінуючими постулатами завжди були великодержавність, панрусизм, експансивний шовінізм правлячих верств на тлі пасивності, низькопоклонства, непомірної покірності низів і слабости громадської думки, коли йшлося про опозицію, зате активна підтримка режиму і солідарність з ним піднімалася одначе в роки загарбницьких воєн, чи придушення національно-визвольних рухів. І все ж відносна свобода думки мала місце, тиск на колоніальні народи був не всепроникаючим. Але, знищивши майже до кореня засіяні протягом двох століть спілкування з Європою зернятка демократії й терпимости, після перевертоту шовінізм пануючої нації — при кібернетично змодельованому конформізмі низів, повністю задушених, при відсутності громадської думки і свободи слова, — а водночас одурманююче «підіпрітий» комуністичною ідеологією, який в сутності своїй є благодатним полем для розквіту селекціонованого тоталітарного режиму. Ці вищеназвані риси виросли до маніякальної ідеї-фікс, до всездозволености сильного, до тотальної диктатури і терору; трансформувались у зазіхання на всесвітню гегемонію, у дію, яка в співбутті народів кваліфікується як безпрецедентне злочинство всіх епох і народів, що коїться в границях величезної імперії по винищенню націй. Комуністична демагогія — це камуфляжний міт про єдність інтересів та розквіт національних культур; гармонію та дружбу з гегемоном-грабіжником. Комуністична ідеологія і особливо практика — це хвороблива, негативна мутація національного організму, що втратив контроль над своїм нормальним, зокрема етичним — властивим кожній державній нації навіть в сфері політики — функціонуванням і набрав патологічного розвитку, особливо в агресивності, деспотизмі і шовіністичних інстинктах.

Спадкоємність цілей і частково засобів не викликає сумнівів. В той же час на ґрунті пануючої ідеології, нових економічних факторів, а також по-макіявелівськи використовуючи сприятливу в світі політичну ситуацію ще до війни, та особливо після неї, зокрема статус переможця, вагу супердержави з глобальними інтересами, що повною мірою зуміла скористатися дезорганізованістю Європи, зрадницькою пасивністю, по суті дезертирством, страхом і відступництвом держав, обов'язком яких було гарантувати принаймні відносну свободу та життя малих і недержавних

націй і на які поневолені народи покладали і покладають так багато надій та сподівань — максимально скориставшись капітулянтством Заходу, при повній свободі дій і розв'язаних агентами більшовицької адміністрації руках Москви розроблено нові, прискорюючі механізми практики етноциду — засоби-каталізatori русифікації та уніфікації культур. Вони вміщаються і хронологічно по періодах (наприклад, роки становлення та зміцнення режиму і реалізація плянів у промисловості, сільському господарстві, культурі: помилка в роки війни, стабілізація і кон'юнктурно реформістські заходи режиму щодо самого себе та в економіці в післявоєнні роки, всеохоплюючий наступ в останні 15-20 років), і по масштабах охоплення суспільних страт, і по інтенсивності окремих із них. Вони не рівнозначні, але як у комплексі так і в принципах їх втілення носять тотальний характер уже майже півстоліття.

Цинічними формулами цих концепцій і «теоретичних одкровень» стали так звані «інтернаціоналізм, реальніше соціалізм», «єдиний народно-хозяйственный комплекс», «метода соціалістического реалізма» в літературі і мистецтві, «єдиний советській народ» і т. д. Навіть у вихідних теоретичних постулатах вони дискримінаційні по суті, далекі від демократичних засад і демагогічні по формі, а в державно правових актах закріплюють диктат і партійної касты і панівного народу, узаконюють узурпацію влади двома цими силами. З закритими, таємничими формами правління, з повною забороною елементарних політичних свобод — як особистих так і національних. Такими, коротко, постають сформульовані державно-правові норми з непомірною дозою казуїстичних вивертів, з розрахунком на їх фальшиву демагогію та наркотичне одурманення мас пропагандистськими гаслами — з однієї сторони, і широко наділеними функціями репресивного апарату — з другої. Однак буття народів в умовах цих «норм» і практики їх реалізації — безпрецедентні в історії людства. Це — необмежений деспотизм нації над усіма поневоленими, небачене свавілля, бюрократизованість та волюнтаристична централізація знизу до верху насамперед партійно-адміністративного апарату, а також економіки, наукових, культурних та освітніх інститутів; зоологічний шовінізм панівної нації і нетерпимість до національно-суспільного життя підпорядкованих націй; форсований наплив російського населення на етнічні території інших народів, їх русифікація на місці і прискорене виселення на землі метрополії; змішування величезних мас неросійського населення в нових економічних регіонах метрополії, примусове нав'язування російського способу буття і масовий етноцид. Зауважимо, що йдеться не про ті об'єк-

тивні процеси, які мають місце і спостерігаються в багатьох державах в житті малих етнічних груп чи інонаціональних діаспор. Мова йде про цілеспрямовану, свідомо й добре заплановану внутрішню політику імперської нації — політику піднесену до рангу (нарівні з зовнішньою, чи забезпеченням військової могутності) однієї з найважливіших стратегічних цілей, як основна гарантія збереження та надійний фактор сили в укріпленні і розширенні імперії. Доцільно також наголосити, що під терміном «культура» розуміється не окремий її компонент, а сукупний продукт спільноти (спільнот), її споконвічний набуток як нації.

Етноцид — головна мета стратегів Москви

Всепоглинаючий грабіж цього набутку як цілості — почавши від природних та економічних і закінчуючи людськими та посягання на генетичні основи нації, на скарбницю її культури — головна мета стратегів Москви, основа основ їх далекоглядної і цілеспрямованої діяльності. В сфері економіки під гаслом «єдиного народногосподарственного комплексу», експлуатація і виснаження усіх наявних ресурсів, уже декілька десятиліть носить і тотальний характер, тотальну безкарність (світова громадськість лише мовчки спостерігає за злочинством, послухно підписуючи, тобто санкціонуючи злочини — міжнародні акти про «невтручання» у «внутрішні» (!) справи), і тотальну безборонність, знекровленість та безсилля колоніальних. Відносно мала ефективність дій самозахисту, невідповідність результатів до затрачених зусиль, сьогоденна слабкість опору поневолених народів зрозуміла — мають пояснення.

Воно неоднозначне і бере початок з епохи колоніального визиску народів царизмом та асиміляції еліти, однак основні причини слабости визвольних процесів лежать в розгромі і ліквідації організованих національних сил після жовтневого перевороту 1917 року, та незгасаючому багатолітньому більшовицько-російському терорі, що знекровив нації, здеморалізував їхні ще наявні сили зовнішньою видимістю безперспективності боротьби. Проблема ця настільки складна і трагічна, що перед деякими кількісно невеликими націями (Прибалтика, Закавказзя, Середня Азія) болісно актуальним є не стільки питання державності, як елементарного фізичного збереження. Малі народи не в змозі дозволити собі на активний опір з мільйонами жертв, прикладом чого стала Україна, що в ім'я свободи докладає виняткових героїчних і цілеспрямованих зусиль і в наслідок цього, а також мовної, релігійної та культурної близькості з окупантом, величини нації та її тери-

торії, історичної долі та геополітичного положення, піддається особливо жорсткому тискові донедавна в політиці геноциду, а нині етноциду.

Вибір між боротьбою і самозбереженням, тактика переважання першого над другим чи навпаки, свідоме поєднання обох напрямків і в той же час їх мала результатність за останні півстоліття, має свою специфіку, залежить від багатьох факторів — насамперед наявності організованих чи стихійних Сил Опору, стабільності і міцності імперського режиму, зовнішньо-політичної ситуації — і, отже, вимагає ґрунтовнішого дослідження кожного з порушених тут питань. Ми лиш зазначимо, що малі народи імперії та їх території, не являючи з точки зору політичної, економічної, чи стратегічної значної втрати та загрози могутності імперії, відчують на собі відносно менший тиск, що не можна сказати про Україну, але вони в той же час є більш беззахисні. Переважна більшість з них навіть позбавлена етнокультури, а їх національні території носять лиш формальні адміністративні назви. Тому злочинна байдужість урядів Європи, США, світової громадськості в цілому, воістину непростима. Правда, опинившись на грані небезпеки чергової експансії з боку тоталітарної супердержави, відвертих посягань на власну свободу, вони в останні роки почали активніше цікавитись внутрішньою ситуацією імперії, становищем і долями їх народів і — хай поки що не вельми відчутними заходами — солідаризуватись з ними, морально підтримувати у боротьбі за право на життя, отже пригальмовувати тотальний етноцид. Нарощування потужності цієї підтримки і допомоги — один з найдійовіших засобів збереження свободи народам Європи. А реальний стан буття народів в границях імперії буквально диктує необхідність впливовіших форм захисту. Та навіть пасивна допомога останніх років вселяє оптимізм, сприяє ростові консолідації Сил Опору — вкрай необхідних саме нині, поскільки ситуація у сфері людських ресурсів, а також у сфері культури поневолених народів значно небезпечніша, загрозливіша й трагічніша ніж в колоніальному характері їх економіки та в політиці хижацького виснаження їх природних ресурсів.

Реалізація політики етноциду

Політика етноциду активно реалізується більшовицьким режимом уже з кінця 20-их років. В 30-40-ві роки етноцид як перманентний процес внутрішньої політики гегемона свідомо і з далекоглядним прицілом трансформовано в безпрецедентний по

розмаху, масовості й жорстокості геноцид, аналогією якого може служити хіба злочинна система винищення нацистами євреїв під час Другої світової війни. На рахунку обох цих режимів десятки мільйонів жертв. Навіть у практиці — не кажучи про їх природу — дві системи немов »дві краплини води«: більшовизм — »винахідник« наперед сплянованих штучних голодів, що в один час охоплюють мільйони людей на величезній території, і йому належить »патент« на постійно діючу густу сітку концтаборів з виснажливою працею і дистрофічною смертю на »стройках соціалізма«. А нацизм, випозичивши в перших немов у добрих родичів при »обміні досвідом« систему концтаборів — долучив і своє »відкриття« —газові камери. Хіба це не разючий приклад ідентичності природи і цілей двох режимів?

В 50-60-ті роки стратегія імперської політики, враховуючи нову міжнародну обстановку, військову могутність імперії, а також меркантильні потреби економіки, приходять до висновку, як практично внутрішньою політикою 30-40-их років поставлені задачі досягнуто, а масова асиміляція в існуючих умовах є оптимальним варіантом продовження установленної політики по винищенню націй у майбутніх десятиліттях. І вже як її реальність, як цинічне хизування їх творців досягнутими результатами, як демонстрація перед світом власної могутності і безкарності, уже понад десять років над народами імперії чорним знаменом смерті і реквіємом несеться формула »єдиний советський народ«. Ще більш трагічні наслідки можуть чекати нас в майбутньому, а це реальність сьогодення, оскільки вже понад два десятиліття етноцидові, враховуючи його фундаментальне значення для інтересів імперії, приділено першочергову увагу й надано особливо безпечальційних форм. Знекровлення націй, викачування і переселення з етнічних земель на території метрополії та інші регіони величезних мас неросійського населення, змішування, вимушена й нав'язана русифікація переселенців у безвихідних умовах; насильницька асиміляція корінного населення на його ж етнічній території через освітні заклади, пресу, видавництва, російське діловодство на підприємствах, в установах, армії, організований наплив російського населення і його упривілейовані позиції на території поневолених націй, засилля і проникнення великодержавного шовінізму в кожную клітину національного життя цих народів і також просочування в нього величезної армії донощиків, шпиків, штатного апарату КГБ з його тотальним стеженням, необмеженою владою, провокаціями і свавіллям у репресіях — це той коротко перелічений і далеко не повний комплекс засобів в арсеналі стратегів політики етноциду, яким надано тотального

характеру і що в пропагандистській демагогії на одурманення мас — та ідеології на експорт — замасковано етикеткою «інтернаціоналізм». Механізм цієї політики надзвичайно складний, технологія її реалізації багатоступнева, однак у широко поставленій індустрії по переманюванню націй, умовно можна виділити два вектори прикладання сил.

Успадкованим від царизму, історично традиційним об'єктом першочергових зацікавлень асимілянта буде еліта, інтелігенція підневільних народів, найталановитіші творці й носії культури в будь-якій галузі людської діяльності. Переманити, асимілювати, включити в культурні процеси пануючої нації обдаровану і перспективну молодь, великих учених і мислителів, політичних суспільних діячів та організаторів, талановитих письменників та мистців, інших видатних представників культури, науки, економіки, змусити їх служити окупантові, або — при відкрито заявленому патріотизмі — неутралізувати, позбавити можливості проявити себе, замовчати талант, знівечити долю людини та її рідних, а при відкритому опорі та діяльності в цьому напрямку — дискредитувати, піддати деформації, репресувати, або й фізично знищити — ось не повні але основні важелі потужного й нестихаючого натиску імперської адміністрації Москви на кожне покоління еліти підкорених народів і в епоху царизму і, особливо, його тоталітарного спадкоємця.

Якщо окреслити тенденцію (вона ідентична для всіх народів у кордонах імперії) поведінки еліти в складних умовах тривалого колоніального ярма та цілеспрямованої практики етноциду на тлі постійних погромів, тиску, масових жорстоких репресій, що формують своєрідну пам'ять народу, як психологію страху в багатьох поколіннях, на що наражаються в першу чергу освічені й суспільно активні верстви населення — то, в наслідок терору до одних і стимуляції та переманювання других, еліта майже в цілому, або принаймні в значній своїй масі, водночас і знищується й асимілюється. Опинившись перед декількома основними (існують ще проміжні) варіантами життєвої дороги, наприклад, можливістю репресій, колаборантства чи його часткової форми, втрати національного «я», або фактичним безробіттям і повним забуттям — під тиском таких перманентно існуючих умов у панівну культуру відпливають таланти, викрадаються інтелекти, переселяються в метрополію творці й носії культури українського чи будь-якого іншого народу.

Щоб уникнути терору, або реалізувати себе як особистість (хоч у кінцевому рахунку абсолютна більшість інтернаціональних діячів, зокрема в сферах політики, адміністрації, військовій та

ідеологічній, в силу інерційної недовіри до «нацменів» і природного російського етноцентризму, не зважаючи на свої особисті переваги в таланті чи професіоналізмі — все одно залишаються на другорядних ролях та задвірках історії), на службу імперській державній машині та культурі гегемона — свідомо чи зі світоглядністю космополітів — переходять численні, найбільш обдаровані, вже з іменем або перспективні представники з усіх галузей людської діяльності. Практика фізичного чи культурного геноциду, реалізована в залежності від внутрішнього і зовнішньополітичного становища імперії, від «продукованих» кон'юктурою можливостей режиму, сили опору поневоленого народу, і в наслідок цього «оптимальних» потреб моменту в репресіях до нього, стабільного положення та самовпевненості гегемона в безкарності зі сторони зовнішніх сил, від економічних факторів і потреб людських ресурсів, а також від особистих якостей, величини шовіністичних інстинктів та садистських задатків фракційної кліки, що узурпувала владу й підпорядкувала собі загальноімперську партійно-бюрократичну олігархію — в залежності від цих факторів зосереджуються переважаючі зусилля на геноциді або етноциді, чи на двох варіантах політики водночас.

Та незалежно від засобів — фізичного винищення чи масової асиміляції — кожен з них приносить окупантові безсумнівні успіхи: по-перше, активно зміцнює його позиції на окупованих територіях і разом з тим помітно піднімає якісний рівень його функціонуючої культури сьогодення; по-друге, різко побільшує його генетичний арсенал в наступних поколіннях, а водночас і кількість населення; по-третє, поневолена нація та її культура знекровлюється, функціонує по нисхідній, втрачає здатність до опору й боротьби за свободу, до повноцінного відтворення та розквіту її культури, а кількість населення такої нації швидко і різко падає. Хіба не промовистий такий факт: українців на початку 20 стол. налічувалося біля 35 (!) мільйонів. Нині їх приблизно стільки ж. В той час кількість росіян виросла майже вдвоє і нині їх уже понад 120 мільйонів, а з них 15 мільйонів як залізні дивізії «п'ятої колони» топчуть українську культуру, майже повністю окупували міста, зрусифікували їх і в абсолютній своїй більшості належать до партійно-адміністративного апарату, узурпувавши всю повноту влади знизу до верху в кожній сфері людської діяльності. А мільйони українців виконують аналогічні функції за межами України, асимілюються самі, реалізують політику окупанта в асиміляції інших народів. «Divide et empera» (діли і пануй) — як мовили римляни.

Знекровлення творчого потенціалу нації

Творчий потенціал нації знекровлюється настільки, що в останній час, якщо взяти за приклад літературу — давно не з'являлося помітного літературного явища, а Спілка письменників України не заповнюється штатною більш-менш повноцінною кількістю авторів, творчих особистостей на рівні елементарних вимог літературного процесу. В той же час великий відсоток її членів — діячі російської культури, а за межами Спілки, і отже без права по суті на публікацію доробку, багато талановитих українців не бажаних режимові. Спілка письменників, як організація, що повністю підпорядкована партійній бюрократії, як елемент державної машини в мистецтві, ідеології, пропаганді, без сумніву функціонує. В її рядах є й талановиті мистці, хоч і зі зв'язаними руками, але щиро зацікавлені в розвитку рідної культури. Однак в основній своїй масі членами Спілки, в наслідок відпливу та нестачі талантів, а також з політичних і пропагандистських міркувань, стають насамперед ремісники — «літстудійці», особи з так званих кололітературних кіл і пропагандистського апарату «літератури», які від справжньої літератури далекі і, власне кажучи, не мають до неї жодного відношення. Та за встановленими «нормативами» членом Спілки може стати кожен «ідейновидержаний», не зачислений «дисидентом» у картку КГБ кандидат, хто має відповідну рекомендацію партійних осередків і опублікував одну-дві книжки. Мистецька вартість публікації хоч і приймається до уваги, однак не є основним критерієм оцінки, тим паче, що поняття це в існуючих умовах відносно і ґумово плястичне. Беззастережна апологія панівної ідеології — першочергова вимога до автора та «міра вартості» видання. І при активній допомозі, сприянні, часто безпосередніх вказівках партійного апарату, КГБ та їх чиновників від літератури в обласних чи центральних відділеннях Спілки, редакціях видавництва, протеговані «абітурієнти» названі членами, пропустивши «крізь видавництво один-два літературних метелики-одноденки», приймаються до Спілки. Переважна більшість з них мистецьких вартостей не творять і не піднімаються вище середнього рівня в рамках сповідуваної ними ідеології.

Але реалізатори імперської політики саме їм в першу чергу довіряють штатні посади партійно-літературних функціонерів, саме вони віддано обслуговують пропагандистські потреби імперської адміністрації, саме їм доручають здійснювати і «первісно-сировинний» контроль за літературно-мистецьким процесом і за його зовнішньою течією та внутрішнім розвитком, і за бродінням

та настроями творчої інтелігенції. В окреслених циклях тоталітаристської технології влади, на якій тримається імперська державна машина, вони відіграють суттєву роль. По-перше, це надійна опора режиму, його органічна частка і водночас кухня та кузня середньої ланки функціонерів у сфері культури, ідеології, пропаганди, адміністративного апарату. По-друге, формально заповнений «членами спілки» такого рівня існуючий вакуум талантів у культурі поневоленого народу, він, залишаючись реальністю, сприяє дальшому витокові людей та знекровленню нації і в той же час дає змогу закамуфлювати його статистично великою кількістю як «літераторів» так і їхньої «продукції», і, отже, підтвердити на зовні, та не втаємниченим у ці тонкощі, офіційну тезу «розквіту» національної літератури (мистецтва і культури в цілому), поскільки аналогічна ситуація з кадрами і технологією підкреслення влади в усіх мистецьких спілках, в усіх інститутах культури). А мистецька організація (мистецтво, культура в цілому) функціонує не стільки в сфері мистецтва, культури, як стає дійовим наркотичним засобом до удурманення мас, модельованню конформізму та покірності поневолених народів, їх поглинення та жорстокої експлуатації. По-третє, Спілка письменників як організація діячів культури, будучи в абсолютній більшості насиченою подібним особовим складом, автоматично стає передовою, конформістською по своїй природі, повністю залежною від бюрократичного апарату, поскільки кожний з таких «членів» усвідомляє і знає власну творчо слабку потенцію, знає водночас потреби «меценатів», завдяки яким той чи інший «член» опинився в «лавах» письменників та з чиеї ласки і чому публікується. Разом з тим, в силу усталених порядків та виробленої психології запобігливості й почуття власної неповноцінності з однієї сторони, з другої — такі «спілчани» з власної ініціативи чи з першого ж натяку партійної ієрархії, або легкої маніпуляції відповідними важелями спілчанського керівництва — такі члени перетворюються в агресивну, нетерпиму масу, яка під диригентську паличку партійних чи московських «вождів» хором цює на активних патріотів, талановитих літераторів і мистців із нестандартним стилем творчості, з духом українського патріотизму чи проявами авангардизму. Обдарованих але непокірних мистців ламають психічно, паплюжать їх творчий доробок на таємних чи напіввідкритих зборищах. Сам набуток не публікується, замовчується, зате в пресі та періодиці злобно спотворюється суть творчості, навішуються ярлики, профануються найсвятіші цінності, а мистцям нівечать і талант і життя. Піддана дифамації особистість або ламається, «кається», без провини просить прощен-

ня, а помітний національний діяч та яскравий талант линяє, трансформується в залякану, запобігливу, ніким не помітну постать, хамелеонствує психологічно й творчо, уподібнюючись, зливаючись з сіркою одноманітністю загальної маси і продовжує продукувати аналогічної якості «літературу» з ледь помітним забарвленням колишнього таланту. Якщо така особистість вистойть і не ламається, то повністю зникає з літературного чи мистецького обрію, творчість не публікується, не дістає аудиторії, а талант на цілі десятиліття (часто назавжди) випадає з літературного чи мистецького процесу і заморожений таким чином знижується, для нашої культури пропадає цілком.

Коли ж мистець чинить опір, звертається як це має місце в останні десятиліття до Самвидаву, лишається сином свого народу, його звинувачують в антидержавній діяльності і розправу над ним коїть вже КГБ, на довгі роки засилаючи в концтабори. І в цьому випадку, — а їх безліч, — українська культура несе безповоротні втрати: гинуть або люди, або все створене безцеремонно знищується, як це зроблено з творчістю Опанаса Заливахи, Василя Стуса, Стефанії Шабатури і багатьох інших.

Сказане тут лиш пунктирний ескіз реальної картини життя і пануючих відносин в одній із сфер людської діяльності. В повному вияві картина буття і праці творчої інтелігенції ще непроглядніша. А тиражована лиш з незначними змінами, відповідно до специфіки того чи іншого інституту, вона творить, складає цілу систему тоталітарного режиму, систему відносин і цілеспрямованого тиску та страху, які панують в партійних і адміністративних органах, школах, вузах, установах і на промислових підприємствах, в наукових закладах і творчих спілках. Їх гнітючий характер та руйнівний механізм відчують на собі вчитель, бухгалтер, інженер і студент, вчений і мистець. Але, розуміючи мобілізаційну силу мистецтва і слова зокрема, авторитет і суспільну вагу літераторів і учених стратеги імперської політики Москви поставили під особливий нагляд, всеохоплюючу контроль і систематичний тиск творчості особистостей — письменників, мистців, учених, журналістів та працівників у галузях суспільних наук.

Народні низи — зберігач української національної культури

Слід зазначити, що поскільки процеси знекровлення великої і життєдіючої нації — помимо всеосяжного і постійно діючого комплексу найрізноманітніших засобів репресій і стимулювання, асиміляції і переселень — все таки тривалі по часу, а коефіцієнт

творчого потенціалу поневоленого народу високий, то функціонування його культури хоч і триває по нисхідній, однак значна маса її діячів і творців залишається в культурі свого народу. В абсолютній своїй більшості це, як правило, вихідці з народних глибин. Вони — джерело поповнення культури кожного народу, нашого — воно по суті і єдине. Адже спадкової національної еліти — інтелігенції як її нащадків — котра піднесла б українську культуру на вищий, елітарний рівень вже в силу успадкованих нею традицій, в наслідок тривалого у багатьох поколіннях спілкування та досконалого знання світової культури як природних форм буття в ній державних діячів і дипломатів, учених і діячів культури, працівників економіки і торгівлі, чи принаймні функціонування спеціалізованих інститутів по всебічному вивченню народів і наявності всеохоплюючої перекладної літератури, а також органічного засвоєння світової культури та широкого перенесення її надбань в царину нашої, взаємообміну та повноцінного знайомства інших народів з українською і в цій синтезі її справжнього розквіту — такої інтелігенції в нас нема: вона або знищена окупантом, або асимільована ним. Тому сьогодні культура наша функціонує і зберігається тільки завдяки одного джерела — народних низів, зокрема селянських. Додамо в дужках, що з погляду ретроспективного — при історично асимільованій царизмом еліті — основним джерелом живлення української культури, її рушійною силою і в масі своїй і в якості був наділений високим коефіцієнтом творчих можливостей народ, вихідці із середовища народних мас та незначна частина національної еліти, що вціліла від репресій та асиміляції, збідніла й бідна українська старинна, різночинна інтелігенція, представники духовного сану. Тому в сутності своїй — це культура не державної нації, тим паче не великодержавна, не імперськошовіністична. В силу специфіки історичних умов, вона й не елітарна. По масштабності та висоті українська культура — це культура європейського рівня, але культура народна, пронизана духом чистого й святого націоналізму, — «альфою» і «омеєю» народу, сутністю кожної нації, її твердиною і могутністю, нездоланною силою в боротьбі за незалежність, або в збереженні суверенітету.

Отже, поскільки процеси знекровлення великої і життєздатної нації все таки тривалі по часу, то в кожному поколінні значна кількість діячів національної культури, не зважаючи на репресії, тиск, асиміляцію, лишається в ній. Але з причин винятково складних колоніальних умов, обставин життя і праці кожного індивідуума, сили таланту й сили та мужности самої особистості, а також в залежності від середовища, в якому особистість форму-

валась, цілей, які ставлять собі творці й носії культури в кожному її компоненті — мові й літературі, освіті, мистецтві, історії, науці та матеріальному виробництві, навіть в релігії, — творці й носії національних цінностей, творячи або зберігаючи їх, належать до різних середовищ, складаються з різних угруповань, напрямків, лінії поведінки. Поділ на страти, соціальні групи, партії, течії, професійні і світоглядні товариства — властивий кожній суверенній нації або й залежній, однак підпорядкованій нації з демократичними формами правління. Наша, українська, як до речі всі, окрім російської, поставлена у винятково важкі умови буття. В силу повної централізації, доведеної до крайніх меж підконтрольності суспільного життя, ліквідації тоталітарним режимом найелементарніших прав людини, інтелігенція в цілому й творча зокрема формально може бути об'єднана лише в офіційних бюрократичних організаціях, спілках, установах, закладах. Проте стихійно (часто з проявами свідомої солідарності) вони належать до різних груп і вклад кожної з них у національну культуру в цінностних вартостях не рівнозначний як за масою так і за якістю (деякі зі знаком мінус).

За своїм характером у зовнішньому вияві, відношенням до національної ідеї, світоглядністю, вони строкаті, не мають між собою окреслених границь і чітко сформульованих програм, принципової і твердої лінії поведінки. Перехід від однієї до другої, внутрішня «міграція» одиниць — поширене, і часто навіть безнадійні космополіти переходять до відкрито заявленої опозиції, а недавні патріоти, здавлені тиском, опиняються в лавах ренегатів і коляборантів. І все ж при видимій схожості з однієї сторони та існуючих полюсах з другої, при врахуванні конструктивної діяльності (або й деструктивної) на ниві національної культури і покладених на себе задач, отже є видимим, що кожна з цих груп виявила власну більш-менш окрему й відмінну від інших лінію поведінки, а одна з них і чітку її визначеність. Звідси отже видно, що кожна з них вимагає специфічного підходу, окремої оцінки і, що найсуттєвіше — особливих методів праці в середовищі цих груп для виявлення можливостей (обнадіюючи фактор останніх років) і на їх основі активнішого, ширшого залучення наявних у будь-якій з них сил опору, або принаймні регенерації національної самовідданості та чиннішої по змісту й ближчої до наших справжніх національних традицій духу народу — форм етнокультурної діяльності. І хоч ситуація в Україні важка, хоч націю неможливо штовхають до становища «нації на грані культури» — без перспективного погляду на розгортання заходів по її збереженню немислима й сама праця.

(Продовження буде)

В. КУЛЬЧИЦЬКИЙ-ГУТ

ПРО ФАКТИ, ІЛЮЗІЇ, АРОГАНТНІСТЬ І ПРОВІД НАЦІЇ

«...Герман і подібні до нього радикали виявляють найвищу арогантність супроти нерадикалів всіх клас, рас і переконань. Вони думають, що другі люди не помічають подвійних стандартів, які домінують в наставленні радикалів, в їхній моральній дволичності, в здібності до самообману й інтелектуальної нещирости».

Так характеризує Дейвід Горовіц, визначний діяч американської лівиці, у тиж. «Ді Нейшен» за 5-12 січня 1980 р. своїх опонентів (між ними Едварда С. Германа з Пенсильвенського університету), які відізналися критично на його статтю, поміщену у цьому ж тижневику за 8-го грудня 1979 р. Його стаття ішла п. з. «Розчарування радикала». Зараз на початку своєї відповіді Д. Горовіц пояснює, що такий наголовок дала без його відома редакція, а його наголовок звучав «Ілюзії лівиці». І у тій то статті він подає факти, які є основою вищезгаданої характеристики. «Виглядає, — каже він у ній, — що обурення лівиці зарезервоване виключно до порушень, які підтверджують марксистську діагнозу хвороби капіталістичного суспільства. Так отже, є протести проти убивств і репресій у Нікарагуа — але не в Камбоджії, в Чіле — але не в Тибеті, в Північній Африці — але не в Уганді, в Ізраїлі — але не в Лівії чи Іраку. Знаходиться політична підтримка для переслідуваних меншин Західних країн, але не в Росії чи в Народній Республіці Китаю. Як тільки якась країна Третього світу задекларує себе марксистською, то самим тільки цим актом ставить себе понад усякі обвинувачення».

Усе це можна, мутатіс мутандіс, застосувати і до українських еміграційних «демократів».

Позиції «інтелектуальних» вершин

У щоденнику «Свобода» (Джерзі Сіті), дискутуючи з думками Романа Рахманного, один із таких «демократів» лише: «Я бажав би, щоб ми, як громада, стали мислячою громадою». Чи не є це дуже знайома пісня? Тому, що громада не визнає позицій «демократів», вона, очевидно, не може бути мислячою. А даліше, уявивши себе на інтелектуальних вершинах, він по-менторськи проголошує: «Найгірше є ігнорувати факти і спирати рішення на ілюзіях». Щось такого, розуміється, не робить ані він, ані його однодумці.

Ось вам мирне співіснування і детант. В 1974 р. українські еміграційні «демократи», виходячи з «фактів», переконували українську громаду, що «цілий світ перебуває в тім періоді свого історичного буття, коли основою міжнародних відносин ще довго буде принцип “мирного співіснування” різних політичних і соціальних

систем», та що «цей політичний реалітет треба собі повністю усвідомити і з нього поробити належні висновки для себе». А в 1976 р., знов же спираючись на «фактах», вони вмовляли в українську громаду, що «світ перемінився», що «сьогодні на перший план висувається боротьба з голодом і полюцією», що «нині зброєю не досягнеш нічого». Вони авторитетно заявляли, що «американський уряд погодився давно з пропозицією, що найважливішою проблемою для Америки, як і для ССРСР, питання обмеження перегонів у зброєнню», а все решта «як от справа Анголі» — це «другорядні питання», які «американський уряд готов ігнорувати». З пересторог «демократів», які, на їх думку, «ігнорували факти і спитали свої рішення на ілюзіях», вони собі іронізували, мовляв, «співпраця між ССРСР і США для нас щось дуже незрозуміле і ми все обвинувачуємо уряд США, який він короткозорий, що не здає собі справи з того, які східні оці москалі». Під «ми» вони, очевидно, розуміли не себе, а тільки оту «нашу громаду», яку треба зробити мислячою. Вони ж знали, що «намагання Москви встановити добрі відносини із “супердержавами” на Заході є щирі», вона ж бо більше нічого не хоче, як тільки «поділитися сферами впливів, встановити паритет зброєння і благоденствувати».

Московський шок

Безлічний наїзд у білий день на Афганістан був тим московським шоком, який сильно потряс цілим некомуністичним світом, а вже, здається, найбільше президентом Картером, який прилюдно заявив, що його «опінія про росіян за один тиждень змінилася більше, як за попередніх два і пів року». Коли йому в часі інтерв'ю, переданому по телевізії, поставлено питання про причину такого наглого просвічення, то він відповів, що в минулому росіяни переводили агресії тайно, маскуючись кубинцями чи в'єтнамцями, як в Анголі, Етіопії, Камбоджії, а тут, в Афганістані, вони заїхали явно-славно, на очах цілого світу, своїми власними військами. Та ще дуже вразило Картера те, що у розмові з ним по «гарячій лінії», Брежнев брехав йому у живі очі. Це все було для нього щось неймовірне! Його ж бо дорадники, такі як проф. Шульман, цілий час нашіптували йому до вуха, що «оці москалі зовсім не східні».

І нагло «мирне співіснування» розвіялося як міраж на пустині і масові засоби інформації почали говорити про смерть детанту та другу холодну війну.

«Дрозж нової холодної війни» — голосить наголовок репортажу у тиж. «Нюзвік» за 14 січня 1980 р. «Мороз такий проймаючий, як північ у Кабул, найшов останнього тижня на советсько-американські відносини», — стверджує початок того репортажу, а далі в тексті йде немилосердне бичування наївності Заходу: «На протязі тридцяти літ советське балакання про “мирне співіснування і детант” переконало багатьох на Заході в тому, що Москва хоче

примирення. Раз на кожне десятиліття — в Мадярщині 1956, в Чехо-Словаччині 1968, і в Афганістані під час останніх тижнів 1979 — росіяни розбивали їхні надії».

А С. С. Розенфельд у щоденнику «Ді Вашингтон Пост» пише: «Зростаюча тепер хвиля опінії вважає, що вторгнення Кремля в Афганістан є ознакою, або вказує, на пересунення в глобальному балянсі сил... Москва заподіяла щось дійсно гидке в Афганістані й американці повинні дуже уважати, щоб не шукати за виправданням того гидкого потягнення».

Не лишається позаді і щоденник «Ді Нью-Йорк Таймс». У редакційній п. з. «Розбудження Америки» він заявляє: «Афганістан, унікально у цій добі, вказує на відкинення росіянами стриманості. Можливо, що втрата Кремлем контролю в Кабулю подіلالа на його рішення, можливо його зростаюча мілітарна сила була вже спочатку призначена на такий наступ. Можливо його слідуюча п'ятирічка є спрагнена близькосхідньої нафтової ропи. Та советські мотиви не є такі важні, як важним є сам голий факт окупації».

Інший же аспект, а саме аспект відповідальності, порушує відомий американський синдикатський колюмніст Джордж Ф. Вілл. У своєму есеї «Збираючи бурю» («Нюзвік», 21. 1. 1980) він пише: «Нині, після трьох гірше як страчених літ, адміністрація признає, що її початкові політичні припущення є тепер інтелектуальною руїною, і найделікатніша оцінка тих літ є, що Картер був постійно мильно інформований і зле дораджуваний. Чи немає кари за провали у цій адміністрації? Між тими, які повинні відійти, є Станфілд Тарнер, директор Сі-Ай-Ей, і маршал Шулман, «советський експерт» Стейт департаменту. Та скільки потрібно експертів, щоб розшифрувати советську політику?»

Інший же синдикатський колюмніст Віліям Сафасер в есеї «Друга холодна війна» («Ді Нью-Йорк Таймс», 10. 1. 1980) вказує на причину стану, описану Дж. Ф. Віллом. «Закордонна політика Картера, — пише він, — базувалася на фальшивій премісі, що Советський Союз поділяє американську візію мирного світу».

Факти типу застромленої у воду палиці

Занурена до половини у воду палиця виглядає зломаною. Як дивитися згори на олівець нижньою частиною устромлений у миску з водою під кутом 45 ступенів, він також біля поверхні води виглядає зломаним. Це є відомі приклади на явище рефракції. Є тут наявні два факти: 1) палиця (олівець, чи інший подібного роду предмет) занурена у воду виглядає зломаною; 2) як світляні промені переходять скісно з одного середовища в друге, у якому міняється їхня швидкість, вони роблять відхилення від прямого шляху.

Для людини необізнаної з другим фактом, який впливає із наукового досвіду, дійсним фактом буде перший, який насправді є тільки зоровим обманом.

І власне советська політика користується в основному отакими фактами першого типу, якими вона вперто засипала і далі засипає некомуністичний світ. На деякі з них вказує Фред Колеман, дипломатичний кореспондент тиж. «Ньюзвік». Так ось: »Всякі потягнення щоб загартувати або задержати країни на советській границі представляються як "оборонні". Захоплення влади п'ятиколонниками у дальших від советів країнах пояснюється як "підтримка для рухів за національне визволення". Якщо Захід протестує, підсувається думка, що то Пентагон розпалює антисовєтську гістерію, щоб оправдати вищі військові бюджети».

Такими ж »фактами« переповнена і недавня відповідь Брежнєва на питання »Як ви оцінюєте теперішню міжнародну ситуацію« кореспондента »Правди«. З них шість найважливіших: 1) »Нині опоненти миру й детанту пробують спекулювати на подіях в Афганістані. Гори фальші будується довкруги цих подій і ведеться безлична антисовєтська пропаганда«; 2) »У квітні 1978 р. відбулася в Афганістані революція. Афганістанський народ взяв свою долю у свої власні руки та ступив на шлях незалежності і свободи«; 3) »Імперіалізм разом із своїми спільниками почав невідповіджену війну проти революційного Афганістану (...) В акції агресорів проти Афганістану допомагав Амін, який, захопивши владу, розпочав вести жорстокі репресії проти різнородних кругів афганістанського суспільства«; 4) »Нарід під проводом народної демократичної партії очолюваної Батрак Карманом повстав проти тої тиранії Аміна і її викінчив«; 5) »Немає советської "інтервенції" чи "агресії" взагалі. Є зате інша річ: ми помагаємо новому Афганістанові на пр охання його уряду обороняти національну незалежність, свободу і честь від збройних агресивних акцій із зовні«; 6) »Фальшивими є твердження, що Советський Союз має якісь експансивні пляни у відношенні до Пакистану, Ірану чи інших країн того терену. Політика і психологія колоніалістів є чужі для нас. Ми не жадаємо земель чи багатств інших. Та є колоніалісти, яких притягає запах нафтової ропи«.

Оце є ті »факти«, факти зануреної у воду палиці, ігнорування яких українські еміграційні »демократи« вважали найбільшою помилкою »недемократів«, і на яких то вони спирали свої »неілюзорні рішення« відносно української політики.

Дійсний голос України — ЗА

»У пошуках бази консолідації« української громади, українські еміграційні »демократи« в 1975 р. твердили, що »Лівийцький у пропонуваній платформі об'єднання нічого нового і ділового не сказав, повторивши свої давні мітінгові гасла: безкомпромісова самостійність, яку мусимо безоглядно ісповідувати; що УСССР — це фікція, що це жодна українська держава, що вони там — це одне, а ми тут — це інше; що революція є єдиний вихід уярмлених Росією на-

родів і до неї на його думку йде». А далше типовий «неілюзорний» аргумент. «Але невже, — питають вони, — Лівіцький був би проти такої української держави, яка повстала б в наслідок внутрішнього змагання за усаможиттєнення УССР? Він проголошує, що він у це не вірить. Але яке значення має його віра чи невіра, коли реальну боротьбу за українську самостійність нині, однак, треба починати вести на конкретному ґрунті таки наявної УССР?»

І проминуло п'ять літ від того «неілюзорного рішення» вести боротьбу «на конкретному ґрунті наявної УССР», і прийшло «звіт-там» «клопотання» до Об'єднаних Націй з вісімнадцяти підписами відомих українських політв'язнів і у ньому стоїть виразне домагання: «Зареєструйте Україну як російську колонію і допоможіть звільнитися з накиненої окупації». І далше для підкріплення цього домагання не факти зануреної у воду палиці, але факти, базовані на науковому досвіді: «Як недержавна нація, Україна не визначає свій політичний розвиток і не провадить незалежної ні внутрішньої ні зовнішньої політики. Всупереч національних інтересів Україна включена до російської політичної системи з її імперіялістичними прагненнями до світового панування і супроти своєї волі природними і людськими ресурсами збільшує індустріальну і військову потужність імперії і тим самим збільшує міжнародне напруження і загрозу нової світової війни, що може завдати нещасному народові ще більше лиха ніж голод в 1933 р. (...) Делегація в ОН від України представляє окупаційну адміністрацію, а не український народ».

Яке це «рішення» «звідам» політично далекогозоре!!! Було воно написане далеко перед голосуванням в ОН над резолюцією про відтягнення усіх чужих військ з Афганістану, але своєю ясною постановою про колоніальний стан України та про лакейський статус представників України у цій міжнародній організації, які голосували разом із своїми московськими панами проти резолюції, воно фактично той негативний голос перекреслює. І тепер вільні українці мають повне право голосити, що правдивий голос України є ЗА резолюцією, що Україна стоїть разом з більшістю, що Україна не несе, бо ж як колонія і не може нести, відповідальности за агресію Москви в Афганістані, за всі злочини, які Москва вже там поповнила, тепер поповнює (наприклад, вживання газів) чи поповнюватиме у майбутньому, що в евентуальному майбутньому конфлікті Україна не може бути трактована як ворожа країна. І українці дістали мандат казати, як колись Шевченко, що в Афганістані українці гинуть «не за Україну, а за її ката»

Гарри Шварц, кореспондент (уже на пенсії) щоденника «Ді Нью-Йорк Таймс», який писав про советські справи на протязі трьох десятиліть, займає становище до останніх подій у постійній колонії тиж. «Нюзвік» «Моя черга» есеєм п. з. «Утрачені ілюзії» (28. 1. 1980). Там він розказує, як за часів Сталіна «Правда» й «Ізвестія» обкидували його такими образливими епітетами як «підпалювач війни» і «капіталістичний шпигун» тільки за те, що він

писав правду про сталінську деспотичну владу та про остаточну мету Росії — підбиття усього світу. »І тепер, — пише він, — з певним злосливим задоволенням я відноговую головний наслідок завоювання Афганістану: переоцінка цілей Москви безсумнівно проходить у таких різnorodних центрах проводу, як Білий Дім, редакційна сторінка »Нью-Йорк Таймс-у« й ексекутивні бюро Алкоа та других більших корпорацій».

Чи можна це саме сказати і про українських еміграційних »демократів«?

Лариса МУРОВИЧ

ЛИЦАР З МЕЧЕМ У РУКАХ

Прорвалась небесна запона,
Розсипались іскри на шлях,
Коли Зодіак Оріона
Приземлив з мечем у руках
Нам Лицаря, дар для ізгоїв,
І слово рішуче сказав:
— »Ти лави з них вишикуй воїв
Для рідних, визвольницьких справ«!
Сказавши, помчавсь на вершину,
А Лицар з мечем у руках
Наснажує кожну людину,
Мов справжній Жар-Птах у світах.
Та чують його й розуміють
Споріднені душі й серця,
І зерно лицарське знов сіють
В байдужих серцях до ширця!
... Трудну, дужий Лицарю, ролю
Призначає твій Зодіак,
Але тільки добру він долю
Обранцям дає, — чи ж не так?
Як радісно диво стрічати
В прибажний, омріяний час:
Там — зір Оріона карати,
Тут — Лицар з мечем поміж нас!

1979

**СКЛАДАЙТЕ ПОЖЕРТВИ НА ФОНД ОБОРОНИ УКРАЇНИ!
НАШ ПЕРШИЙ І НАЙГОЛОВНІШИЙ ОБОВ'ЯЗОК — ДОПОМО-
ГА НАШИМ БРАТАМ І СЕСТРАМ У ПОНЕВОЛЕНІЙ БАТЬКІВ-
ЩИНІ У БОРОТБІ ЗА ВОЛЮ І ДЕРЖАВНУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ!**

Олесь БЕРДНИК

ПІСНЯ НАДЗЕМНА

(Продовження, 3)

Якщо знесилює спека пустелі і знемагає плоть — Мандрівнику, не думай про воду. Не дійдеш з тяжкою ношею. Але пошли серце вперед — і вогненно зростуть сили. Серце напоїть з Джерела Благодатнього. І нескінченно важка путь виявиться лише віхою на Безмежній Путь неухильного прагнення Духу.

Так ступає Мій Воїн.

Астральні вихорі й смерчі вирують довкола »вогняного стриження«. І переміщення цілих шарів Тонкого Світу викликають могутній відгук на пляні фізичному. Багато потворних побудов Тонкого Світу асимільовано і перетворено в новий »будівельний матеріал« для потреб Нової Землі. Явлена інтенсивна співпраця енергій. Космічний Магнет безупину посиляє самі оновлюючі промені. Та небагато тих рук, котрі витчуть покров нового життя. Воїстину, то руки Будівників Світів. Знаємо, кому довірити Ношу Світу. Тому, хто добровільно взяв усю Карму і весь біль людства.

Маємо видимість цінності й обширності темних побудов. Але які підвалини пільми? Ветха свідомість з усіма її наслідками. Багато нагромаджень — соціальних, політичних і етико-моральних — спорудила пільма. Та не злякаємось видимої нездоланності. Як сніг під променями сонця, так розтануть всі нагромадження пільми від потоку нових вогнів.

Тому не побоїмося вже сьогодні здійснювати нові основи життя. І перш за все здійснювати в свідомості.

Досвідчений садівник знає — де, як і коли посіяти, щоб отримати кращі парості.

Як урочисто, як будівельно прямує Серце Палаюче. Гляньте — де засіяв новий світильник, де зародилася серцевина нового будівництва, де захиталися тисячолітні нагромадження Хаосу, де прокладено Путь Потокі Космічному, де явлено вшанування Великої Матері і стверджена Воля Владик, — там побачите посланця мого.

Так запам'ятайте.

Як зрушити свідомість напівсплячих сердець?

Лише прагненням до незвичайного.

Пасивна свідомість, але не злобна в зерні своєму, може стати вірним помічником в нашому будівництві. Тільки зумійте знайти ключ до такого звучання. Якщо і »джіни будуть храми«, то скільки світлої енергії можна звільнити із багатьох сплячих резервуарів. Але чутливо знайдемо той центр творчої різноваци, котрий при-

веде в дію систему звільнених енергій і спрямує їх в еволюційне річище.

Так явимо ще одну можливість для космічної співпраці.

Уже починається виток висхідної спіралі. Невидимі покищо ці прояви в фізичному світі. Тепер довершується процес остаточного розкладення Калі-Юги на фізичних планах. Та уже входять в життя нові зерна, напружені тими енергіями, котрі отримали свій розвиток в сферах незримих.

На зломі епох небувало складні сплетіння струмів, тому напружимося в особливій чутливості і не допустимо надлому жодної корисної енергії.

Де чуємо найбільш шалений рик п'їтьми — там стверджується найнеобхідніший засіб. Так і темрява вкаже, де наша допомога невідкладна.

Дамо розквітнути Лотосу серця, і явити всі енергії, необхідні для повної потуги. Нерозумно вгощати голодного незрілим плодом. Про наслідки можете догадатися самі. Кожне явище має силу тільки в урочу годину. І коли всі видимі й невидимі можливості будуть зібрані і Магнет затверджений, то чутливі на поклик Магнету самі притягнуться.

Обережно і мудро ступайте, бо відповідальність велика.

Свобода дії необхідна воїну Моему. Бо не знаємо сьогодні, в якому місці буде потрібна допомога й участь завтра. Проявлення співвідношення енергій часто дуже несподівані.

Але допомогу можемо прийняти лише по сердечному прагненню того, хто бажає подати її, щоб не ускладнити кармічних сплетень.

Утверджуйте бойове спорядження. Віддачі година — попереду.

Коли випромінювання серця співзвучать з поєднаннями енергій Космічного Магнету, найкращі побудови утверджуються у всіх трьох світах. Таку співпрацю Ми називаємо «подихом життя космічного».

Тепер на Плянети панує задуха, тому що серце згнєблене і животворний обмін з вищими енергіями порушено. Тому так закликаю відродити серце. Воістину в ньому ключ до рятунку людства.

Ніколи не висохне джерело, що витікає з Гірської Вершини. Так не виснажиться серце, котре пізнало Вогонь Вищий.

Але бережно охоронимо Чашу Невичерпну.

Коли явлена буде співпраця стихій? Коли кожна з грубих стихій отримає рівновагу, стверджену рівномірним насиченням Вогню. Тільки так оновлені стихії зможуть ввійти в гармонію і явити нові, небувалі творення, де хвилі Хаосу не зможуть проникнути крізь нерушиму броню співзвучного світу.

Аще тільки чисте серце людини здатне так приборкати порушені й збунтовані елементи. Отже, збагнемо необхідність такого будівництва, як повне усвідомлення своєї відповідальності за утвердження нового ступеня буття.

Коли утверджується побудова Світла, необхідний явлений постійний Магнет. Тільки на нерушимої основі можемо утвердити Храм Суджений. Нова Країна Мною утверджена. Космічним Магнетом утверджена. Згадайте, куди Клич останній спрямовано. І хто стверджував явище нового Ступеня Вогняного.

Тільки енергії повного самозречення і глибокого співстраждання зуміють розтопити і трансмутувати всю страшну спадщину Калі-Юги. Тільки такий магнет може явитися могутнім конденсатором трансмутуючих струмів. Земля ввійшла в смугу активного притягання Космічного Магнету. Тому така напруга енергій буде знаходити найширше своє затвердження.

Коли астральний вихор злостує, краще побути в мовчанні.

Зустріну мандрівника судженого. Та лише та потуга досягне Вершини Світла, яка добровільно звідала безодні відчаю. Так нерушимий закон рівноваги енергій. І свобода волі є той стрижень, що стверджує сходинки напруги цих рівноваг.

Радість — кращий супутник. Так запам'ятемо на всіх дорогах. Нема такої перепони, щоб зруйнувати броню радості.

Воїн пам'ятає!

Коли беремо тягар, то дух співмірює силу інерції матерії з завданням, що стоїть перед даною індивідуальністю. Для того, щоб духові ступити на певну сходинку еволюції, необхідно подолати відповідні речовинні шари. Чим більший тягар, взятий духом на проявленому пляні, тим могутніше його завоювання у вищих сферах. Отже взята ноша є мірилом потенціалу духу і молот, що пробиває косність матерії.

Лише дух, котрий несе повне навантаження, можливе для його напромаджень, утвердить веління Космічного Магнету.

Обережемо вогняний ритм пульсації думки. Лише серце допоможе оберезити єдиний потік згармонізованої мислесердечної енергії, найактивнішого і найбільш будівельного принципу психічної енергії.

Настільки агресивні водокрути хаосу! Вони прагнуть потягти назад, до мертвого, деградуючого. Тому всяка пасивність відзначає неспроможність даної енергії або певну ступінь її підпорядкованості хаотичним елементам, що знову ж таки підтвердить омертвіння психічної енергії. В такому випадку лише сильна динамічна свідомість може допомогти своєрідним донорством, — але тільки при гострій кармічній необхідності.

Тому так обережемо чистоту річища потоку думки. Найменша піщинка може порушити ритм і викликати розлад прагнучих

енергій. І постраждає все будівництво. Тому так заповідаю відповідальність у мислетворчості.

Коли стихії вирують — нерушима скеля.

Так не допустимо тріщини в єднанні нашому. Лише єдиною прагнучою могутністю переможемо!

Просліджуємо процес співвідношення енергій.

Коли енергія напружена трансмутуючими вогнями, вона прагне притягнути й асимілювати всі рухливі елементи і потужно спрямувати їх в злагоджене річище еволюційного потоку. Так буває, коли зустрічні елементи не спрямованої дії.

Коли ж така трансмутуюча енергія за різними, а частіше кармічними причинами, зустрічається з цілеспрямованою, але ворожою енергією, то відбувається вибух, своєрідна «анігіляція», в наслідок якої частки енергії, не напружені вищим вогнем, міняють свою структуру і, стаючи нейтральними, втрачають початкове тяжіння. Так ущільнюються певні субстанційні сфери Космосу, куди є доступ для таких енергій.

Далі такі ущільнення з нейтральними зарядами знову служать для будівництва, уже намагнічені новими поєднаннями вогнів Космічного Магнету.

А рідні по напрузі й тяжінню позитивні енергії, об'єднуючись полум'яно, творять космос, несучи оновлення й життя. Але дамо серцю розпізнавати при торканні до зустрічних струмів.

Коли велика відстань в часі чи просторі на пляні фізичному між Магнетом і тотожними йому проявами енергій, то сила прагнення і напруги цих енергій зростає відповідно в геометричній прогресії. Так нагромаджується будівельний потенціал, напружений потугою прагнення.

В наслідок цього на тонких плянах встановлюється невпинний вогняний зв'язок, трансмутуючий посилює Магнету, повертаючи йому вже утверджені еволюційні форми.

Так буде прагнення.

Як народження пісні, як Сонця прихід, як урочисте звучання Космосу, так утверджує себе серце, котре пізнало Велике Служіння і Руку Водящу.

Таке серце невіддільне від Нас.

Коли дивимось в далечінь — побачимо близько.

Древня істина — та прикладемо сьогодні.

Коли нагнітається прискорення еволюційних ритмів, особливо протидіють хаотичні і дисгармонійні шари, нагромаджені плянетою. Так відбуваються зміщення цілих підвалів минулого. Тому

не запізнимося з терміновим будівництвом і збагнемо, де необхідна нова платформа. Так будівельно використаємо явлені можливості. Не мудро допустити Хаос до таких утворів. Тому дуже необхідна активна воля водійства.

Правильно думати про масштаби державні і світові, коли Указую нерушиму ступінь будівництва. Коли ж струни серця зазвучали на Поклик явлених можливостей, явити дію Указую. Доказом Мого Ручання стане успішна побудова всіх еволюційних починань. Космічний Магнет Посилає вогонь найнеобхідніших будівельних енергій.

Та утвердіть волю духу свого. Я з вами.

Свідомість народів не визріла до прийняття справжнього образу Владик. Одних таке Провозвістя поверне до боголіпного поклоніння, інших до скептичного блюзнірства, треті — вимагатимуть негайного доказу для ствердження віри своєї.

Сам З'явився б людям, якби така міра допомогла в сучасних умовах.

Тому утвердити магнет вогняної мислетворчості — є захід необхідний до часу благодійних поєднань Світил, який наближається. Час же проявленої дії створеного Магнету — після Сигналу Дзвону.

Ми не відпускаємо воїна на вирішальний бій без повного спорядження. Згадайте про кожного Нашого Провозвісника, котрий пішов у світ. Торкання Братерства горіло на їхніх чолах.

Дамо вилитися Кармі Народній. Бо лише необтяжена свідомість може прагнути нового щабля. Тому, коли працюємо над очищенням простору і вводимо таким чином нові енергії, то прокладаються потужні річища, які насичують старі кармічні оплетіння, даючи їм можливість найкращої розв'язки.

Тому необхідна міра вищезгадана — створення магнету вогняної мислетворчості.

Так прокладаємо путі для нової Еволюційної Карми.

Прадавнє начертання утвердити Посланець З'явився. І напружено очікує часу свого.

Будемо терпляче прагнути.

Бесіду Серця продовжимо у мовчанні. Утверджуйте голос явлений. Центри вимагають зміни ритмів і струмів. На відновлення запису вкаже серце.

Я з вами.

.....

Коли Радість Провіщаю — ще одна сходинка подолана прагнучим духом. Ще один тягар можемо взяти в ім'я будівництва

Ієрархії Світла. Так явимось свідоцтвом Братства, бо пізнали духом всю відповідальність і всю Радість.

Коли Радість промовлена — сміливо ступайте.

Як нетерпляче жде учень слова Учителя. Знаю про радісний трепет такого прагнення, але спочатку відточимо грань, про яку сказано раніше. Як скульптор втілює прекрасне зображення, так необхідне злагоджене утвердження кожного торкання вищих енергій.

Серце веде стежкою вказаною. Не осліпне око від близьни снігів. Та зумійте зберегти і застосувати потужність Дарунку. Зустріну біля Воріт Заповіданих.

Ґрунт готовий прийняти посів. Не очікує сіяч, коли година уроча.

Хоч і важкі пласти, висушені спрагою, але могутній плуг підніме. Головне — не допустити окостеніння свідомости в догмах минулого. Дати поштовх до руху необхідно. Такий поштовх не зачепить поєднань кармічних, але дасть можливість дії в напрямку напромаджених тяжінь. І в епоху могутньої активізації стихії вогняної будуть посилені до вияву найкращі придбання минулого. До того ж посилене нагнітання струмів Космічного Магнету відкриє нову еволюційну карму такому прагненню.

Так проб'ємо путь Потокови Космічному.

Незримі ниті являть найміцнішу тканину.

Потужність енергій зростає в стрімкому русі. Але засвоїмо доцільність кожного руху. І знову прислухаємося до голосу серця. Кожен доцільний рух до нас наближає прагнучого шукача.

Через всі гори, через всі пустелі, через всі моря досягне могутність Христа. І кожна дія в ім'я Моє переможе, скріплена тією могутністю.

Навіть фізичне тіло зміцнює дію. То наскільки ж необхідна вища дія для росту духу. В польоті крила мужніють.

Ми не радіємо досягнутому. Наша Радість — є радість вічного прагнення до Непромовленого. Досягнуте, навіть найбільше за мірками людськими, лише затримає політ, якщо зупинимось, щоб захоплюватися ним. Досягнуте — лише віха на Безмежній Путь.

Якщо запитують — звідкіля знання ваше? — відповідайте: від Гори Світла! Бо Могутність Гори пропоную. І кожен візьме по своїй мірі.

І не печальтесь, якщо мурашка Гори не помітила. І крет хай рие свої переходи. Довгий шлях переходів підземних. Але й таку працю благословимо.

Вам же, хто ринувся до скель прямовисних — радість! Бо Могутність Гори крила приготує — Світлом ковані!

Так серце відчуло Указ про побудову Нового Ковчегу.

Явлений Магнет Братства має притягнути істинні серця Світла. Ентузіясти будівництва явленої основи Братства на Землі дадуть новий ступінь історії людській. Але мудро поєднаємо нині наявних можливостей. Бо темрява напоготові. Не можемо допустити розриву жодної ниті блага. Адже термінове наше будівництво. Збагнемо не як поспіх, а особливу обережність.

Ми не знаємо поняття «малої міри». Хай для ока непосвяченого міра здаватиметься найнікчемнішою. Та хто знає будівництво Світла, уже побачив Велике Полум'я, породжене малою іскрою. Ми міряємо не по ширині видимого розмаху, але по внутрішньому нагнітанні вогню прагнення. Тому кожна міра, спрямована до Великого, уже Велика. Бо вона співробітник Космічного Магнету.

Так приступаймо до всякого світлого починання.

Щит Мій на варті. Дерзайте.

Коли хвилі соціальної, моральної і економічної кризи заклопочуть корабель держави, рятівна лише міра повної перебудови. Міра повного довір'я еволюційній енергії в дусі народу, енергії, що прагне проявити себе з підпільного стану, породженого еманаціями страху і ліні.

Вже знаєте — коли наближається крайня межа падіння — неминучий вибух приведених до безнадійного стану енергій, або ж ця розкута могутність прагне до нового сходження. Але щоб відкрити необхідне річище, — старанно підберемо ключі. Не треба бути особливим провидцем, щоб побачити, настільки необхідне рішення незвичайне.

Такий крайній стан на користь Нашим будівникам. Бо Наш Голос доходить до притуплених сердець лише на грані відчаю.

Час не жде. Кращі сплетіння струмів зібрані. Братство благословляє.

Особливу увагу звернути на залучення жінок до контрольної Материнської Громади. Бо серце жінки в епоху Матері Світу — найнадійніший щит проти всякого прояву насилля і диктаторства. Відродження приниженого Начала — теж невідкладне завдання Громади. Культ Матері — світло Грядущого.

Хай ніщо не збентежить впевненої ходи подвигу. Так, ви почувте — все проти вас, і всі проти вас. Хто ж ви? Земля ніколи добровільно не приймала Вогню. Але Вогонь творить Життя. І, відкидаючи Вогонь, як первоздану Суть, Земля розклалася б, не маючи його жертвовної благодаті.

Так, все земне супроти нас. Але з нами Вогняне Братерство. З Нами Космічний Магнет. Тому сміливо ступаємо. І не віддамо темряві жодної п'яді еволюційної спіралі.

Сам, Незримо, Стою за вами. Могутній герць наближається. Та держайте — бо непереможні!

Я Сказав.

Пильною вартою оточено Дарунок Світла. Темрява ричить. Але вкусити безсила. Космічне Право за Моїми людьми.

Коли маємо щось здійснити — несемо таку певність, ніби все уже здійснено. Лише так будемо успішні.

Чули Мудрість Держателя. Серце відкриє Світло Зірки явленої. Бо кожній Зірці свій час. Зірка вказана засяє у всій потужності. Коли Я струни торкаюсь — могутньо прозвучить Перемоги Дзвін. Але бережіть струни. Суть Зірки — кристал співучих вогнів. Час розгадку готує. Побачите.

Скажу про випробування. Темрява випробовує темрявою, а Світло Світлом іспитує. Хто звучить лише на Світло — тому не страшний підкоп темряви. Так утвердимось при іспитах.

Коли підходимо до закритих дверей, затруднюємось при підборі ключа. Але хто має Чудесний Ключ, що відкриває найупертіші замки? Той, хто несе Указ Вогняного Братства. Дивіться, як змітає завіси хода Світлого Братства — адже час ЙОГО настав!

Знаємо закони спірального руху. Що дасть незмірно затягнутий, або недовершений виток? Лише зміщення прагнучого імпульсу, і, таким чином, розслаблення і навіть руйнацію часток, стверджуючих суть руху. І зворотний досконалий ефект отримаємо при точно розрахованому потенціалі витка. Дуже важливо узгоджувати серцем такі нагнітання. Бо чимала доля успіху залежить від цієї тайни.

Ще одну успішну віху відзначимо. Але будемо готові відбити удар. Дзвін Перемоги не заглушити. Новий імпульс вже породив джерело. І кожне нагнітання з боку пільми лише посилить потужність сходження.

Не буде Храму земного. Та Небесний Храм возсіяє.

Заздрість, злоба і підступ зімкнуться доволі Моїх воїнів. Та як тільки Світло осяє їх, самі жажнуть своїєї потворності, і в пільму відсунуться сховати свої гримаси. А добре зерно своєчасно проросте і подарує світові Плід Світла.

Та лиш ясний погляд його побачить.

Ждіте блага. І благо прийде, якщо волимо зберегти його світові.

Коли йдемо по Землі, бачимо — Сонце освітлює всю Землю. Але щоб осяяти її, має свій єдиний і неповторний шлях. Як з Землі побачити, що єсть наша луть? І де ритм Життя вкаже місце дня і місце ночі? Хай серце чує рух стрілки Космічного Магнету. Так збагнемо суть руху нашого духа. Часто самі дивуетесь діям своїм. Та серце знає, де велить ритм місце Дня.

Лише так збережемо рятівну рівновагу.

Нагнітання пільми велике. Тому використаємо всю силу духа, щоб проявлено утвердити могутність Ієрархії. Не «чудесне преображення» але твердість руки і відданість серця збудують Ковчег рятунку. Відданість має право на дерзновенну дію.

Ім'ям Світла творите. Тому поєднаємо дерзання з мудрістю.

Бережіть енергію для наступної вирішальної битви. Не дамо темряві висмоктати до терміну дану могутність. Раджу яро прагнути до Ієрархії для животворного обміну й оновлення броні. Наближаються строки великі. Бережіть Радість.

Знову Земля піддає себе нечуваній біді. Нить рятунку простягнута. Та якщо знову пільма візьме гору в серці людському, здійсняться древні пророцтва, бо умови тяжких сплетінь являться.

Указ Моему воїну — зберегти в місці вказаному Дарунок Братства для тих, хто прагне духа.

Найвищу напругу дасть Новий Знак людської еволюції. Червона ріка тече по місцях Святинь. Хо́да пільми дійшла до своєї межі. Та остання грань ночі лише вкаже на годину Світанку.

Ждіте Сонця.

В середовищі сучасних держав Громада неможлива. Знаємо причини, і знаємо закономірності наслідків. Раджу оточитися «оплотом вірності» і прагнути часу урочого. Громада прийде. Прийде для тих, хто в серці має цей посів. Та як суспільно-проявлена форма вступить лише в Новий Світ Громада.

Працуйте над утвердженням вогнів Лотоса. Клич не затримається в строк утверджений.

Я Покликав вас, Я спрямував вас, Я збережу вас в пільмі переходів життя земного. Я зустріну вас, Я прийму дарунок серця вашого і Прикрашу чоло ваше судженням вінком безсмертя, бо самі його принесли. Бо дух збагнув солодощі терня, невідомі для людей Землі. Благо вам.

Коли ступінь прагнення учня переросла суть руху Світу Тонкого. Ми говоримо про того, хто ступив на Поріг. Лише такий ступінь може дати співробітництво Вогняне.

Настільки особливо потрібні Землі такі співробітники! Як тяжко пробитися ріці через маленькі щілини в горах і як руйнівне таке просування, так можемо уявити собі тепер Землю перед лавіною Вогню. Так потужність, покликана будувати, вимушена руйнувати заборолу стримуючі. Так використовує Земля допомогу Космосу. Та не бачать очі земні, чим загрожує таке блюзнірство.

Якщо людство не бажає само осяяти шлях свій, — запалимо Вогнище на високій скелі. Хай буря вкаже середовище рятунку. Чутливе серце прочитає, як досягти його до початку прізної го-

дини. Нічні метелики обпалють крила, а серце, котре знає Вогонь, посилить потужність багаття Матері Світу.

Темрява готує удар в серце. Тримайте в чистоті захисну сіть. І не проникне чорний заряд броню вогняну.

Готовність до подвигу, вихована серцем в напруженій постійності прагнення до добра, є найвищий прояв подвигу. Таке насичення простору творить безконечне просування. Часто сам факт подвигу буває менш значний, ніж підготовка до нього. Найбільші подвиги здійснюються в просторі, та частіше всього для людства невідомі. Ще не навчилася помічати людство, як кожної миті рятують його Великі Подвижники. Часто ж те, що люди називають подвигом, є лише спалах невикористаної перенакопиченої енергії.

Збагнемо глибоку мудрість нескінченного подвигу.

Астральні куполи міст настільки затруднюючі для зв'язку з Учителем, що навіть вогняний промінь серця не завжди буває почутий. Можна послати надпотужний імпульс, але в такому випадку неминучі руйнації деяких тонких шарів поблизу Землі, що являється недопустимим позакармічним втручанням. До того ж можуть бути порушені деякі центри, не цілком розкриті для таких сприймань. Тому так раджу чисті місця.

Вогняне служіння Ієрархії возноситься над кармою людською, але творить свою Вищу Карму.

Круг Карми приводить до нас зрадників та терзателів минулих часів. Суть їхньої енергії все та ж, бо темрява не має оновлення. Вона лиш посилить ступінь своєї деградації і наблизить кінець свій. Але енергія Світла, що вічно оновлюється, прийшовши в попередньому поєднанні, внесе нове звучання суті еволюційного потоку. Темрява хотіла б застосувати стару методу, бо діапазон її діянь від початку до кінця — п'ятьма. Але енергія Світла не повторює минулих досвідів, а сплітає нові поєднання Карми, насичуючи її новими елементами, не даючи п'яті вилитися в старе знайоме річище.

В тому й утруднення п'яті, що вона вічно може лише повторити себе, і у всі віки вимагатиме лиш Голгофи. Та Голгофи уже не буде! А буде проявлена перемога Світла і на фізичному пляні, і повна поразка п'яті.

Такий Заповіт Христа!

Наближається завершення спіралі першого бою для Мого Воїна. І найкращі можливості духа виявлені в Спорядження Вогняне. Згадаємо народні легенди. Скільки разів звияжець кує пробний меч, щоб вийти на бій вирішальний. І як досягається найкраща якість. Не проста мудрість напоює дух народний. Але невидима і ведуча Істина.

Для Моїх людей явище центру тягара бою стане знаком Щита Мого. Лише ворог обтяжить того, хто несе Центр розжарення струмів, що пересікаються. Середина не існує в дні останнього часу Армагеддону. Так не помилимося.

Як узнає учень про зв'язок свій з Учителем?

Один вигукне: — О, Учителю, хай торкання Твоє тисячами стріл пониже моє тіло, але я буду щасливий, бо переконався у водійстві Твоєму!

Але така груба свідомість, навіть при такій здавалось би самовідданості ніколи не відчує Торкання Вищого.

Інший скаже: — О, Владико, прийми вітання і любов серця мого. Йому відповім:

— Істинно, ти збагнув...

Сяйво факела прагнучого — явлено буде знаком зустрічі.

Багатьма покличками наповнено простір. Всі вібрації допомоги тримають серце Нашого воїна. І безупину спрямовують необхідну енергію. Але понад всіма земними покличками звучить йому Наш Поклик. Поклик Ведучий і насичуючий. Чим невичерпна Чаша воздань такого Серця? Безупинністю прагнення до Нашого Поклику!

Коли свідомість Буття уже нероздільна від Нас, можете ствердити своє серце, як іскру Нашого Серця. І вся Могутність Великого Серця з вами буде.

Так свідчить Закон Космосу.

У важкий час ще Скажу про особливо чутливе розуміння використання дорожньої енергії Світла. Мало відданості й самозречення в час грізний. Потрібна особлива мужність — мужність чутливості і пильності щодо потреб Ієрархії. Уважно вдивляйтесь у хвилі подій і не пропустіть, куди вони відтягають могутність вашого серця, і які водокрути готують для тих, хто не збагнув головного напрямку битви.

Тому так Закликаю відкинути все, і до Мене прагнути всією силою серця.

Як могутній корабель в бурю не зверне з курсу вказаного, а долає хаос оскажених валів, так ідіть шляхом визначеним. Що сталося б з прагненням корабля, якби стерничий став виправдовуватись біля кожної водяної промади за те, що вона розбилася об його прагнення.

Збагнемо співмірність у битві. Така співмірність преобразить і Карму.

Як необхідна людям свідомість певності цілі їхнього існування. Сумно бачити, як навіть ті, котрі чули про існування Істини, не вміють, а більше — не бажають цілеспрямувати своє буття. Навіть

знаючи про Вчителя, не йдуть до Нього, і лицемірно применшують духовій, щоб не взяти Ноші Його, але мріють повиснути на вітці могутнього Древа, щоб відліти під час бурі.

Та вихор знесе, ніби сухі вітки, таких приживалів, які не мають руху. Як їм піднятися, коли вигнано Вогонь Вічнодіючий?!

Коли в Дозорі стоїмо, не пропустимо жодного явища. Навіть коли щось буде здаватися найнікчемнішим, все таки донесемо вість до Того, Хто Сидить в Тайні. Він знайде зв'язок всіх явищ, і вкаже дію, відповідну напрузі простору.

Так необхідна гармонія для Битви Будівельної.

Навіть простий мандрівник, прокладаючи путь в хащах, залишить знаки свого шляху. Хто збагнув Путь, прочитає тайни турботливо залишених знаків. То як же Ми думаємо про просування Наших ідучих?! Судженого мандрівника не обманить завіса Майї.

Ще божеволіють і веселяться люди, ще переповнені певністю про нерушимість благополуччя свого. Не відчувають, як Ми утримуємо на останній грані рівновагу тверді земної. Не чують, як вирошене ними чудисько вже приготувалось пожертви благодійників своїх.

Але ти, Мій воїне, будь чутливим, бо вже близько здійснення час!

Як людство далеко зайшло в руйнуванні кращих стежок своїх. Подумає людина: »ждуть мене!« і простягне руку Тому, Хто Чекає. І вже зігріє серце Радість Зустрічі. І подвиг здійсниться силою цієї Радості.

Але відкинуло людство розуміння такого єднання, і приречкло себе на терзання самотністю і безпомічністю. Тому Ми уже готові дати нові шляхи співробітництва, але приймуть їх лише незаражені самістю і безвір'ям свідомості.

Скаржаться люди, що Істина прихована від них, і що не відчувають вони присутності Високих Братів. Та не розуміють вони, що всяка істина, як Вогонь, — і проявиться вона лише тоді, коли визріє магнет, який зуміє притягнути і трансмутовати її.

Навіть Найвищий Ієрарх не може та й не має права розсипати благу росу там, де нема квітів, здатних синтезувати її. Адже самі люди переконалися в існуванні закону великої доцільності Природи.

Є ще причина в Нашому явленому невтручанні в життя людей. Оповідь легенду.

Принесли одному шановному чоловікові Чудесний Дар далекої країни. І втратив чоловік сон і ритм праці своєї, бо поселився в душі його страх власника. Іншого обдарованого спотворив тягар величі, не вміщений мізерною свідомістю. Але третій лише чув про

Прекрасний Дар. І невдоволена спрага Прекрасного зростила крила прагнення. Так Прекрасне стало тайною, що породжує прагнення.

І той, чие прагнення виросте до висоти цієї тайни, ввійде в явність Прекрасного.

Явище відкриття центрів особливо тяжке в дні найбільшої напруги битви. Такий стан утруднюється вампіризмом психічним. Тому коли спрямовуємо струми для особливої стимуляції вогнів фізичного тіла, щоб зрівноважити тиск вогню на всі центри, раджу уникати всякого роду пересічення струмів. І хай ніщо не перешкодить безупинного єднання з Нашими посилками.

Так раджу усамітнення, валеріян (строфант, мускус), при невинному ніби віддаванні себе в Хвилі Світла.

Зберігайте пильність співмірності. Темрява приготувала таран, щоб вразити в особливо небезпечний момент. Виключити можемо повним усуненням від земних справ. Прагнення у Вищі Сфери не допустить пересічення важких струмів і обереже центри від руйнації.

Досвідчений мандрівник несе повний запас готовності до всіх несподіванок Путі. Так, підійшовши до пустельних і непривітних скель, не впадемо в зневіру, але приготуємо радість для зустрічі в долині благодатній. І не розпряжемо вуздечки прагнення серед пестливого покрову, але будемо готові зустріти і вируючий гураган, і перенестись через зяючу прірву.

Так бережи готовість, Світлонесучий! Бо Світло своєчасно встигнути мусить!

Як утвердимо явище Життя Вищого на Землі?

Лише проявом сконденсованого Вогню. Хіба зерно не стверджує Життя Вище явищем прекрасного плоду, котрого по суті нема в ньому? Але певна структура кристалу психічної енергії притаманна йому, проявляє Вогонь простору у відповідні форми. То якщо кристали несвідомої енергії творять по визначеному еволюцією імпульсі так прекрасно — настільки велетенські можливості самоусвідомленої енергії людини, поєднаної в потоці космічному з найтоншими вібраціями Великих Творців?

Коли потуга Направляючого з'єднується з прагнучою потенцією направленою, тоді здійснюється Вище Буття на плянах проявлених.

Слонови природно валити гігантські перепони могутністю прагнення. Та складнішою і небезпечнішою є боротьба з масою дрібних гризунів. Так підступи темряви витончуються. Але Мій воїн не одноокий велетень, а серцемвидючий. Тому знайде найкращу зброю для будь-яких хитрощів п'їтьми.

Коли Рука Владики веде, не уподібнимось сліпим котеняткам.

Коли птах повертається до місця гнізда свого, що зупинить птаха? Навіть привид смерти в тяжкій путі не сповільнить натхненного прагнення.

Коли шукач до Вершини йде, що йому каміння, яке падає з-під ніг, коли натхненні крила несуть? Нема в світі земному перепони для натхнення Вищого. Бо неземні Вогні ведуть Нами натхненного шукача. Знаємо, що не можемо не прийти в Обитель суджену, отже не затримаємося в путі, а розгорнемо всі вітрила можливостей для кращого досягнення.

Коли дитя виростило квітку, воно вже усвідомило першу стезину до Нас. Бажання творити прекрасне закладено в людському духові, як спосіб єднання з Вищими енергіями. Більше ніщо неспроможне наблизити проявлену матерію до торкання з Вогнем Вищим. Так кожна вирощена квітка духа є сходинкою до Нас.

Але є не просто йдучі, а послані Нами просвітителі людства, котрі не лише вирощують квіти духу, а несуть плоди надлюдського знання, часто навіть не підозрюючи про його походження. Вони випромінюють на людей світло вогняних кристалів, наявних в їхній земній оболонці.

То — явлені Наші будівники.

Хто вийшов з легенди — шляхом легенди піде утвердити потужність її в новий прояв. Серце, котре збагнуло дію, відкриє силу знаків посланих.

Хто в путь вирушив — чи стане в дорозі роздумувати: правильний напрямок чи ні? Серце знає закон: якщо навіть спочатку й неправильний був напрямок, але мета шляху ясна, — невпинне прагнення приведе до мети крізь всі звивини доріг.

Не забудемо Нить Аріядни.

Промені Наших посилок проносяться над світом. Хто з'єднав струм серця з Нашим променем, наблизив ще одну сходинку Нового Світу. Але скільки гребель на шляху такого єднання?!

Можемо спостерігати по долі світу, настільки не вистачає людям такого Вогню. Навіть в простих законах фізичних відомо, що необхідний удар для виявлення вогню просторового. То який же удар потрібен, щоб пробудити вогонь серця заокостенілого?!

Тяжко заражені струми астралу, що сповивають Землю. Але наше покликання не падати у відчай, а пробудити життя молотом духу.

Що породжує громи й угрози, котрі дають могутні зміщення, оновляючи озоном духу буття людське? Всесповнююча, Непростовмолена Тиша — таємнича одежа Матері Світу.

Припадемо серцем до цього Блага і відчуємо трепетне зародження нових звершень. Серцем можемо вловлювати подих грядущих подій, несучи співробітництво Шляхам Вищим.

Нехай все сповниться Рішенням Вищим!

Як збагнути Мій Знак?

Хто почув веління Вогняного Часу, той збагне Мій Знак, як нерушиме утвердження кожного зерна Світла, як здійснення накреслень суджених, як істинне розуміння суті Великого Образу, як перепону вогняну всьому мертвому, і Вогняну Путь для урочистої ходи здійснень істинної Людини!

Тканиною Світла огорнено все сотворене Буття. Невтомна Благодатна Ріка живих іскринок несе Життя Всесвіту. Течія Великої Ріки доносить до нас торкання Несказанного.

Серце людське, — якщо навіть камінь тріпоче радістю, приймаючи животворний Дарунок, — невже ти не востанеш до Радости Світла? Чи Дарунок самосвідомости перетворився для тебе в темничні ґрати? І вже не можеш відчутися полетом духу?

Але Я ще раз принесу тобі дарунок. Я зруйную побудовану тобою темницю, людино. Я пошлю тобі вихор, щоб знову відчув ти усвідомлення польоту полум'яного. Я зберу всі грози, щоб протиставив їм ти крила свої. Хай стануть крила твої з Чистого Вогню! Я допоможу тобі! І якщо приймеш Дарунок Мій — запроєсерце твоє Світлом Кристалу Матері Світу! Будь готовий до часу свого.

Я Сказав.

Як наповнені значенням події життя. Кожна мить приносить на Чашу Терезів Справедливості наслідки свободної волі людства. Куди ж прагне людство? Навіщо так обважнює гірку чашу свою? Адже тяжка напруга битви десятикратно посилює кожне досягнення на чаші доблесті. Адже так яскраво горить Полум'я Маяка і перекинуто міст через прірву. Кожен може звійти і зустрінутий буде. Але обтрусить тягар бруду земного з ваших підшов, бо інакше не пройти через безодню.

Не нове попередження, але перед останньою гранню дуже насуще.

Не раз Нагадував про благо рівноваги. Ще Скажу про головні поєднання рівноваги — рівноваги духу і фізичної оболонки. Коли рухливий дух, як вихор осінніх листя, захоплює фізичне тіло, можливі порушення вібрацій щільних елементів. Та ще жакливіше, коли тіло, ніби глуха стіна, стримує прагнення духу. Тоді настає репрес індивідуальності. Якщо оболонка пошкоджена, то для прагнучого духа знайдеться нове вмістилище. Але застій духу — є смерть.

Та єсть випадки, коли особливо цінна певна оболонка по гармонійності елементів, коли дух отримує найкращі можливості на пляні фізичному для вияву особливих призначень. В таких випадках необхідна сувора рівновага між можливостями інструменту і натхненням спілця. Інакше симфонія, що призначена своєчасно відвернути біду, може бути не зіграна.

Тому так Указую берегти дорогоцінну струну, яка в серці.

Знають люди, що найкращі кристали народжуються при найсильнішому тискові. І не розуміють, якої могутності дар може придбати дух кожного при опусканні в земні сфери. Вони розділили земні тиски на «щастя» і «нещастя». Так радіють знахідці, коли придавлені вантажем золота, і обурюються, коли буря руйнує притулок їхній. Але не подумують, що буря лише прислужилася їм, щоб шукати надійнішого місця.

Так благо втілень, послане для роцнення кристалів духа, перетворено в отруту, що роз'їдає дух. Тому настає година для відновлення згальбленої доцільності Закону Космічного. І міри регенерації обрані самим Великим Організмом.

Так Земля напередодні відродження свого!

Явище Вищого спілкування таке ж природне і таке ж чудесне, як і життя Природи, котре ви спостерігаєте. Коли квітка тягнеться до Сонця, щоб прийняти життєдайну хвилю, і повертає йому життєстверджуючий нектар, — маємо синтезу Вищого спілкування.

Таке спілкування суджено всьому людству. Коли ступінь доцільності людської свідомості підніметься до розуміння необхідності такої доцільності, як в житті квітки, тоді розкриється цей суджений плід для людства.

Коли серце сказало: «Йдіть до Владики!» — готовий Шлях. Бо саме серце Путь проклало серед вихорів простору. Лише серце вкаже Годину Поклику. Бо що таке Поклик?

Це те наповнення серця Владикою, коли переповнена грань очікування, і вже котиться бурхливий потік прагнення, змітаючи всі перепони на шляху до Нас. Поспійте за потоком, доки не зімкнулись громаддя хаосу. Бо нема повторення!

Блискавицею явлено утвердження Путі.

Ввійти ж суджено в тиші.

Я Збережу явище щастя вашого. Я Пошлю назустріч вітрило
ВШ. 32

серед бурі жорстокої. Я Приборкаю ворожі вихорі. Я Обточу гострі рифи, Сам Путь Приготую. Але штурвал втримуйте. Адже воїнів Жду.

Серед буднів твориться чудо Вищої Радости.

Серед нападань будується Храм Світла.

Але впертість духу невичерпна. І дракон сірости лише послужить сходиною до Світла Вищого.

Великий дух, але прості його кроки в земному проходженні.

Простота і певність нездоланність кують ідучому духові.

(Далі буде)

МАТЕРІАЛИ І ДОКУМЕНТИ З ПОНЕВОЛЕНОЇ УКРАЇНИ

МИКОЛУ ГОРБАЛЯ ЗАСУДИЛИ

У дні 21-го січня 1980 року в Києві відбулася судова розправа над Миколою Горбалем. У висліді тієї розправи М. Горбаль отримав вирок на 5 років ув'язнення.

М. Горбаль народився 6-го травня 1941 року в селі Воливець Горлицького повіту. Перший його засуд до 5-річного ув'язнення та 2-річного заслання мав місце в Тернополі 13. 4. 1971 року. Тоді його судили на основі ст. 62 Карного Кодексу УССР. Безпосередньою причиною того засуду було написання та розповсюдження поеми «Дума», і за «вороже, націоналістичне ставлення до советської влади». В тому часі він працював викладачем естетики в Борщівському технікумі сільського господарства, а крім того займався музикою та власними композиціями. Цей засуд він відбув у Мордовських і Пермських концтаборах, а заслання у Томській області. Опісля жив у Києві разом з дружиною Аллою Марченко і сином Андрієм народженим 1978 року.

Микола Горбаль із сином Андрієм. Вересень, 1978 р. Київ.

Другий арешт наступив 24-го жовтня 1979 року під спрестарованим КГБ закидом «спроби згвалтування» однієї жінки, яка ходила разом із ним на курси англійської мови.

Факт арешту й засуд Миколи Горбала під стрепарованим органами КГБ закидом такого, чи подібного характеру, не є першим. На протязі минулих 15 чи 20 років майже всі українці, які були переслідувані, арештовані та суджені, зазнавали того пониження та покарання на основі якраз таких препарованих підозр, закидів та обвинувачень, хоч в усіх без вийнятку подіях головною причиною для репресій були національні почування, свідомість і дія по лінії оборони, чи відстоювання перед окупантом, національних прав народу, його культури та людських прав.

Від грудня 1979 до кінця січня 1980 року Микола Горбаль — це шоста жертва московського судового насилля в Україні. Першими п'ятьма стали Олесь Бердник, Юрій Литвин, Юрій Бадзьо, Петро і Василь Січки.

ІНШІ ДАНІ ПРО РЕПРЕСІЇ

Дня 5-го листопада 1979 р. заарештували у Смілі (Черкаська обл.) члена Ради Євангельських християн-баптистів Миколу Батурина і Ольгу Николову. 15-го листопада під арешт в Івано-Франківській обл. попав Ярослав Лесів, колишній політв'язень і член УГТ. 29-го листопада в домі Віри Лісової, жінки ув'язненого Василя Лісового, органи КГБ провели обшук. Того ж дня на письменника Бориса Антоненка-Давидовича КГБ наложило домашній арешт. Під адміністративний нагляд поставлено в Києві звільненого недавно поета і письменника Василя Стуса. Заарештованим став Віталій Калиниченко.

Василь Стус

Віталій Калиниченко
заарештований вдруге 29.11.1979 р.

Дня 2-го грудня під адміністративний нагляд попала ново-звільнена художниця *Стефанія Шабатура*. 3-го грудня в Кіровограді засудили баптистів *Івана Крилюка*, *Вячеслава Зайцева*, *Віктора Литовченка* і *Віктора Драча*. Перший із них отримав 12 років, другий 10, третій 7 і четвертий 3 роки ув'язнення під закидом «прабежі державного майна». 7-го грудня підіслані почерез КГБ особи напали на *Леоніду Світличку*, жінку *Івана Світличного*. В тому ж часі робітник *Павло Савченко* отримав у Києві півторарічний засуд за спробу заснувати «Комітет б. в'язнів фашистських концтаборів». Того ж дня «незнані особи» побили на вулиці в Києві проф. *Михайла Марченка*, діда політв'язня *Валерія Марченка*. В Чернігові з роботи звільнили *Надію Лук'яненко*, жінку *Левка Лук'яненка*.

Лев Лук'яненко з дружиною Надією

В перших тижнях січня 1980 р. продовжувалися переслідування *Стефанії Шабатури* під претекстом «порушення паспортних приписів» та були намагання перешкодити її поселенню у Львові, куди вона повернула після ув'язнення.

В Києві обшукали мешкання *Павла Стокотельного*. Обшуканими стали також усі відвідувачі, яких було біля 18 осіб. Його жінці *Ользі* загрозили звільненням з праці.

ПЕТРА І ВАСИЛЯ СІЧКІВ ЗАСУДИЛИ

за вшанування пам'яті Володимира Івасюка. Василеві Січкові намагаються пришити шизофренію.

В українському самвидаві поширюються три звернення Стефанії Січко, дружини Петра та матері Василя Січків, засуджених у грудні 1979 року на карі по три роки ув'язнення. У листах до прокурора Львівської області Антоненка, до Брежнєва та до Комісії Львівської обласної судово-психіатричної експертизи, Стефанія Січко розповідає про обставини серед яких її чоловік і син впали жертвами катебістських провокацій.

*

»Прокурору Львівської області Антоненкові В. Т.
від Січко Стефанії Василівни, яка проживає в місті Долина,
вул. П. Мирного 14, Івано-Франківської області.

Заява

5 липня 1979 року працівники Львівської обласної прокуратури і Долинського районного відділу МВС Івано-Франківської області з Вашої санкції заарештували мого чоловіка Петра Січка та мого сина Василя Січка.

Формальним приводом для ув'язнення моїх чоловіка й сина був їх виступ 10 червня ц. р. перед збором людей на львівському Личаківському кладовищі біля могили талановитого українського композитора Володимира Івасюка. Проте ця акція властей є грубим порушенням статті 50 Конституції СРСР, якою людині гарантуються свободи: слова, друку, зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій.

Однак справжньою причиною для арешту була рішуча відмова мого чоловіка Петра Січка і мого сина Василя Січка визнати право КГБ свавільно розпоряджатися долею людини. З вини цього органу, мого чоловіка, кваліфікованого економіста і пляновика, не раз звільняли з праці, а сина виключили з університету. Таке беззаконня з боку КГБ і мовчазне споглядання на все це компетентних органів привело до того, що мій чоловік і мій син відмовилися від радянського громадянства і подали до Президії Верховної Ради СРСР заяву на еміграцію з своєю родиною. Коли ж нашу просьбу власті знехтували, то мій чоловік і мій син приєдналися до Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод.

Заарештовані, мій чоловік Петро Січко і мій син Василь Січко, ніколи і нічим не порушували законів СРСР, навпаки, вони брали активну участь у захисті прав людини і народу. А це є найвищим обов'язком кожного громадянина. Я переконана, що Ви більше прислухалися б інтересам народу, коли б замість несправедливого

арешту мого чоловіка і мого сина, приклали б свій прокураторський досвід і хист для виявлення справжніх порушників Конституції СРСР.

10 липня, 1979 р.

Січко С. В.»

*

»Голові Президії Верховної Ради СРСР Брежневу Л. І.

Протест

5 липня 1979 року прокуратура Львівської області заарештувала мого сина Василя Січка і мого чоловіка Петра Січка, при чому сина забрали без будь-якої санкції на це з боку компетентної установи.

Сам факт арешту цих найдорожчих мені і водночас ні в чому невинних людей являється переконливим доказом того, що органи КГБ продовжують ігнорувати найважливіші положення Конституції СРСР.

Як повідомив мене 10 липня ц. р. помічник обласної прокуратури Іванов В. В., мого чоловіка ув'язнили в слідчому ізоляторі КГБ на вул. Миру 1, у Львові, а цілком здорового мого сина запроторили до психіатричної лікарні в тому ж місті. Знаючи численні приклади примусового «лікування» психічно здорових людей, я, як мати, усім своїм еством протестую проти цієї страхітливої злочинності, жертвою котрої падає нині і мій син.

Я вимагаю негайного побачення з чоловіком і сином, щоб переконатися, що вони живі. Адже їх ув'язнили за участь в кількатисячному мирному протесті проти загадкової смерті відомого діяча української культури Володимира Івасюка. Чому вирішили розправитися з невинними моїм чоловіком і моїм сином, замість того, щоб виявити і покарати справжніх злочинців, яких народ одностайно таврує.

Я звертаюся до Вас із проською: зробіть усе, щоб покласти край нечуваному беззаконню та звільнити мого чоловіка Петра Січка і мого сина Василя Січка з неволі.

18 липня, 1979 р.

Січко С. В.

До цього протесту додаю копію моєї заяви прокуророві Львівської області Антоненкові Б. Т. від 10 липня 1979 року».

*

»Комісії Львівської обласної судово-психіатричної експертизи, від Січко Стефанії Василівни, матері Василя Січка.

Заява

Як відомо, з початку серпня ц. р. мій син Василь, 1956 року народження, буде представлений на судово-психіатричну експертизу для установлення його психічного стану.

Як мати, зі всією рішучістю заявляю, що мій син Василь Січко ніколи і нітрохи не страждав ніяким ні психічним, ані фізичним захворюванням. Я ніколи не помічала в нього будь-яких відхилень від норм поведінки, апетиту, сну, ніколи не бачила його в депресивному стані. Весь час мій син у середній школі вчився дуже успішно і закінчив її з відмінними і добрими оцінками. Склавши вступні іспити на відмінно в Київський університет, він там впродовж двох років, на факультеті журналістики, був здібним та активним студентом. Він багато читав і має свою власну бібліотеку, понад 2000 книжок.

Оскільки мій чоловік Петро Січко і я в повоєнних часах були репресовані, органи КГБ намагалися зробити мого чоловіка своїм інформатором, а за це наш син Василь Січко без перешкод здобуде вищу освіту, в противному випадку він більше двох курсів не закінчить.

Коли мій чоловік відхилив цю пропозицію КГБ, мого сина почали переслідувати, а з кінцем другого курсу справді виключили з університету. Такі дії КГБ є грубим порушенням одної із статей Конституції СРСР, в якій говориться, що діти за вчинки батьків не відповідають.

Від нас, тобто від батьків, мій син Василь Січко знав наше минуле, наші кривди заподіяні нам польськими і німецькими властями в минулому, як і те, що ми несправедливо томилися в радянських таборах в ув'язненні. В такій атмосфері формувалися його погляди на життя. А після виключення його з університету, він і сам переконався, що існує несправедливість і порушення закону окремими особами. Він писав скарги з цього приводу в різні компетентні установи й особисто їздив до ЦК КПСС на прийом з проською поновити його на навчання в університеті. Коли ж його старання виявилися безрезультатними і права його як громадянина СРСР були ігноровані, то він відмовився від радянського громадянства і звернувся по дозвіл виїхати за кордон, де він міг би закінчити свої студії. Саме це й послужило для КГБ підставою для фабрикації діагнози — шизофренія!

Якщо зважити причини, які побудили мого сина на такі поступки, то на підставі тверезої людської логіки, такі дії повністю відповідають діям здорової людини. Однак твереза людська логіка була розтоплена і почалось ось що:

Так на початку листопада 1977 року, після виключення сина з університету, до нашого будинку приїхала міліція, коли нас вдома не було, і розповсюдила серед сусідів брехливу вістку буцім то мій син Василь Січко зійшов з розуму і хоче себе спалити на Хрещатику в Києві в честь 60-річчя Жовтня, а вони приїхали, щоб запобігти нещастю. Почувши таке від сусідів, ми обурились, а коли син повернувся після Жовтневих свят і почув про таку версію, сказав жартома: »нехай вони самі згорять, мені життя, хоч і трудне, але не надійло!«

Проте органи КГБ на цьому не зупинились і 17 січня 1978 року мого сина, абсолютно здорового, силоміццю міліція затягнула в автомобіль і доставила до психіатричної лікарні в м. Івано-Франківську.

На другий день, тобто 18 січня 1978 року, я запитала місцевого лікаря-психіатра з м. Долини — Обухову, чи вона коли небудь до цього часу бачила мого сина в себе на прийомі, вона відповіла, що ні, тоді я запитала її, яке вона мала право, в такому разі, направляти мого сина до психолікарні. На це лікар-психіатр Обухова, заплакавши, відповіла: »Жіночко, я знаю, що сталося непоправиме горе, але мене змусили поставити вашому синові, Василеві Січкові, діагнозу, з якою його прийняли б до психолікарні. Я поставила »шизофренія« під знаком запитання, а це ще не є діагноза, а просто направлення, я не винувата«. А пізніше лікар психіатр Обухова сповідалась перед своїми медпрацівниками, що зробила гріх, бо направила психічно здорового хлопця в психолікарню.

Через два тижні насильного і безпотрібного перебування мого сина в Івано-Франківській психолікарні, комісія виписала його додому з діагнозом психозахворювання. Дізнавшись про те я зразу звернулась до заступника головного лікаря цієї лікарні, і запитала його, на якій підставі синові поставили діагнозу і що в нього є ненормальне. Лікар відповів: а те, що нормальна людина не може зректися радянського громадянства і що у нас не Америка, де можна робити що хочеш, а Радянський Союз, де стежка протоптана і прямуй по ній. А зрештою, — сказав лікар, — ваш син Василь Січко з такою діагнозою був до нас направлений Долинським психіатром.

Як мати, бачучи, що над моїм сином наглумилися, я звернулась з запитом до голови комісії професора Бурдейного — »що ви пришили моему синові?« Він відповів, що »про результат комісії мене повідомить той, хто його сюди направив«. Незабаром прокурор Долинського р-ну Єрликін повідомив нас, що в мого сина, мовляв, шизофренія. З цього видно, що діагноза моему синові, здоровій людині, була заздалегідь зфабрикована органами КГБ, а лікарі своєю рукою проштампували її.

Хоч я і знаю, що мого сина чекає ув'язнення, але оскільки він є нормальною людиною, то нехай за свої вчинки відповідає перед судом.

Хочеться вірити, що комісія Львівської судово-психіатричної експертизи винесе об'єктивне рішення і не допустить зловживання медициною в політичних цілях.

Прошу повідомити мене про день засідання судово-експертної комісії над моїм сином на адресу: Івано-Франківсь, м. Долина, вул. П. Мирного 14.

24. 7. 1979.

С. Петраш (Січко С. В.)

В. ЧОРНОВІЛ ЗАСУДЖУЄ РОСІЙСЬКИЙ РАСИЗМ

Серед різних документів і матеріалів, які надійшли на Захід, є заява Вячеслава Чорновола до Міністра внутрішніх справ (МВД) Якутської АРСР, у якій він вказує на міжнаціональні конфлікти, спровоковані російським расизмом. Нижче подасмо повний текст цієї заяви.

*

«Із наявністю гострих національних (точніше расових) конфліктів у Якутії я зіткнувся ще на етапі на заслання. Посаджений до мене в кімнату Якутської тюрми бувший офіціант місцевого ресторану, росіянин за національністю, намагався пояснити мені, що іменно якути гірші від інших людей, і з явним вдовolenням розповідав про свого знайомого-«дюжем парне», який збивав при всякій нагоді зустрічних якутів, розпізнававши їх по монголоїдній зовнішності і по мові. Правда, якути кінець кінцем зловили цього куклускланівця-одиначку і, зібравшись разом, порядно його побили, після чого він почав діяти більш обережно.

Можна було б думати про якусь психічну збоченість цього типа, якщо б, попавши в Ленінський район із змішаним складом населення (у селах — якутське, в районах — наполовину російське), я не побачив, що все тут не так просто. У перший же день перебування в Нюрбі я зауважив на стіні переговорного пункту видряпане великими буквами «объяснение в любви» (до речі зберігається до цих пір): «Якути-суки, маугли», а нижче відповідь: «Русские хамы». Буквально з перших днів я чув від випадкових зустрічних, що якути — «мавпи», «чорнож...», що від них тхне, смердить, що всі вони, навіть начальники в кабінетах «гоняют сопли», що вони ліниві, бездарні і, якщо б не росіяни, до цього часу ходили б в шкірах, або взагалі вимерли б (бушім то ніде в світі нема прогресу, лапландці в Скандинавії чи ескімоси на Алясці до цього часу ходять у шкірах і вимирають, а не їздять у власних машинах і живуть у котеджах).

Дізнався я також, що невдячні якути ще і «жахливі націоналісти». Такі поширені судження доводилося чути і чути на найбільш різних рівнях, починаючи від п'яного «бича» і кінчаючи деякими районними начальниками середньої ланки, які були невдоволені, що бажані ними посади зайняті національними кадрами.

А ось ще декілька живих прикладів. На дорозі із Чапанди в Нюрбу, в сильну холоднечу, спочатку проскочила мимо моєї піднятої руки машина, різко загальмувала, підбігаю: «Извини, земляк, сразу не разглядел, думал, что ты якут. Садись!» На моє здивування шофер пояснив: «Вони раніше були бідні і некультурні, ну і до росіян відносилися краще. А тепер «зажрались и обнаглели».

У районній гостиниці зрусифікований землячок із Києва, який кожнорічно приїжджає в Якутію «шабашить», гордо демонструє вибитий в бійці з якутами палець і знайомить мене з расистським фолкльором: «Всякий русский, у кого глаз не узкий».

В одному з відділів кадрів під час безуспішного пошуку праці я почув: «Так, вас поселили в Чаланде среди якутов? Ну, я вам не завидую. Они ведь такие националисты! Будет всего два якута среди группы наших и все равно по-своему говорят». І т. д. і т. д.

Щоб не бути одностороннім, повинен зауважити, що зі сторони якутів також бувають злі погляди, різкі репліки і навіть напади, особливо коли вип'ють.

Я не маю основи твердити, що всі росіяни вороже відносяться до якутів (і навпаки). Люди разом працюють, інколи дружать, бувають змішані сім'ї. Але всетаки прояви ворожості надто часті, (вище я навів лише незначну частину своїх спостережень) і часто приймають немирну форму. Як це було в Якутську. Маю на увазі масову бійку між росіянами і якутами з сотнями учасників (в їх числі студенти Якутського університету), з людськими жертвами і руйнуванням, притягненням для розгрому армії. Властиво, вам краще знати всі деталі цього жахливого інциденту, який трапився, здається, 11 червня. Адже розповідають, що під час намагання зупинити побійце був побитий навіть ваш заступник...

Чому я про це пишу вам, а не в партійно-радянські інстанції. Тому, що після голосного побойща в Якутську деякі заходи виховного чи організаційного характеру плянуються і без моєї підказки, яка може бути тенденційно витлумачена як зловмисність засланого дисидента. Тому мною керує лише інстинкт самозбереження. Район заслання мені визначили іменно органи МВД. Не дивлячись на моє законне право поселитися в будь-якому пункті району, Ленінський райвідділ МВД волевым прийомом загнав мене в якутське село у відділення радгоспу, до речі на працю, яка не відповідає моему стану здоров'я. Встановленню дружніх відносин з місцевим населенням заважає «профілактика» властей, яка проводиться постійно і яка розпочалася ще до мого приїзду в село, тобто порушення мого законного права вільно оселитися в будь-якому пункті було заплановане ще до мого прибуття в район.

За рік з гаком мого перебування на засланні в селі Чапанда Ленінського району, трапилося вже декілька неспровокованих мною інцидентів. Деякі з них могли закінчитися трагічно. Мене до цього часу рятувало лише моє положення політзасланця, природне співчуття до людини, яку переслідують, яка підневільна. Так, наприклад, 2 жовтня 1978 року, коли я через відсутність транспорту йшов лішки в райцентр на чергову відмітку в міліцію, на півдороги в глухому місці мені дорогу заступила товпа (12 чоловік) — допризовники із замаркінських сіл, які поверталися з райвоенкомату, частина з них була п'яна. З криком: «Нууча, нууча!» (тобто росіянин) мене оточили, почали стягати одяг, нама-

галися побити. Можливо, справа не обмежилася б лише побиттям, і мені прийшлося б гнити в болоті тайги, врятувало пояснення, хто я такий і те, що один з них раніше бачив мене і тепер пізнав. Більшістю голосів рішили «засланця не чіпати» і відтягнули від мене незгідних з таким рішенням. Про цей випадок я розповів міліції в цей же день і, до речі, я просив у міліції не встановлювати мені точних днів щомісячної відмітки, щоби я міг пов'язувати поїздки в район з наявністю транспорту, та мені не дозволили.

Через декілька днів після випадку в тайзі на мене напав при свідках в Чапанді якийсь тільки-що звільнений уловник, який грозив зарізати мене за те, що я не зрозумів його звернення до мене по-якутськи. Про цей випадок я також повідомив міліцію.

Протягом минулої зими декілька разів ніччю у двері і вікна моєї квартири вломлювалися невідомі особи, засипали мене лайкою, прозили вбити, застрелити і т. п. Побоюючись вистрілу у вікно, я змушений був у ті ночі лягати на підлогу, при тому, завважу, що ні одного конфлікту з мешканцями села у мене не було. Особистих ворогів у мене тут нема. Про ті нічні візити я повідомляв міліцію і голову сільради.

Тепер після побоїща в Якутську расові тертя в Ленінському районі посилились. Бійки між якутами і росіянами, що траплялися і раніше, почастишали (мене повідомляли навіть про факти вбивства, але я цього ще не перевіряв). Від якутів я чув заяви, що зарвавшись росіян в Якутську добре провчили, треба би і в Нюрбі.

20 липня ц. р. на мене знову пробували напасти, на цей раз в Нюрбі. Очікуючи автобуса, я сидів над Вілюєм, недалеко від річного порту і читав газету. Мене оточили трое підпивших якутів середнього віку і почали задиратися (чого тут розсівся? чого тобі тут треба? і т. п.). Мене знову виручило слово «політзасланець», від мене відчепилися, але дали пораду: »ты мужик, быстро мотай отсюда. Там ждут наши молодые. Они с тобой объяснятся не станут, а хорошо отлуплят«. Довелось »мотати« в сторону Амакінської геологоекспедиції, де безпечніше (до речі, я виявив наявність у Нюрбі своєрідних расових »гетто«).

Дивно, що після побоїща в Якутську значно погіршилося відношення до мене низової адміністрації якутів. Це проявилось як у відділенні радгоспу, де безпідставними придирадками вимусили мене звільнитися, так й в райміліції.

Так як після річного спілкування з якутами я не зауважив ніяких комплексів неповноцінності, які відрізняли б якутів від інших радянських громадян і не розділяю тих расистських поглядів частини білолицих братів по слав'янстві, мені менше всього хочеться стати випадковою жертвою існуючого в Ленінському районі міжнаціонального тертя. А як видно з прикладів, така можливість у мене існує щоденно, так, як мене насильно помістили в інорасове середовище і відлякують від мене решту громадян.

Стаття 80 ВТК РСФСР вказує, що »в случае болезни, а также при наличии иных исключительных обстоятельств, препятствующих дальнейшему отбыванию ссылки в данном месте, осужденный по мотивированному постановлению Министра внутренних дел автономной республики... может быть переведен в другое место ссылки«.

Вважаючи на викладене вище »обстоятельствами исключительными«, прошу винести постанову про перевод в другой адміністративний район, де нема таких загрозливих особистій безпеці расових конфліктів, як в Ленінському районі. При цьому прошу врахувати поганий стан мого здоров'я (наявність хронічних захворювань в тому числі дихальних шляхів) і перевести мене в район з більш поміркованим кліматом. На випадок переводу іменно в такий район (в ЯАССР таким являється Оддан, Ленськ, Олекнінськ), я згідний відповідно ч. 8, стаття 80 ВТК РСФСР, направлятися на нове місце заслання за свій рахунок, а не за рахунок держави.

30 серпня 1979

В. Чорновіл
український журналіст,
політзасланець.
6782253 ЯАССР
Ленінський район, п/в Чаланда

ЗАЯВА ВАСИЛЯ СТУСА В ОБОРОНІ М. ГОРБАЛЯ

Василь Стус, який закінчив свій вирок 5-річного ув'язнення і 3-річного заслання, 19 листопада 1979 року вислав листа до прокурора УССР, в якому кидас чимало світла на провокації органів КГБ, в результаті яких 21 січня 1980 року Київський суд засудив на 5 років позбавлення волі учасника українського правозахисного руху, Миколу Горбаль.

*

»23 жовтня ц. р. (1979) за таємничих обставин було затримано мого товариша, Горбаль Миколу. Як стало відомо, під час затримання працівники міліції Жовтневого району м. Києва застосували до Горбаль грубу фізичну силу, а потім, використавши підставних свідків, його заарештували, звинувативши у спробі згвалтування.

Микола Горбаль — недавній політв'язень, збирався виїхати до родичів у США, подав документи до ВВіД-у. За ним постійно стежили як за дисидентом, людиною, що була близько до українського правозахисного руху.

За умов, коли карні органи вдаються до брутальних способів розправи над інакодумцями (досить згадати ганебне судилище над В. Овсієнком, арешт Ю. Литвина, тощо), я вважаю, що М. Горбаль став черговою жертвою заготовленої провокації.

Застосування карними органами найгрубших провокацій до дисидентів дає підстави думати, що влада може заарештувати будь-яку людину за будь-яким звинуваченням, якщо тільки громадська позиція людини чимось негодісна владі. Тобто, передолімпіядна практика карних органів засвідчує: будь-який захист людської недоторканості з боку влади відсутній, коли йдеться про дисидентів. З ними можна робити що завгодно.

Свавілля, яке чинять над українськими дисидентами, потребує для своєї реалізації десятків, а то й сотень осіб, яких роблять співучасниками адміністративної розправи, тобто це свавілля тягне за собою масову деморалізацію суспільства. Зрозуміло якої небезпеки зазнає етичне здоров'я цього суспільства. Кожен такий арешт рекрутує цілі юрби наляканих мовчунів і воїнство лже-свідків.

Останнім часом М. Горбаль потерпав, що може стати жертвою провокації, тому добре зважував кожен свій крок. Тим очевидніший смисл усієї історії, в яку його втягнули репресивні сили.

16 листопада я звернувся до слідчого М. Горбала — С. М. Лященка, прагнучи з'ясувати обставини арешту. Виявилось, що все тримається у винятковій таємниці, навіть суд буде за закритими дверима. Напевне і лжесвідкам гарантовано інкогніто. Розмова зі слідчим Лященком тільки додала мені упевненості в тому, що Микола Горбаль — не винен.

Винні ті, хто затримав і заарештував його, ті, хто сьогодні таємно свідчать проти Горбала, ті, хто організували всю цю гидку провокацію проти Горбала.

Тому я вимагаю: осіб винних в його арешті й цинічній обмові притягнути до судової відповідальності. Я висуваю зустрічний позов, де винні і жертви мають помінятися місцями.

Як свідків на цьому процесі я називаю: самого Миколу Горбала і його дружину Аллу Марченко, Павла і Ольгу Стокотельних, Кириченко Світлану Тихонівну і Стуса Василя Семеновича, друзів М. Горбала.

Я вимагаю відкритого суду над учасниками вчиненої проти Горбала провокації.

Василь Стус,
учасник Українського правозахисного руху.
Київ — 179
Чорнобильська 13а, кв. 94«.

19 листопада 1979

НЕВІДОМІ ХУЛІГАНИ ПОБИЛИ ГРИГОРІЯ ТОКАЮКА

З України наспіла вістка, що 12 січня ц. р. біля хати, в якій живе учасник правозахисного руху Григорій Токаюк, зупинилася автомашина, з якої вийшли невідомі особи. Вони змусили Токаюка

сісти з ними до авто і завезли його на передмістя до лісу. Там його виштовхали з авто і сильно побили, спричинивши потрясення мозку. Вони викрикували, що він повинен перестати співпрацювати з «українськими націоналістами». Хоч хулігани не сказали хто вони і з чийого доручення вчинили бандитський напад, нема сумніву, що ця подія вкладається у схему нових провокацій і злочинів т. зв. органів у пляні їхньої боротьби з інакодумцями.

Григорій Токаюк з 1946 року народження, вже майже 3 роки робить заходи в справі виїзду з СРСР. Йому постійно відмовляють, хоч він має родину в Польщі. У листі до Брежнєва, що його Токаюк вислав 2 серпня 1979 року, він м. ін. писав, що органи КГБ обіцяли йому дозвіл на виїзд під умовою, що він одружиться з жінкою, яку вони йому запропонують, хоч це мало бути тільки фіктивне подружжя. Токаюк відмовився.

Треба згадати, що представники згаданих «органів» вели розмову перед виїздом за кордон з членом Української Гельсінської групи Володимиром Малинковичем. Вони погрожували йому, що їхня рука досягне його й на Заході, якщо він продовжуватиме свою діяльність.

В дні 30 січня до Миколи Матусевича, який перебуває в Мордовських таборах, приїхала на відвідини його сестра Таміля. Хоч вона мала дозвіл на побачення з Миколою, їй відмовили, заявляючи, що два дні перед її приїздом її брата позбавили права на побачення.

НАПАДИ КГБ НА ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОГО РУХУ ОПОРУ

З України надійшли вістки про найновішу хвилю терору КГБ проти діячів українського руху опору.

У Києві, на вулиці, побили, мабуть у зв'язку зі справою Миколи Горбала, Михайла Марченка, діда політичного засланця Валерія Марченка.

Михайло Марченко народився 1902 року на Київщині. Член КПСС від 1927 року. В 1937 році закінчив факультет Київського інституту Червоної професури. В 1937-1939 роках працював в Академії Наук УРСР та в Київському університеті; в 1939-1941 роках був ректором Львівського університету. Від 1956 року — професор катедри історії СРСР Київського університету. Має понад 40 друкованих праць.

Його внук, Валерій Марченко, був арештований в 1973 році і засуджений за «антирадянську агітацію і пропаганду». Після відбуття 6-річного засуду в таборах, тепер перебуває на 2-річному засланні. У липні 1975 року він написав до діда відкритого листа, який поширювався у самвидаві.

М. Матусевич, засуджений в 1978 році на 7 років таборів і 5 років заслання, відбуває покарання в Пермському концтаборі. Від 14 квітня до 14 вересня м. р. він перебував в ПКТ (приміщення тюремного типу). Після звільнення з ПКТ він просив родину, щоб його відвідала в таборі, але напередодні виїзду на побачення надійшла телеграма від начальника табору Осіна, що Матусевича позбавлено права на побачення.

Нещодавно стало відомо, що суд над Миколою Горбалем мав відбутися 10 січня 1980 року. Горбала заарештували 23 жовтня 1979 року. У сфабрикованій проти нього справі його обвинувачують у намаганні знасилувати якусь жінку. Такі провокаційні обвинувачення — це найновіший засіб КГБ в боротьбі з особами приреченими на переслідування.

Богдан БОРА

ЗГАДКИ ПРО АЛЬБЕРТУ

Ярові Славутичеві

Згадую осінь і небо круте,
А під небом фіялкове місто,
Де в садах горобина росте
І хизується пишним намистом.

Згадую трепетне мево вгорі,
Перелетні хмарки, мов купави,
І задуману даль на бугрі,
Що фату опустила на трави.

Згадую шлях, мов напнуту струну,
Що надвое розрізує обрій,
І надломлену вітром сосну
У зажурі вечірньо-прозорій.

Згадую степ, бурштинові ліси,
Повноводдя блакитних артерій
І відлуння сокири й коси
Кремезніх завойовників прерій.

1979

ПОЕЗІЇ З НЕСКОРЕНОЇ УКРАЇНИ

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

УСМІШКА ДЕСПОТА

Ти в світ пустив усміхнений свій образ,
Лукавий деспоте, огидний людолове,
Мовляв, який ти лагідний та добрий —
Ну, просто взір братерства і любови!

Своє нутро, жорстоке й безпощадне,
Ти хочеш усміхом привітним приховати
Та людям Богові печаті не підвладні —
Твій усміх все сказав, що мав сказати.

Цей хижий вискал хоч кому відкриє
Твою до прав і до свобод зневагу —
В нім скільки не шукав, не міг знайти я
Ні мужности, ні чести, ні звияти.

Зате я іншу пригадав картину,
На площі перед натовпом, відверто
Так кат всміхався, взявши за чуприну
Відтягу голову своєї жертви.

Такий же лютий вискал, вовчі зуби,
Від сміху очі лускають банькаті,
І втішено тремтять-радіють губи,
Дарма, що на очах людей — прокляття.

Що доброго чекати можуть люди,
Від усмішки лукавої та злої?
Ні, поки, деспоте, всміхатися ти будеш,
Нехай не сподіваються спокою!

Ти кажеш »Мир« — ворушиш найдорожче,
Я ж бачу кров на Будапештським бруку,
Юрбу пражан на Староміській площі
І Палаха в огні простерту руку!

Свободу славиш ти облудними устами,
Я ж бачу коридор тюремний довгий,
Кордон щокрок обставлений постами,
І трупи здовж каналу Москва-Волга.

Ти кажеш »Дружба« — граєш на святому,
А Вінниця? А парк на трупах в місті?!
А мільйони виселених з дому?
А душогубство у Катинським лісі?

Все, чим живеш ти, дихаєш і мислиш,
Неначе з книги, з усмішки читаю —
В ній Богова печать все те відтисла,
Чого ніяка гра не приховає!

Всі, хто читає богові глаголи,
В людські обличчя й риси перелиті
На гвалт вдаряйте! Стережіте Волго!
Ще деспоти всміхаються на світі!

Володимир, 1968.

А. С.

Що, коли того, хто творить і діє,
Раптом запросять до себе злодії —
Ті, що грабують, шахрують і »мочать«*,
Ті, що найтяжчий не спинить їх злочин,
Ті, які славляться люттю своєю,
Б'ють і лежачих з легкою душею,
Ті, що кохаються в зраді та лжі,
І на невинного гострять ножі?

Як же до кола злодійської зграї
Зайде, хто злости на серці не має —
Той, хто брехати не вміє й не може,
Той, кого клопоти людства тривожать,
Той, хто за втіхами плоти не тужить,
І до суєтного блиску байдужий?
Як йому бути, о, небо, скажи,
В разі він зайде до лігвища лжі?!

Той, хто творити і мислити вміє,
Мусить зайти до вертепу злодіїв,
Мусить сказати відверто їм в очі:
Звірства і підлості люди не хочуть!
Чорні діла ваші, лицарі блуду,
Подвигом чесним ніколи не будуть!
І побувавши у лігвищі лжі,
Мусить сказати: — Тут гострять ножі!

Сосновка, грудень 1974.

*) »Мочити« на злодійському жаргоні — убивати.

Н. Г.

Раз хтось питає: »Чи я не забув вас?«
Як мені краще на це відповісти?
Хай тої миті, як я вас забуду,
Свого дзвінкого позбудусь я хисту!

Справді ж! Чи міг я забути про матір,
Ту, що природі демарш заявила:
Можна дитя своє ніжно кохати
Й разом у небо злітати на крилах?!

Можна дитину любити, як душу,
І без вагання в годину тривожну
Вийти з братами неправді назустріч,
Знавши, що треба це більше ніж можна.

Там, де поміряти сили нерівні,
Все, що є чесне, з дикунством зійшлося.
Важко стрічати вітри супротивні —
Важко з дитиною вийти на площу!

Важко, а треба . . . Де бій, там і жертви . . .
Той, хто з огнем побратався на світі,
Буде й на площі одним серед перших,
Буде й дитину, як ока, глядіти!

Так! Материнський інстинкт це святиня!
Це супервіра усього живого!
Тільки ж, чи можна сучасній людині
Гідности й чести зректись через нього?

Як я хотів би й собі в малолітстві
Вволю умитись повітрям майданів,
Може б, воно допомогло мені в битві
З диким свавіллям тупих і поганих!

Може б, свята материнська наука
В серці снагу пробудила велику,
Може, жагучій поезії бруку
Душу свою я віддав би навіки!

Вірте ж! Хто мислить, той вас не забуде!
Син вас і мати вас кожна згадає.
Мужнім і заздять, і дякують люди —
З ними і я вас всім серцем вітаю!

Володимир-Рузаєвка, вересень 1972.

МОЇЙ БЕАТРИЧЕ

Дружині — присвячую

Як мені звати свою Беатриче?
Мила? ..

Кохана? ..

Голубко крилата?

Ну, а як хочеться більше сказати?

Щоб і характер, і образ духовний

В слові моему відбилися повно?

Серденько? ..

Радість? ..

Хіба ж це так тонко?

Краще вже ...

Краще ...

Моя амазонко!

Жмеңьку відважних обсіли вампіри —

Тиснуть, мордують, обламують крила ...

Треба б стояти, а де взяти сили?

Той, хто, знай, марить про миску сметани,

Той, хто в могилі, за них не обстане ...

Ти ж, наче докір байдужим потомкам,

Мчиш на підмогу, моя амазонко!

Хай завірюха!

Хай вітер і буря!

Хай гуркотить, що й отямитись годі! —

Кінь твій спочинку не знає в поході!

Там, де світ меркне, де трусить од грому,

Ви летите у кар'єрі прудкому!

Вітру назустріч,

за синь горизонтів!

Мчи легкокрила, моя амазонко!

Володимир, січень 1971.

СВОЄМУ ВЛАСНОМУ ПРИВІТУ

О. М. — присвячую

Привіте мій: сьогодні день жіночий!

Це значить — подруга, сестра і мати

На тебе ждуть; і хочеш чи не хочеш,

Тобі маршрут я випишу багатий.

Дарма, що я за фахом не диспетчер
І врядування не моя стихія,
Диктую, ніби зовсім не до речі:
Москва . . .
 Барашево . . .
 Таруса . . .
 Київ . . .

Москва . . .
 Тут обернися словом щирим
До всіх, хто нині серцем над Чуною,
Хто кріпить до людського права віру
І на бездушну тупість йде війною.

Барашево . . .
 У нас тут друзі давні,
Знайди і їх, і тих, що за Уралом,
Щоб потім у Тарусі стародавній
Свою прописку розшукати стало.

І врешті Київ . . .
 Теплий мій привіте!
Тут маю я освідчитись в коханні!
— Одружений? . . .
 В коханні? . . .
 Що за збиток? . . .

І то кому?
 — Душі моїй — Оксані!
Бо ж як поет розкриє почування,
Що нині у його вирують серці —
Захоплення,
 повагу,
 дивування —
Зустрівши жінку у смертельнім герці?
О, ясна зірко нашого жіноцтва!
Киянко із душею Жанни д'Арк!
Доби нової стань живим пророцтвом
І в горобину ніч палай, як жар!

Сосновка, березень 1977.

ЛАРА

Знищити совість? Це дуже просто!
Знищити совість? Це раз, два, три!
Геть позгнивали повстанські кості,
Ми ж і досі — багатирі!

Ми сьогодні ввесь світ лякаєм,
Як і перше, наводим страх —
Наше кредо всі добре знають:
— Хто не з нами, тих — бах! бах! бах!

Хто ж зуміє цей тиф спинити?
Совість наша! Скажи мені!
Звідки придуть нові гусити,
Ті, хто скаже дикунству: — Ні!

Де він? Гроші склада на книжку?
Заробляє нову медаль?
Чи проходить «особий» вишкіл,
Як з народів знімати скальп?

Чи лежить на пісочку в Сочі?
Чи готує «твердий» указ?
Чи статті до газети строчить?
— Що то ми? Що то рай у нас?

Чи виходить на Красну площу,
Всім гадючим на зло смертям
І слова, як вогонь, підносить:
— Волю чехам і волю нам!

Хто ж це в першій ступас лаві?
Жінка? Лара? А з нею хто?
То не Лара — то совість наша
У блаженському йде пальто!

Совість наша! Штурмуй майдани!
Хай там як ще лютує кат,
Ні тюремщики, ні кайдани
Не завернуть її назад!

Володимир, 1968.

ДРУЖИНІ

Коли на суд віків та внуків
Збереться наша вся сім'я
І з колом слова та науки
Тихенько зайдем ти і я,
Там, знай, хвалитись буде кожен:
— Я те зробив... я те сказав...
Ти ж мовиш просто: — В час безбожний
Душі моєї враг не взяв!

Володимир, 1968.

ЗАЯВА НІНИ СТРОКАТОЇ на пресконференції на XIII-ій Олімпіяді

»Не сьогодні виникли підстави для заперечень проти спортивної Олімпіяди в Москві — столиці держави, яка систематично порушує людські права своїх громадян, а також і кордони суверенних народів.

Світ виглядає чи то зачарованим розмірами московської імперії, чи то заколисаним її демагогічними співами про національно-соціальну рівність. І компетентні представники держав, народів та рухів надто часто дивляться зачарованими й довірливими очима на підступних московських речників, забуваючи, що мають перед собою речників режиму, який постійно готує замаху на долю народів і цілого світу. Очевидно, так можна пояснити, як сталося, що Москві надано честь бути олімпійським містом 1980-го року.

Москва, готуючись до прийому гостей з цілого світу, посилено тренувала кадри тих, які спеціалізувалися на цькуванні людей.

Передолімпійський період в СРСР — це передусім період масових репресій проти громадян, які спроможні витиснути із себе найменше слово правди про режим.

В майбутній олімпійській столиці та на землях поневолених Москвою народів відбуваються труси, арешти, підслухування приватних розмов і навіть переселення тих чие слово може стати свідомством про репресивно-загарбницький характер режиму.

Світ вже чув про масові арешти учасників гельсінського руху, про арешти духовних осіб, про виселення з Москви акад. Сахарова.

Найперші арешти щодо членів Гельсінського руху (1976 р.) накидали думку, чи Москва краща від Преторії.

Така аналогія поставала і перед організаторами олімпійських справ, тільки ж здавалось, що то є гріх політизувати спорт.

Зрозумілі намагання спортсменів бути поза політикою. Проте неможливо бути поза етикою, а етика Москви це етика загарбника.

Невже потрібна ще й свіжа кров афганістанських подій, щоб збудити совість світу, приспану в час кривавих подій в Україні, Литві, Латвії, Естонії, Угорщині, Чехо-Словаччині?

Оголосивши Москву олімпійським містом, не згадали тих, хто загинув в наслідок московських репресій та експансій.

То може найсвіжіша кров Афганістану заволає до приспаної совісті і скажемо »Ні!« Олімпіяді в столиці червоного фашизму.

Я розумію, що це »Ні!« найважче вимовити тим, хто докладав багато праці, готуючись до Олімпіяди. Але ж це крок не політичний, це крок — етичний і саме тому важкий та необхідний, бо якби в світі людей етичні проблеми стали понад усе — зникла б небезпека знищення, яка нависла над землею.

Лейк-Плясід,
18 лютого 1980 р.

Ніна Строката
Іменем Української Гельсінської Групи».

Д-р Богдан ДЗЕРОВИЧ

НАКАЗ ХВИЛІ

В англomовній «Свободі» з 22 вересня, 1979 року, я прочитав звіт із засідання Екзекутиви й Крайової Ради, який звучить приблизно так: «на Екзекутиві і Краєвій Раді багато уваги присвячено публічним завагам Валентина Мороза, критикуючим УККА і інші українські організації. Більшість учасників висловило опінію, що ті виступи не заслуговують на публічну дискусію». Так кількома словами українська громада через своїх представників здискваліфікувала мученика советських тюрем і нескореного борця за Україну, — «заморозила Мороза»¹, в неоправданій надії, що так зліквідує його велику місію.

Коли прочитаємо в «Америці» статтю з 30 червня 1979 під наголовком «Валентин Мороз на двох континентах», прийдемо до переконання, що Мороз на протязі трьох місяців нав'язав більше контактів із представниками урядів і репрезентантами парламентав західного світа, ніж деякі установи на протязі 30 літ (беру час тільки від нашого приїзду сюди). Він став для нас безцінним посередником в контакті із західним політичним і церковним світом, і в продовжуванні цієї праці міг принести величезні користі не тільки для еміграції — через скріплення її впливів у західному світі, — але передусім для нашого народу на Рідних Землях, якого екстермінація колоніальною владою прибирає щораз гостріші форми.

Не улягає сумнівові, що Валентин Мороз став для нас колосальним активом у нашій боротьбі з колоніальною владою на наших землях і актив той безперечно завеликий, щоб можна його так «відписати на страту», як дехто собі цього бажав би.

Ми живемо в демократичній державі, в якій дозволена критика високопоставлених осіб, не раз дуже гостра і навіть пересадна, і ніхто не реагує на неї так, як zareагував УККА. У нас свобода слова забезпечена першою статтею конституції і кожне слово фальшивої критики можна легко словом спростувати.

Мороз їдучи до нас, сподівався, що тут знайде сконсолідовану велику українську громаду, яка допоможе йому вибороти кращу долю для України.

Але тут він очевидно розчарувався, бо застав націоналістичний табор розбитий, решту старшого громадянства поділену на різні політичні партії, більшість яких на еміграції не мають жодного практичного пристосування, ані потреби існування, а вкінці ще одну групу, — групу з молодшого покоління, яка не схотіла прийняти політичного, ідеологічного й загального тиску старшого громадянства, та й рішила шукати нових відмінних ініціатив громадянської діяльності, а коли не знайшла зрозуміння у старшого громадянства, — залишилася поза рамками розганізованого життя і, розкинена по далеких просторах

¹ Дуже добре означення на цей новий політичний трюк, вжив Орест Питляр у його незвичайно речевій статті під цим наголовком, поміщеній в «Америці» з дня 19 жовтня 1979 р.

Америки, тратить контакт з громадою, починає жити виключно логікою американських інтересів та поволі асимілюється.

Цій останній групі людей Мороз присвятив найбільше уваги і журби. Він вважає, що нашим найважливішим завданням є інтегрувати це молоде українство в українськiм світі. Він немов відчув, що для тієї групи людей статутова комісія останнього Конгресу передбачила окремий статус індивідуального (фізичного) членства, але верхівка Президії Екзекутиви УККА змінила цей правосильний проект, який могла змінити тільки Конвенція $\frac{3}{4}$ голосами, і подала Конвенції власний проєкт, у якому не було згадки про фізичне членство.

Коли Мороз по трьох місяцях побуту серед нас запізнався з цим станом нашого зорганізованого життя, він щиро й відверто заатакував тих, яких уважав відповідальними за такий стан. Він звернув свої жалі до нашого проводу й братських союзів, які неписаним законом забезпечили собі місця в президії УККА і пост екзекутивного президента, який до 1976 року займав виключно президент УНСоюзу. Він уважав, що союзи не відплатили як слід громадянству за те, що воно своєю солідарністю і патріотизмом побудувало їм мільйонові фінансові підприємства².

І чи при всьому обуренню на критику Мороза, ця його критика не дала вже позитивних результатів? В англomовній «Свободі» з 14 жовтня 1979 р. читаємо, що Братські Союзи відбули спільні наради й присвятили дуже багато уваги таким питанням, як допомога українському народові в боротьбі за людські й національні права, допомога політичним в'язням, акція проти народобивства й боротьби за деколонізацію. Такої спільної акції Союзів досі не було і тому треба її радо привітати. Можна тільки сподіватися, що це не будуть пусті слова, що незабаром ми почуємо звіт з цієї проведеної акції. Тим, які будуть займатися акцією за деколонізацію України, я хочу звернути увагу, що першим їх кроком повинно бути намагання змінити тезу в «Енциклопедії Українознавства» про те, що, мовляв, теперішня колоніальна влада є легальною владою УССР, а ця в свою чергу українською державою, — правним переємником УНР. УККА, який бореться за деколонізацію, толерує той стан 14 літ, mimo того, що Товариство Українських Правників виготовило одноголосно прийнятий правничий еляборат, що повинен заступити цю тезу.

Реакція нашого проводу на промову в Елленвілі дала призвід людям злої волі використати створену ситуацію для того, щоб поширювати різні сплетні, обговорювати сімейні непорозуміння й коментувати їх на свій спосіб, — хоч сімейні справи є приватними справами заінтересованих осіб і можуть бути полагоджені лиш між ними, або відповідно для того передбаченою дорогою.

Рівночасно зачалося порівнювання дисидентів, протиставлення одних одним, а тому, що це «переліцитування» дісталося на сторінки преси, треба при повнім респекті для всіх дисидентів ствердити, що їх ніяк не можна зі собою порівнювати. Дисиденти Плющ і Григоренко спре-

² Тільки голова Робітничого Союзу сл. п. Антін Ватюк не визнавав того упривілежованого становища Союзів.

цизували власну політичну лінію й тактику щойно по приїзді до США. Плющ по дуже неfortunному виступі на чужім форумі в Мангетені, про який не хочу згадувати, а Григоренко після відмови права повороту до СРСР. Виступи ген. Грзигоренка може принесли деякий успіх, але заперечування ним штучного голоду на Україні, факту встановленого понад усякий сумнів, було дуже великою і шкідливою помилкою³. Найбільша ж різниця між ними та, що коли Плющ і Григоренко борються за людські права, то Мороз ще на Рідних Землях, ще в тюрмі боровся за національно-державні права України.

А далі пригляньмося іншим питанням, які Мороз порушив у його промові, наприклад до справи Церков, що викликала стільки розголосу і жалю до нього. Таж він не сказав, що Церква має вся стати католицькою чи православною. Він тільки запропонував, щоб дві українські Церкви, які стоять до себе плечима, а які обрядово і догматично одна від другої майже не відрізняються, звернулися до себе обличчями і стали разом до боротьби за людські права, за право свободи віри. Хоч він сам православний запропонував на провідника цієї спільної акції Патріярха Йосифа, тому що він, як бувший мученик московських тюрем, найкраще до ролі провідника надається. Але одночасно Мороз зазначив що, як знайдеться відповідний православний кандидат, то він проголосує радо за його кандидатуру.

Факт, що він дав кращу оцінку одній організації за її наявно успішнішу працю зокрема поміж молоддю, не значить що він не цинить інші організації. Він у своїй промові сказав, що він був найщасливішим, коли ішов на чолі колони, в якій злучилися три молодечі організації. До вільної оцінки діяльності кожної групи має право кожний член української громади і не можна відмовити цього права мученикові за українську справу.

Не улягає сумнівові, що справа Мороза внесла несподівано і не потрібно розлам у нашу громаду і то у моменті, коли з уваги на трагічну ситуацію на наших Землях, та єдність нам дуже потрібна.

Добре, що після численних непорозумінь між УККА і Гарвардом, Товариства за Патріярхат, СКВУ, Конференцією Академічних Професійних Товариств, де предметом не була звичайна критика, але конкретно зроблені закиди, — справа якось притихла, хоч може не без наслідків, але не спричинила аж такого незрозумілого заогнення.

В інтересі українського народу цей розлам мусить бути чим скоріше безслідно зліквідований.

Вернімсь не більше як 6 місяців назад і пригадаймо собі той час, який так прегарно описує «Народна Воля» в числі 32 з 23 серпня 1979, в статті під заголовком «З радістю журба обнялась». Вона пише так про нашу радість з приводу приїзду Мороза: «Спершу була радість, неописана, така якої недоводилось нашій спільноті переживати вже давно, радість, що доходила до екстази. Адже сталося чудо: Людина, яка виросла на символ боротьби з ненависним режимом, яка наче той Кожем'яка, завдяки своїй незвичайній духовій силі, не побоялася по-

³) Ширше про те у статті Ореста Питляра під наголовком «Правда про голод», поміщений у «Свободі» з дня 28 жовтня 1978 р.

міряться з новітнім печенігом, ота людина опинилася на волі, між нами, ми співали їй осанну, ми хотіли доторкнутися бодай краю її одежі, ми плакали з радости».

І в тих словах нема ні крихітки пересади. Візьмім до рук англomовне число «Свободи» з дня 6 травня 1979 р. переповнене знімками з приїзду Мороза і на середущій сторінці дійсно знайдемо знімки людей, які плакали з радости на вістку про його приїзд.

Чи його промова в Елленвілі дала підставу аж для такої зміни настроїв у декого з нашого громадянства? Як ми виправдаємо себе перед тими, які на наше благання виеднали його звільнення? Чи той західний світ, який так бореться за людські права, за свободу слова, зрозуміє цю нашу дивну реакцію на критику? Чи буде можлива подібна наша просьба у майбутньому? Ті всі питання мусимо собі поставити і на них відповісти.

Не можна сумніватися, що наша колишня свідома, ідейна, патріотична, готова на все громада корчиться, маліє незаметно з дня на день, хоч та сама громада багатіє і може чисельно зростає. Але все це діється не зовсім без вини проводу. Нагадаймо часи будови пам'ятника Т. Шевченка у Вашингтоні, пригадаймо ті довгі, без кінця маршуючі колони молоді, повної ентузіазму, радости й надії і перейдім відтак до теперішньої дійсності, — тоді помітимо зміну. Коли б тоді хтось із нас заснув зимовим сном і тепер пробудився, прийшли б йому на думку слова такі, як ті, що сказав Мороз в Елленвілі. Але він не спав весь той час, він боровся і страждав, і тому, коли його серце накипіло болем, ми мусимо знайти зрозуміння і виправдання для його часом гірких слів, — для його критики.

Тому перестаньмо його «заморожувати», бо того гріха нам історія не простить, ідім за голосом редактора «Народної Волі» Івана Смолія, який вірить, «що ми вернемося до радости, до тої першої, первинної, вернемося до того Мороза, що вже є незмінною історичною постаттю, до того, що своїм мучеництвом і своїми писаннями створив епоху в розвитку українського руху опору і народженню нової української людини, до того Мороза що перебрав прапор із слабих рук Івана Дзюби, що йшов оспіваною Ігорем Калинцем хрестною дорогою, щоб стати нашим стягом. Вернемося з вірою що і творець новітньої української легенди вернеться на своє місце, на ті самі висоти, на яких ми хочемо його бачити завжди».

Ми мусимо знову поставити його на п'єдесталь, на яким він стояв, на який він своєю мужньою поставою і своїми стражданнями заслужив.

Не відставляймо його писати мемуари (так як дехто собі бажав би — на це прийде ще час), а залишім його у проводі. Його акція в перших трьох місяцях принесла стільки позитивного розголосу нашої справі, що його співпраця у нашому проводі є конечна, зокрема тому, що його позиція мученика дає йому легший доступ до тих, що вирішують справи світу.

I. ХОРОШЕВСЬКИЙ

ТРАГІЧНЕ 80-ЛІТТЯ Б. АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА

Коли поглянемо на всю історію судів, вироків і покарань протягом останніх 100 років, то не знайдемо навіть за царських часів таких жорстоких присудів, такого масового нищення людей, розстрілів і знущання, як це практикується протягом останніх 60 років т. зв. советської влади. Москва по-диктаторськи керує всіма республіками ССРСР, наперед визначає, хто має очолити в них посади міністрів, висоту податку з кожної республіки, відсоток видаваних книжок та часописів українською чи іншими мовами, а скільки російською, скільки мільярдів карбованців та скільки мільйонів тонн збіжжя має дати окупантові кожна республіка.

Дивлячись через призму цих обставин, бачимо, які страшні жертви економічного і людського потенціалу за згадані роки. Скільки безпідставно розстріляли наших людей, скільки заморили штучним голодом, скільки замордували на допитах, а скільки їх перебуває сьогодні на засланнях та в концтаборах отих найкращих синів нашого народу. Їх мільйони, а серед них тисячі найкращих письменників, літературознавців, учителів, представників нашого мистецького світу тощо.

Вони й у Вінницьких могилах, і на Соловецьких островах, і спалені під Куп'янським у клуні (300 в'язнів, а серед них поети Вол. Свідзінський, Ол. Сорока, інж. Чорнуха, реж. театру Юхименко та інші), і в численних братських могилах півночі та Сибіру, і на далекій Колімі.

А скільки сьогодні тих найталентів патріотів, що не вчинили жодного злочину, караються лише за любов до своєї, Москвою поневоленої батьківщини, до своєї рідної мови, до свого народу. Багато їх животіє ніби й на волі, але волі вони не мають.

До тих, що, здавалось би, живуть на волі, належить видатний письменник і перекладач, знавець мови — Борис Антоненко-Давидович, що після 20-річного заслання в 1956-му році повернувся до Києва. Коли ще під час революції Київ захопили загони Денікіна, то денікінці вривалися до нього з криком і погрозами, бо він був деякий час в армії Січових Стрільців. Коли прийшли червоноармійці, то чекісти з матюками влітали до його мешкання, робили труси, шукали зброї, зради.

Згодом наступили 1924-1930 роки відносного спокою, але з 1931-1932 рр., коли червона влада стала міцніше на ноги, почалися нові переслідування, цькування в часописах, заборона його творів (роман «Січ-мати», повість «Смерть», окремі оповідання), а в 1935-му році настав арешт і заслання до концтабору в Мінусінську та інших місцевостях і в'язницях, що тривало понад 20 років, хоч за суджений він був на 10 років.

Лише в 1956-му році письменник вернувся до Києва. Здавалось, що після таких катівських знущань влада дасть йому спокій, але

не так сталося: уже 9 років його творів не друкують, а в мешканні часто відбуваються труси, забирають книжки, рукописи написаних спогадів, реквірують друкарську машинку, заарештовують вдруге його сина Євгена, а дружина через такі страшні обставини потрапляє до будинку нервово хворих.

Чим же той український письменник провинився перед владою? Чи тим, що в Івано-Франківському, куди КГБ викликало його свідчити проти Валентина Мороза, письменник відмовився свідчити, сказавши, що не хоче бути співучасником злочину, який чинить суд за закритими дверима, потай від людей. Його самого вже судив подібний суд за невчинені гріхи і він пробув багато років на засланні. Друга його «провина» була в тому, що він разом з багатьма інтелектуалістами підписав протест проти арештів письменників. Не забули кати, мабуть, і того, що, коли міністер освіти України хотів заборонити його твір «Як ми говоримо» в 1970 році, то Антоненко-Давидович написав йому відкритого листа про те, що та книжка була б корисна і йому, міністрові, бо він, хоч і міністер освіти, але мови свого народу до пуття не знає.

З того часу письменника цькують у пресі, оббріхують, не друкуючи спростувань, а за одержання з-за кордону кількох пакунків назвали його в київській «Літературній Україні» жебраком, а книжку «Як ми говоримо», яку, зрештою, видали малим тиражем, спалюжили в тій же «Літературній Україні», хоч він там боронив нашу мову від засмічення русизмами, чи російськими кальками.

Так жорстоко, по-фашистськи веде московська окупаційна влада розправу з кожним, хто чинить опір, чи скаже «необережне» слово критики проти свавілля русифікаторів, проти арештів.

Пригадаймо хоч би обставини, в яких перебував за царського режиму великий ворог царату В. Ленін, який готував революцію та скинення царської влади. Він жив на засланні ніби на дачі: міг їздити до інших місцевостей, брав участь у підпільних нарадах революціонерів, діставав книжки й часописи, писав статті. А як тепер — ми знаємо!

Антоненко-Давидович боронив тільки рідну мову й право письменника на вільну літературну працю, що мають письменники в усіх країнах світу, обороняв права людини. Але в Україні того робити не можна. Тут гніт вдсятеро більший, ніж навіть в колишній Росії. Тому за слово критики, за його патріотизм тепер знуцаються над ним кагебістські кати, за плечима яких стоїть московський фашизм. І це робиться в той час, коли нашому письменникові-патріотові 5-го серпня 1979 р. минуло 80 років з дня народження. Де ще є така нечувана «гуманність»?

Тому наш обов'язок в усіх країнах нашого поселення відзначити ювілей співтворця української літератури — Бориса Антоненка-Давидовича, влаштовуючи публічні доповіді, мистецькі програми, як це прислуговує людині такого формату!

Софія НАУМОВИЧ

У ЧОМУ НАША СИЛА?

Говорення про нашу «силу» виглядає неповажно. Адже не маємо ні війська, ані великих капіталів — цих двох матеріальних складників справжньої сили у міжнародних взаєминах. Оця свідомість нашої слабости каже нам забувати за моральну силу, яку могли б ми виплекати в себе, зате ж викликає в нас вічне незадоволення, жаль до всього світу, звальювання провини за нашу бездержавність на всі можливі причини, слухання підшептів, які нарочно спрямовують наші жалі у фальшивий бік та підсувають нам ілюзії, що знайдуться чейже «добрі москалі», які нас «зрозуміють», «переконаються» і врешті «домовляться» з нами про нашу незалежність. У цій нашій безвиглядності, ми забуваємо, що могли б виплекати в себе велику моральну силу і віру, яка «гори переносить» у великий, непохитний ідейності та в усенародній, одностайній настанові до нашого найбільшого ворога — Москви.

Ця ідея не нова, бо наші літературні генії вказували нам на цю необхідну настанову ще у XIX стол., але ми не хотіли, чи не вміли їх зрозуміти: «Москалі лихі люди, роблять лихо з вами!» — перестерігав нас Тарас Шевченко. «Багно гниле між країв Європи!» — бичував сарказмом московську імперію Іван Франко. «Мене любов ненависти навчила!» — найкраще висловила необхідну для нас моральну настанову Леся Українка.

Саме цю настанову треба нам плекати в усьому українському народі, — коли не хочемо загинути. Звичайно, ненависть, — це ні християнське, ні благородне почуття. Але в нашій «межовій ситуації», коли питання стоїть: бути, чи не бути українській нації, — ми не сміємо гребувати й цим засобом.

Ненависть — як наша спільна настанова до ворога в Україні й на еміграції, — мусіла б стати відповіддю на безлічне обмосковлювання нашого народу, на колонізацію України московськими зйдами, на обезкультурнення її цінностей і талантів, на винищування історичних скарбів, і врешті на всі ці злочини проти людських і національних прав, Богом даних усім людям і народам на землі.

Коли зуміємо об'єднатися у цьому спільному почутті ненависти до ворога, то, парафразуючи вислів Лесі Українки, ця ненависть навчить нас любови до всього рідного, українського, зокрема ж до свого українського ближнього. Тоді й зникли б оті дрібничкові заздрості й злоба до багатших, чи мудріших з-посеред нас, притупилося б взаємопоборювання наших партій і середовищ, зупинилося б переліцитовування у патріотизмі. Їх замінила б творча діяльність на славу України та боротьба за її волю.

Оце наше всенародне почуття зразу відчули б москалі і, як завжди перед непохитною силою, мусіли б відступити. Перестали б підходити до «дурних хазлів» із їхніми «місіями» — панславізму,

православ'я, чи «повалення режиму». Зрозуміли б урешті, що коли не хотять дочекатися «масакри», якою вже страшить їх Солженіцин, то мусять подумати про мирне розчленування імперії на національні держави, і то не з «любови» до поневолених народів, але для свого власного рятунку.

Чи зуміємо покористуватися цією єдиною, але певною силою, якою розпоряджаємо, чи зуміємо змінити нашу довірливість, — таку трагічну в наслідках, — на недовір'я до всього, що тільки «пахне» Москвою, чи замість безглуздої «любови до старшого брата», викрешемо в собі ненависть до ката українського народу? .. Відповідь на це питання буде доказом, або навпаки, запереченням нашої державницької зрілості!

ЗАКЛИК

Вельмишановні і Дорогі Земляки!

Дім науки видав чергове 16-те число «Міттайлунген» німецькою та англійською мовами. Число багате змістом, головню в галузі української історії та літератури, і подає інформації про працю наших установ. Крім того, містить рецензії на актуальні видання.

Це видання призначене передусім для чужинців. Його розсилається до 35 країн в цілому світі на адреси важливіших бібліотек, славистичних інститутів та видатним дослідникам Східної Європи. Частину накладу розсилаємо також українським читачам з проханням підтримати фінансово нашу працю. З новим числом шлемо до читачів знову поштові перекази з проханням зложити пожертви на покриття коштів друку і пересилки цього числа. Ми маємо поважний борг, майже 14.000 н.м.

Скромна пожертва в сумі 30 чи 50 нім. марок на таке видання може спричинитися до його дальшої своєчасної появи та здійснення корисної інформативної роботи серед компетентних наукових кіл. Не забуваймо, яку фатальну роль в недалекому минулому відіграла для нашого народу непоінформованість чужинців про українські справи, а «Міттайлунген» здобули собі вже відповідне признание в німецьких наукових колах. Дбаймо про поширення у світі знань про Україну та її проблеми!

Маємо велику надію, що Ви не зігноруєте цього нашого звернення і не викинете поштового переказу до коша, але виявите розуміння для підтримки корисної справи і перешлете від себе пожертву на видавничий фонд «Міттайлунген» Дому науки. На кожную пожертву ми виставимо для Вас посвідку для Фінансового уряду, щоб цю пожертву відтягнули Вам від податку. Дім науки є добродійним товариством і Фінансовий уряд узгоджує кожную пожертву вплачену на підтримку нашої праці.

Залишаємося з глибокою пошаною

За Наукову раду Дому науки
Проф. д-р В. Янів

За Управу Дому науки
Проф. д-р Г. Васькович

Олександр МОНЦІБОВИЧ, M.Sc.

ЛУКІЯН: АНАХАРЗІС, АБО АТЛЕТІКА

Анахарзіс: Але скажи мені, Солоне, чому ваші молодці це роблять? Одні з них кидають один одного на землю сплетені раменами, тоді як другі душать та кидають інших додолу, борсаються в болоті та валяються як свині. Одначе, спочатку, як тільки розберуться, — а це я сам бачив, — мирно смакують себе оливою та руками втирають її один одному. Після того, — не знаю, що входить в них, — вони пхають один одного та товчуть себе головами, немов барани. А дивись ось тут! Цей молодець вхопив другого за ноги та кинув його до землі, опісля кинувся на нього й не дає йому піднятися, пхаючи його в болото; вкінці, обгорнувши його ногами довкола живота, підложив своєю рукою під його горло та хоче його, нещасного, задушити, а той б'є його по плечах, немов просить звільнення, щоб він його цілковито не задушив. І навіть з огляду на оливу вони не можуть оминати того, щоб себе забрудити; вони стирають оливу, вимащують себе болотом змішаним із струями поту та виставляють себе на посміховище принаймні для мене, виховуючись один одному із рук, як вугри.

Інші роблять те саме в незакритій частині двору, хоч не в болоті. Вони мають глибокий шар піску в шахті та обкидають себе ним, або добровільно кидають пісок на себе так, як це роблять когути, і я думаю, що важко було б вирватися з їхніх сплетів, бо пісок стримує просховзнення та зміцнює стиск жорсткої поверхні.

Інші знову стоять просто, прикриті піском, атакують себе та копають. Оцей, там, нещасний, виглядає, що принаймні хоче виплюнути свої зуби. Його уста повні крові та піску; він дістав, як бачиш, удар в щоку і навіть суддя не старається їх розділити та закінчити боротьбу — я суджу по його пурпуровому плзці, що це один із суддів; навпаки, він ще захочує їх та хвалить того, що ударив тамтого кулаком.

Другі в іншому місці збирають всі сили та скачуть вгору й в долину так, немов би хотіли бігти, але стоять на тому самому місці; вони скачуть високо та копають повітря.

Я хотів би знати, що доброго приносить це все, бо принаймні для мене, це виглядає на божевілья і ніхто не зможе мене легко переконати, що люди, які це роблять, є при своїх змислах.

Солон: О, Анахарзісе, це зовсім природно, що тобі так видається, бо це чуже та дуже противиться звичаям скитів, бо і для нас багато дивного є в навчанні та тренуванні скитів, що нам, грекам, видаватиметься дивним, коли б хтось із нас глядів на це так, як

ти це робиш тепер. Але не бійся, о добрий. Це не є божевілля і не зле трактування, коли вони б'ють один одного та качаються в болоті, або обкидають себе піском, бо це дає користь і приємність, дає силу їхнім тілам. В кожному разі, коли ти залишишся якийсь час у Греції, що я думаю ти зробиш, незадовго ти будеш одним із тих в дружині, що обваляні болотом та запорошені, а ця робота видаватиметься тобі корисною та рівночасно приємною.

Анахарзіс: Відійди, Солоне! Для вас, греків, це може бути поміччю та приємністю. З моєї сторони, наколи б хтось із вас трактував мене в цей спосіб, він скоро пізнав би, що ми марно носимо кинджали при наших поясах. Але скажи мені, як ви називаєте ті вправи, як назвати те, що вони роблять?

Солон: Саме місце, о Анахарзісе, ми називаємо гімназіон. Воно присвячене Лікійському Аполлонові. А статую, яку бачиш, що склонюється на стовп з луком у лівій руці, а на правій руці спочиває голова, вказує, що Бог відпочиває по довгому труді. Ті спортові вправи, що велися там у болоті, ми називаємо дужанням, а мужчини в піску також дужаються. Якщо вони стоять просто та б'ють один одного, то ми називаємо їх ланкратією. Ми маємо ще й інші змагання — бокс, метання диском та скакання і у всіх змагаємось, а найкращий вважається подвижником у своєму роді та одержує нагороду.

Анахарзіс: А які ж ті ваші нагороди?

Солон: В ігрищах Олімпійських вони дістають вінок із дикої оливки, в Істмійських — вінок із сосни, в Немейських — вінок із петрушки, в Пітійських — кілька яблук¹ із святого дерева Аполлона, а в Пан-атенських — оливку із посвяченої оливи. Але чому ти смієшся, Анахарзісе? Чи може тому, що ті нагороди видаються тобі дуже маловажними?

Анахарзіс: Нагороди, які ти назвав є дуже гідні, Солоне; тими, що змагаються за них, вони ціняться як нагороди за їх першество і самі змагуни будуть дуже раді здобути їх, і вони радо, задля досягнення яблук та петрушкових вінків, дадуть себе душили, або ламати один одного в половині, якщо не можливо дістати множество яблук без жодного труду, або носити вінки із петрушки чи сосни без того, щоб валятися в піску, розчавлювати свої лица та смарувати їх болотом, або дозволяти своїм противникам копати себе в живіт!

Солон: Алеж мій найдорожчий, ми не дивимосся на нагороду так собі звичайно. Вона є символом перемоги та символізує ідентичність переможця. А репутація для переможців є важливою і здобути її, навіть коли тебе копають, вартує того, щоб через труднощі добути славу. Бо без труднощів ти не можеш її здобути. Бо спочатку потрібно вложити багато труднощів, щоб остаточно досягнути користі та кінцевої приємності за свої труди.

¹) Почавши від 582 р. перед Христом, нагороду на всіх ігрищах, де б вони не відбувалися, давали лавровий вінок.

Анахарзіс: Але, який вислід тієї приємности та які користі, Солоне, ти маєш на увазі, коли кожний буде бачити їх увінчаних та буде вихвалювати їхню перемогу, а ще коли перед тим вони милосердилися над їхнім важким побиттям, знаючи, що як переможці вони будуть щасливі, бо одержать яблуко, або петрушку, як винагороду за свої труди.

Солон: Ти все ще далі необізнаний з нашими звичаями. По якомусь часі ти будеш мати іншу опінію про це, як підеш на ігрища та побачиш величезне число людей, що збираються, аби глядіти на такі видовища. Амфітеатри заповнені тисячами людей, які вихваляють ігрища, а переможців вважають рівними пів-богам.

Анахарзіс: Саме це, Солоне, виглядає найбільш жалюгідним, коли вони терплять таке ставлення не перед кількома, але в присутності такої кількості глядачів та свідків брутальности, які без сумніву втішаються, коли бачать їх спливаючих кров'ю, або коли їх душать їхні противники. Бо це ті найвищі приємності, що йдуть в парі з їх перемогою! У нас, скитів, Солоне, як хтось ударить громадянина, або кине його об землю, або подре його одержу, то старші накладають на нього великі кари, навіть коли це має місце перед кількома свідками, а не в присутності таких великих зібрань, як в Істмі або Олімпії, що їх ти описуєш. Я запевняю тебе, що не можу не жалувати учасників, які мусять витерпіти, і я є дуже здивований, що глядачами є визначні люди, які приходять звідусіль на ігрища та гайнують на такі змагання час, занебруючи справи, які треба було б зробити. Я не можу уявити собі, що це за приємність глядіти як б'ють людей, ламають їх на кусники, кидають об землю та розбивають один одного...

Солон: Ще буде відповідний час, Анахарзісе, для Олімпійських, Істмійських, або Всеатенських ігрищ, які матимуть місце і ти сам будеш брати в них участь, тоді навчишся, що ми не тратимо надаремно часу на це все. Якщо говорити тільки про приємність, роблячи це, то тяжко тебе переконати. Але, коли ти сидів би в середині глядачів та бачив чоловічу досконалість, красу тіла, подивигідний досвід, страшний вправу, нескориму міць, відвагу, суперництво, непереможний осуд, невимовну западливність перемоги, то знаю напевно, що ти не перестав би вихвалити, заохочувати криком та оплескувати.

Анахарзіс: На Зевса, Солоне, і сміюся, і глузую після умови, бо всі ті речі, що їх ти вчислив — досконалість, стан здоров'я, краса й відвага, бачу страченими для вас, тому що ваша батьківщина не є zagrożена, ваші поля не понищені, ані ваших приятелів та земляків ніхто не забирає безлічно. Тим більше смішними є змагуни, коли вони є цвітом краю, як ти кажеш, і помімо того терплять так багато, зносять труднощі, роблять себе жалюгідними, опоганюючи свої гарні та великі тіла піском чи підбитими очима задля яблук та оливних вінків, як вони переможуть! Ба-

чиш, я згадую завжди нагороди задля їх вартости! Одначе, скажи мені, чи всі змагуни дістають їх?

Солон: Ніколи, тільки один із всіх, що переможе всіх.

Анахарзіс: Отже, Солоне, так багато трудиться з приводу незнаного та сумнівного висліді перемоги, знаючи, що буде тільки один переможець із багатьох, а дуже багато програють і вони нещасні надаремно зазнають побоїв та навіть ран?

Солон: Здається мені, Анахарзісе, що ти ніколи не думав як правильно рядити державою, бо в протилежному разі ти не критикував би найкращих звичаїв. Як ти колись почнеш дбати про те, щоб пізнати, як найкраще рядити державою і як громадяни мають досягнути найкращий вершок досконалости, тоді ти будеш вихвалити ті вправи та суперництво, яким ми сприяємо, тоді ти будеш бачити, що в тому багато корисного разом із труднощами, хоч ти тепер уважаєш, що наша енергія надаремно змарнована.

Анахарзіс: Я можу тебе запевнити, Солоне, що я прибув із Скитії, пройшовши таку далеку дорогу крізь велике та бурхливе Чорне море, щоб навчитись законів греків, обсервувати ваші звичаї та пізнати найліпші форми державного правління. Для того я люблю тебе найбільше з усіх атенців та вибрав тебе за приятеля з пошани до твоєї слави, бо я чув, що ти установляєш закони, впровадив найкращі звичаї та є реорганізатором цілої держави. Отже, не отягайся навчити мене, зробити мене своїм учнем. Бо з своєї сторони я буду радо без їдження та пиття сидіти побіч тебе. Як довго ти зможеш говорити про державу та закони, так довго я буду пожадливо слухати тебе.

Солон: Це не легко, приятелю, розповідати все вкоротці, але якщо ти будеш сприймати це в малих відступах часу, ти зможеш зрозуміти думки про богів, що їх ми маємо, про батьків, про подружжя та про все інше. Я зможу розповісти тобі, що ми знаємо про молодь й як ми з нею поступаємо, коли вона вперше починає розрізняти добре від злого, стають фізично дозрілими і знають як зносити труд; щоб ти міг розпізнати чому завдаємо їм ті вправи та змушуємо їх вправляти їхні тіла. Це не тільки з огляду на ігрища, аби здобути нагороди, що з великого числа дуже мало може це досягнути, але тому, що ми глядимо за більшим добром для цілого міста й для них самих. Бо ці ігрища є спільні для всіх добрих громадян, а вінок із сосни, оливи або петрушки має в собі щастя людей, або, інакше кажучи, свободу для кожного приватно, а для держави в загальному — багатство, славу, радість із стародавніх святочних днів, безпеку для родини, і, коротко, найкраще благословення, яке можна просити від богів. Всі ті речі переплітаються з вінком, про який я говорю, і походить із змагань, до яких ті вправи та труд ведуть.

Анахарзіс: Отже, подиву підний Солоне, маючи такі надзвичайні нагороди, про які ти говориш, ти згадуєш про яблука, петрушку, галузки дикої оливи, або сосни.

Солон: Але дійсно, Анахарзісе, навіть ті нагороди не будуть видаватися маловажними, коли ти зрозумієш, що я говорю. Вони постають в наслідок ігрищ і являються малою частиною більших змагань та закінченням щастя, про яке я говорив. Але наша розмова відійшла від того порядку, що початково заторкувала Істмійські, Олімпійські та Немейські починання.

Але тому, що ми маємо на думці приємність й ти, як кажеш, охочий слухати, буде нам легко повернути до початку розмови, до спільних змагань, які є, як я сказав, предметом всіх тих навичок.

Анахарзіс: Це буде краще, Солоне, так зробити, бо, тримаючись тієї дороги, наша розмова буде мати більший успіх, а знаючи ті нагороди, це переконає мене більше не сміятись, зокрема коли побачу, як звеличують людей, які здобули вінки оливки чи петрушки. І якщо це тобі відповідає, тоді ходім там у тінь та сядемо на лавку, щоб нам не перешкоджали ті, що викрикують до змагунів. Крім того, мушу сказати, мені важко стояти на сонці так осліплюючому та гарячому, як воно паде на мою незакриту голову. Я думав, що буде краще залишити мою шапку дома, щоб не бути тільки одним у чужинецькому вбранні. Але пора року дуже гаряча, бо зоря, яку ви звете Псом, спалює все, повітря робить сухим та палаючим, а сонце, що стоїть опівдні над головами, зсилає спеку, яку тіло не може знести. Я дивуюся, що ти уже старший чоловік, але не потієш на спеці, як це діється зі мною. Виглядає, що це тебе зовсім не турбує й ти не шукаєш за тінню, щоб там схритися, але без труда зносиш сонце.

Солон: Ті безпотрібні труди, Анахарзісе, те постійне змагання в болоті та дужання на вільному повітрі в піску дають нам відпорність проти соняшних променів і ми не потребуємо жодних шапок стримувати його проміння, яке падає на наші голови.

Але ходімо. Не бери нічого, що я тобі говорю, за те, щоб вірити всьому, але якщо думаєш, що я говорю не слушно, то відразу заперечуй і поправляй мої аргументи. Напевно ми не зможемо досягнути одного із двох: або ти будеш твердо вірити, коли вичерпаєш всі свої застереження, які уважатимеш за вказане зробити, або я переконаюся, що в дійсності не розумію всього. В тому випадку ціле місто Атени не зможе запізнатись, щоб висловити тобі подяку, бо ти повчив мене й змінив мене на краще, чим зробив їм найбільшу прислугу. Бо я не можу скривати нічого перед ними, але нетайно мушу повідомити про це громадянство та, ставши на Пниксі², сказати до всіх: атенські мужі, я написав вам закони, які я вважав найкращими для міста, але оцей мій гість, — і тоді покажу на тебе, — Анахарзіс, який є скитом та мудрцем, переконав мене про ліпші методи навчання та звичаї. Тому вважайте його своїм добродієм та поставте йому статую із бронзу в його честь в місті побіч Атени, або побіч Епоніма.

2) Місце для промовців біля Ареопагу.

І знай добре, що місто Атени не буде стидатися навчитись від чужинця та гостя все те, що буде корисне для нього.

Анахарзіс: Це, власне, те, що я чув про вас, атенців, які у своїх словах ніколи не говорите про те, що думаєте. Бо якже ж можу я, як кочовик і мандрівник, що жив на возі, що відвідував інші краї, але ніколи не жив у місті, ані не бачив міста, прийняти громадянство та вчити місцевих людей, які замешкують це старовинне місто так довго в доброму порядку? А найбільше тебе, Солоне, який від початку студював, як кажуть, як найліпше рядити державою та які закони треба заховувати, щоб бути щасливим? Крім того, ти законодавець, отже мушу слухати тебе. Тому буду протиставитись тобі лише тоді, коли мені видаватиметься, що неслухно говориш, щоб твердо вивчити свою лекцію. Дивись, ми вже втекли від сонця, є в тіні й тут дуже приємне та вигідне місце на холодному камені. Починай, отже, твою бесіду від початку та скажи чому насильно берете своїх дітей і негайно заставляєте їх вправляти, як робите із них видатних людей, який вислід вправ у болоті, та що дає їм порох і перевертання для їх досконалости? Це те, що я на самому початку найбільше хотів почути. Решту ти зможеш мене навчити пізніше, як прийде нагода, кожну річ по черзі. Але, Солоне, пам'ятай, що говориш до чужинця. Я це говорю, щоб ти не робив своїх бесід занадто складними та довгими, бо боюсь, що можу забути початок, якщо розмова буде розвиватися заскоро.

Солон: Ти сам, Анахарзісе, можеш цим керувати краще, якщо будеш уважати, що мої слова не є дуже ясні або коли вони відбігають забагато від теми, бо ти можеш вставити будь-яке питання, яке захочеш, та перервати мою мову. Коли ж, одначе, моя розмова не далеко від своєї цілі — нічого не пошкодить, коли буду навіть довго говорити, бо така традиція в Ареопазі, де розсуджують справи вбивства. Бо коли справа перейде до Ареопагу й судді зберуться разом для розгляду справи вбивства, умисного поранення або підпалу, суд дає слово кожній стороні — прокуророві та позивачеві, які по черзі говорять чи судити, а чи звільнити підсудного самим, або через реторів, яких вони приводять до суду, щоб оборонити їх. І як довго вони говорять про справу, так довго суд терпить їх та спокійно слухає; але як хтось почне давати вступ до своєї бесіди, щоб зробити суд більш прихильним, або додає емоцію чи перебільшення до справи, чи хитрощі, яких часто вживають учні реторів, щоб вплинути на суддів, тоді з'являється геральд (вістун) та негайно втихомирює їх, аби не говорили небелиць та не підлещувались словами, щоб Ареопаг міг бачити голі факти.

Так, отже, Анахарзісе, я дав тобі можливість бути присутнім на Ареопазі. Слухай і будь спокійним, коли я говорю згідно з законом суду, але скажи мені бути тихо, якщо думаєш, що я наду-

живаю реторикою. Але як довго я говорю до справи, дозволь мені продовжувати. Крім того ми більше не говоримо на сонці і ти не відчуватимеш утяжливості, якщо моя бесіда буде продовжуватися, бо тінь велика й ми маємо багато часу.

Анахарзіс: Те, що говориш, Солоне, розсудливе з моєї сторони, і я вже більше ніж вдячний тобі, що ти поучуєш мене про все те, що відбувається в Ареопазі, який дійсно подиву гідний. Як багато доброго судді можуть зробити, кидаючи свої голосуючі кульки згідно з правдою. Отже, після тих умовин говори, а я як член Ареопагу, яким ти мене зробив, буду слухати тебе згідно із звичаями суду.

Солон: Тому ти повинен дати мені змогу сказати, що думаю про місто та його громадян. Ми вважаємо, що місто — це тільки будинки, мури, святині та доки, що на зразок сильного та нерухомого тіла творить скоронище та забезпечення для мешканців, але ми вважаємо, що його значення є в громадянах, які живуть в ньому та допомагають всьому і охороняють його; вони так, немов душа в нутрі кожного. Побачивши це, ми, очевидно, дбаємо про тіло міста, прикрашуємо його як тільки можемо, це сам бачиш, не тільки добре вивінованим у середині будинків, але й найбільш безпечно обведене назовні муром. Однак найбільш із усього думаємо про те, щоб громадяни були доброчесні у своїх душах та сильні тілом, вважаючи, що такі мужі в публічному житті будуть добре вестися в мирі, а у війні врятують місто та будуть хоронити його у свободі та добробуті.

Їхне перше виховання довіряємо матерям, нянькам та педагогам для свobodного вишколення та навчання; коли ж вони зрозуміють, що є добре й коли розвинеться у них скромність, стид, страх і амбіція, і їх тіла уже стануть витривалими в труднощах, коли вони стануть сильнішими, тоді ми починаємо їх вчити, приписуємо духовні науки та змагання, і вже іншими способами при звичаємо їх тіла до трудів. Бо не видається нам вистачаючим, щоб вони росли так, як уродилися чи то відносно душі, а чи й тіла. Ми хочемо такого виховання та навчання, щоб вони розвивали добрі прикмети.

(Продовження буде)

»ВИЗВОЛЬНИЙ ПІЛЯХ« — ДЕШЕВИЙ, АЛЕ КОРИСНИЙ ПОДАРУНОК ДЛЯ ВАШИХ РІДНИХ І БЛИЗЬКИХ З НАГОДИ ЇХ ІМЕНИН, УРОДИН ЧИ ІНШИХ ПОДІЙ. ВИСИЛАЙТЕ ЗРАЗКОВІ ЧИСЛА »В.П.« СВОЇМ ЗНАЙОМИМ І ЗАОХОЧУЙТЕ ЇХ СТАТИ ПЕРЕДПЛАТНИКАМИ. ПОДАВАЙТЕ НАМ АДРЕСИ ВАШИХ ДРУЗІВ, ЩОБ ВИСЛАТИ ЇМ ЗРАЗКОВЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ.

РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ

Богдан БОРА

ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ ЯРА СЛАВУТИЧА

*Слово на авторському вечері Я. Славутича, що відбувся
25. 11. 1979 р. в Брадфордї, Англія.*

*Тримаю в серці голубий ставок,
Верхи тополь і вітрякові крила,
Де загубив дитинство між квіток, —*

*А рідну землю, що мене зростила
На боротьбу за життєдайні дні,
Я над усе люблю на чужині!*

Так 1943 року в сонеті «Степи Херсонщини» висловився наш вельмишановний гість Яр Славутич, авторський вечір якого я маю неабияку честь сьогодні відкрити та привітати його від управи Товариства Українських Літераторів у Великобританії і українського громадянства міста Брадфорду та його околиць.

Насамперед дозвольте мені коротко і стисло познайомити вас з життям і літературним доробком нашого дорогого гостя.

Проф. Яр Славутич — це, в основному, поет. Поет, без сумніву, один з найвизначніших серед нашої еміграції, поет, що в українській літературі зайняв передове і визначне місце. Однак масштаб особи Яра Славутича ми надзвичайно звузили б, коли б у нашій уяві він являвся тільки поетом. Проф. Яр Славутич належить і до визначніших наших літературознавців і мовознавців, отже й науковець, внесок якого в українську літературу, науку і культуру досить знаменний.

Яр Славутич — син соняшної Херсонщини. Народився він 11-го січня 1918 року на хуторі поблизу села Благодатного. Тож то минулого року сповнилося нашому вельмишановному гостеві 60 літ працелюбного життя та 40 літ його літературної творчості. З цієї нагоди видавництво «Славути» випустило дві ювілейні книги: «Творчість Яра Славутича» та «Зібрані твори 1938–1978».

Батько Славутича походив із роду козацької шляхти, а мати — проста селянка. В родині Яра Славутича свято зберігалися козацькі традиції.

На виховання юного Славутича мав великий вплив його дід. У своїй автобіографії Славутич пише: «Коли мені пішов восьмий рік, дід возив мене до Дніпра, щоб показати пороги... На острові Хортиці я, новоспечений «січовик», урочисто склав присягу, проказану дідом. Там же, стоячи на скелі, на наказ діда я продеклямував «Б'ють пороги»... Безперечно вплив діда-патріота позначився на житті і творчості внука.

Значний вплив на юного Славутича мала також його мати, головно її пісні і казки. Вона не тільки їх майстерно виконувала, а й сама складала, хоч ніколи не записувала, бо була майже неписьменною.

На початку літа 1932 року сім'ю Яра Славутича розгромили московські зайти. Хутір зрівняли з землею, а юного Славутича з його батьком повезли на північ. На щастя, Ярові пощастило втекти з поїзда і він з матір'ю живе у Кривому Розі. Дідусь відмовився переїхати до Кривого Рогу, а живе самотньо у викопаній землянці на західньому боці Гурівського лісу. Юний Славутич і його мати допомагали дідусеві чим могли. Там голодного 1933 року він і помер, не зламавши своєї заяви: «Ми прожили тут триста років... Нехай мої кості зогниють у землі моїх предків».

Середню освіту здобував Славутич переважно самотужки, бо вдень працював, а ввечері ходив до загально-освітньої школи. Систематична освіта відновилася в 1936 році, коли він склав іспити до Запорізького Державного Педагогічного Інституту. Але й тут його навчання коротко перервалося, коли восени 1938 року його заарештовано за читання книги О. Олеся «Кому повім печаль мою».

Наприкінці 1939 року під час фінляндсько-совєтської війни, коли навчання в інституті припинилося, Славутича послали вчителювати. Інститутські іспити він складає аж влітку 1940 р. і отримує диплом викладача української мови й літератури.

Пізніше Славутича запроторюють до армії на Білорусь. Коли почалася війна, його роблять лейтенантом та кидають на будову мостів. На десятий день війни він опиняється в німецькому тилу. Там з ініціативи одного полковника збирає українців у одну групу, що пізніше зв'язується з Поліською Січчю. Ця група переходить спочатку на Чернігівщину, а потім на північну Київщину. Вона мала завдання вишколювати старшин, здобувати від німців зброю та обороняти селян від німецьких грабунків.

У жовтні 1943 року поет з підробленими документами прибуває до Львова. Тут покидає підпілля і легалізується.

1944 року виїжджає до Катовиць, а пізніше переходить чеський кордон. Деякий час перебуває у Брні, пізніше у Празі, згодом у Берліні, а врешті переїжджає до Баварії. Тут після закінчення війни стає вільним слухачем Українського Вільного Університету, співредактором «Заграви» та секретарем управи Мистецького Українського Руху і редакції журналу «Арка».

1949 р. виїжджає до США. У 1953 р. вступає до Пенсильванського університету, де здобуває магістерський диплом, а в 1955 р. титул доктора філософії.

Від 1955 до 1960 р. в Монтерей у військовій школі навчає американських вояків української мови. 1960 р. переїжджає до Канади та стає професором Альбертського університету в Едмонтоні.

Такий життєвий шлях Яра Славутича.

На літературну ниву вийшов Яр Славутич 1938 року, коли в харківському «Літературному журналі» з'явився його вірш «Коню мій буланний». Та його муза щиро й невимушено заговорила на еміграції. Вже в липні 1945 р. появляється його перша збірка «Співає колос». Вона була й хронологічно першим виданням українських віршів у повоєнній

Німеччині. Вже в цій своїй першій збірці наш поет виявив велику технічну вправність та бездоганне володіння стилістичними засобами. Та все таки на вибагливого читача вона робить враження неповнокровності. Своєрідністю відзначається в цій збірці його любовна лірика.

Друга його збірка «Гомін віків» появилась 1946 р. В ній запримічується величезне поширення тематичного діапазону, а в деяких поезіях, за словами В. Державина, «авторові вдалось досягти правдивої парнасистської імпозантності й довершеності».

У 1948 р. появляється третя збірка «Прапороносці». Це, за визначенням самого автора, «програмовий твір». Поет у своїх поемах, баладах і етюдах малює лицарів української нації, героїв Базару, карпатських січовиків та воїнів Української Повстанської Армії, що в лісах і горах Волині й Карпат б'ються з московськими зайдами. На цій збірці позначається мистецьке зростання автора та нові стилістичні здобутки.

У 1950 р. появляється четверта збірка «Спрага». Вона повна роздумів та філософських заглиблень. Зрілий і зрівноважений стиль та мистецька шляхетність ставить поета в перші ряди нашої еміграційної літератури.

У 1952 р. появляється в Буенос-Айресі поема «Донька без імени». Вона належить, мабуть, до найкращих його творів і не дарма її відзначено літературною нагородою на конкурсі «Америки» 1951 р. Тема поеми: «боротьба українських повстанців з німецькими окупантами і на тлі цієї боротьби загибель жінки-партизанки із немовлям. Ця трагедія є одним фрагментом із життя самого автора. Треба додати, що цей фрагмент є типовим для тодішньої української дійсності.

П'ятою збіркою Яра Славутича є «Оаза», що появилась в Едмонтоні 1960 р. Вона є прямим продовженням його філософичної збірки «Спрага». Під аспектом форми і змісту — це завершена зрілість автора.

У 1962 р. появляється шоста збірка поезій «Маєстат». Вона є продовженням медитативної лірики з ділянки історії, а її предметом є маєстат булави як символу нашої державної незалежності.

У 25-ліття творчості Яра Славутича, 1963 р., появляється в Едмонтоні збірка вибраних поезій під назвою «Трофеї». «Трофеї» — це жниво 25-літньої праці поета.

Сьоомою збіркою Яра Славутича є «Завойовники прерій» (Едмонтон, 1968 р.). Мова йде про перших наших поселенців-піонерів у Канаді, що вирубували незаймані хащі та підготовляли орний ґрунт для врожаїв. Хоч були спроби і серед співучасників завойовування прерій передати віршованою формою свої переживання й почуття, то все таки недоліки мовні, брак знання версифікації, а то й таланту не дозволили їм створити мистецьких і повноцінних творів. Цю прогалину заповнив Яр Славутич, що, за словами Романа Рахманного, «сам є своєрідним плугатарем, що завойовує український людський «степ» для української мови й культури на цьому континенті. Він уклав чимало труду в засвоєння нащадками українських поселенців української мови в її сучасному високорозвинутому виді».

Восьмою збіркою Яра Славутича є «Мудрощі мандрів», що появилася 1972 р. Ця збірка — це насичене глибоким змістом мистецьке узагальнення авторських переживань і роздумів над оточенням, красою природи, над відношенням до залишеної Батьківщини-України та над багатством культурних здобутків інших народів.

Дев'ятою його збіркою є «Моя доба» і врешті, як було згадано, з нагоди його 60-ліття появляються «Зібрані твори».

Не сміємо забувати, що перу Яра Славутича належать також численні переклади поезій з англійської, чеської, польської, болгарської та білоруської мов.

Творчості Яра Славутича притаманна широка амплітуда тематики, орлиний розмах думки, монументальність образів, до тонкощів вирізьблена кожна деталь, багатство мистецьких засобів та багата своєю чистотою й мелодійністю мова. Думаю, що ці властивості Славутичевих творів спонукали наших композиторів написати до деяких його поезій музику.

Як справжній мистець Яр Славутич ніколи не задовольняється написаним. Він постійно повертається до своїх творів, щоб поновно їх вигладжувати і таким чином надавати їм мистецької досконалости та довершености.

Здається, що сьогодні творчість Яра Славутича досягла zenіту. Тож бажано йому багато кріпкого здоров'я, творчої снаги та довгого віку, щоб він збагатив скарбницю нашої літератури ще не одною дорогоцінною перлиною.

«Тяглість і цілеспрямованість характеризують визвольну боротьбу українського народу за останніх 35 років. Воєнні і післявоєнні роки, аж до 1952 року, це — збройна боротьба, пляцдармом якої стали передусім західні частини українських земель. Це найбільш героїчний період в новітній історії українського народу. Основні ідеологічні, програмові і політичні заложення українського визвольного руху, зформульовані в цьому періоді, були освячені кров'ю і життям сотень тисяч найкращих синів і дочок українського народу, безстрашних носіїв тих дій. Караванський назвав цей період українським всенароднім повстанням, і таким цей період насправді був. Наперекір усякій логіці, у здавалося б безвихідній ситуації, проти порад всяких «обережних» — український нарід під керівництвом ОУН дав доказ своєї живучости і національно-державницької зрілости, бо єдино збройна конфронтація утверджує в народі віру у його сили і волю до дальшої боротьби. І хоч в тому періоді не досягнуто ще остаточної мети українського народу — УССД, закладено дуже сильні підвалини для неї».

Мгр Андрій ГАЙДАМАХА

ГРИГОРІЙ МАЛАНЧУК

(Некролог*)

Дня 20-го серпня, 1978 р., помер у Копенгагені (Данія) на 76-му році життя на удар серця Григорій Маланчук. Його ім'я і праця були українській громадськості мало відомі, зате серед учених знавців данського філософа, батька модерного екзистенціалізму, Сирена Кіркегора (1813-1855), він був всесвітньо відомий як найвдумливіший інтерпретатор важко доступних творів Кіркегора. Г. Маланчук присвятив 44 роки свого творчого життя текстуальній інтерпретації філософських писань Кіркегора; він мав рідкісну здібність тлумачити складні й абстрактні думки і тим здобув собі заслужене признание та вдячність данців, а зокрема не-данців, яким твори Кіркегора, через їх мову та стиль, були майже недоступні.

Григорій Маланчук народився 2-го вересня 1902 р. в селі Гарбузів, недалеко історично відомого Зборівського повіту в Західній Україні. Він походив з бідної селянської та багатодітної родини Івана і Марії з Лобурів. Григорія, як найздібнішого з 7-ох дітей, батько віддав на науку до гімназії в Золочеві, де він з успіхом учився. Перша світова війна не тільки перервала його студії, але й спустошила його Гарбузів, зрівнявши його з землею. В наслідок пошести тифу в 1919 р. померли Григорієві батьки, нужда опанувала семеро сиріт. Однак допитливий Григорій хотів далі вчитися. Він став домашнім репетитором дітей місцевого учителя в заміну за кімнату й харчування, а сам учився як «приватист» у Тернопільській гімназії і щороку їздив туди складати іспит. Такий стан тривав до 8-ої класи. Останній рік учився як «публічний учень» у державній гімназії з українською викладавкою мовою у Тернополі і склав матуральний іспит з відзначенням.

Завдяки фінансовій допомозі односельчанина Петра Зелінського, який був виємігрував на заробітки до Пенсільванії, США, Г. Маланчук мав змогу приготувитися до вступного іспиту на Фрідріх-Вільгельм університеті в Берліні, який здав блискуче у 1923 р. Там вписався на філософський факультет. Вивчав Арістотеля й Сократа у проф. Г. Маєра, психологію у проф. Колера і Фірканта. Його головним професором філософії і дорадником у справах докторської дисертації був Макс Дессуар. Однак студії Г. Маланчука зазнали перебоїв. Виснажений в наслідок воєнних і післявоєнних обставин, безгрошовий Григорій Маланчук тяжко захворів, і лікарі приписали йому довший відпочинок. З допомогою студентського комітету «Європейське Християнське Братство» його вислано на відпочинок і лікування на данський острів Борнгольм¹, де Маланчук жив у власника книгарні Єргенсена². Тоді він уперше почув ім'я Сирена Кіркегора³ з уст одного робітника.

* Стаття-некролог появиться німецькою мовою в «Повідомленнях» Дому української науки в Мюнхені.

1) Bornholm.

2) Jörgensen.

3) Sören Kierkengard.

По дорозі до Берліну Григорій, на доручення Єргенсона, вступив до Копенгагену, де був два місяці гостем у пастора Карла Реєга⁴, з яким його зв'язала життєва дружба. Григорій відтепер кожного року їздить з Берліну до Данії на вакації, був постійним гостем пастора-мецената, нав'язував знайомства з данськими науковцями, познайомився, між іншим, з проф. Едуардом Грейсмаром⁵, викладачем теологічного факультету Копенгагенського університету, глибокого знавця мислителя Кіркегора.

Здобувши на Берлінському університеті диплом магістра філософії і психології, Г. Маланчук завершив свої студії обороною (3-го травня 1934 р.) докторської дисертації п. з. «Питання категорій у Лотце»⁶. Уже 25-го травня 1934 р. він переїхав на постійне життя до Данії, покинувши нацистську Німеччину. Спочатку Маланчук продовжував студіювати. Вивчав теологію і філософію на Копенгагенському університеті, пробивався крізь життя приватними лекціями, часто йому допомагали щирі приятелі. Не будучи данським громадянином, Маланчук не мав права на постійну заробіткову працю (щойно в 1950 р. отримав документи данського громадянства); хоч ціле його життя відзначалося матеріальною скромністю, зате він випромінював завжди сердечну теплоту в контакті з ближніми.

Одержавши в 1939 р. дозвіл викладати психологію і філософію, Г. Маланчук створив на приватній базі його славнозвісні «Студійні кружки», які стали справжньою духовою кузницею, де кувалася Кіркегорова філософія. Такий «Студійний кружок» був своєрідним семінаром, що складався з обмеженої кількості людей (коло 15 осіб), які сходилися що два тижні. Спочатку на семінарійних заняттях Г. Маланчук обговорював теми з психології, Достоевського та Ніцше, а щойно від 1947 р. він одержав офіційний дозвіл обговорювати у своїх «студійних кружках» праці Кіркегора, що згодом принесло йому світову славу.

У семінарійних заняттях «Студійних кружків» Маланчука брали участь 18-річні початкуючі студенти, сивоволосі 80-річні послідовники Кіркегора, віруючі й невіруючі. Маланчук запровадив у своїх кружках методу кропіткої аналізи Кіркегорових філософських текстів, речення за реченням, кожне речення у контексті свого параграфу, сторінки, розділу, книжки та цілої творчості. Ось як Една і Гаворд Гонг, колишні учні й перекладачі наукових праць Маланчука, описують його ґрунтовне знання думок Кіркегора: «Маланчук знав усю творчість так з першої руки, що він міг висловлювати споріднені мислі з будь-якого видання творів та щоденників Кіркегора»⁷.

4) Karl Reeh.

5) Eduard Greismar.

6) "Die Kategorienfrage bei Lotze".

7) "Malantschuk knew the total authorship so firsthandly and first-handly that he could pluck related ideas from any and all of the published works and journals of Kierkegaard". "The Ukrainian Quarterly", Vol. XXV, No. 2, 1979, p. 169.

Завдяки Студійним кружкам, Копенгаген став світовим центром студій Кіркегора, Маланчукові студенти походили з усього світу: з Франції, Німеччини, Італії, Швейцарії, Японії і США.

Перше дійсне академічне призначення Г. Маланчук одержав щойно в 1948 р., тоді він став інструктором української мови, а в 1951-62 роках був науковим асистентом при катедрі слов'янської філології зі спеціальністю української мови на Копенгагенському університеті. Остаточний пролам і офіційне визнання його як ученого філософа прийшло в 1962 р., тоді він став надзвичайним професором для студій Сирена Кіркегора, а одночасно був і дорадником для закордонних стипендіантів. Почавши від 1973 року, Г. Маланчук отримав кілька дослідницьких стипендій, що уможливило йому присвятитися повністю своєму улюбленому заняттю — студіям творів Кіркегора. Його заслуги на полі вивчення і популяризації думок Кіркегора були винагороджені кількома данськими й міжнародними організаціями; так отримав він нагороди в 1952 р. від Фондації ім. Свенсона-Кіркегора, в 1959 р. від Фондації Августина і в 1965 р. від Фондації Г. Е. Гада. Від 1951 р. він був членом Т-ва ім. Сирена Кіркегора.

Перу Г. Маланчука належать кілька фундаментальних праць. У 1953 р. появилася його проломова книжка, вислід 14-річної наполегливої праці, п. з. «Вступ до писань С. Кіркегора»⁸, яка зразу була перекладена на голландську (1960), португальську (1961), англійську (1961) і японську (1976) мови. Інші праці також розійшлися по цілому світі: «Діалектика і екзистенція в С. Кіркегора» (данське видання з 1967 р., англійське вийшло в 1971 р. під заголовком «Кіркегорова мисль» у видавництві Принстон Пресс), «Проблема свободи в понятті страху Кіркегора» (1971), «Контроверсійний Кіркегор» (1976), остання книжка «Від індивідуума до одиничного. Проблема свободи й етики в С. Кіркегора» появилася в 1978 р.⁹

Численні солідно опрацьовані статті та есеї про Кіркегора появилися в данських, німецьких, японських, французьких, італійських і англійських журналах. Григорій Маланчук був науковим співробітником видання «Щоденники й праці Сирена Кіркегора», томи I-II якого вийшли в роках 1967-1977 за старанням уже раз згаданого подружжя й популяризаторів Маланчукових праць в англослов'янському світі — Едні і Гаворда Гонга¹⁰. Повна бібліографія всіх праць Г. Маланчука переходить рамки нашої замітки. У 1977 р. він став членом Міжнародного дорадчого комітету для видання творів Кіркегора.

Ключем до загадки, чому саме Г. Маланчукові, не-данцеві, так «легко» вдавалося проникнути у філософські глибини екзистенціальних розважань Сирена Кіркегора, полягає, може, в тому, що він саме був

8) "Einführung in die Verfassertätigkeit S. Kierkegaards".

9) "Dialektik und Existenz bei Søren Kierkegaard (dänische Ausg. 1967, englische Ausg. "Kierkegaard's Thought", Princeton Press, 1971), "Das Problem der Freiheit im Kierkegaards Begriff der Angst" (1971), "Der kontroversielle Kierkegaard" (1976), sein letztes Buch "Vom Individuum zum Einzelnen Probleme über Freiheit und Ethik bei Søren Kierkegaard" (1978).

10) "Søren Kierkegaard's Journals and Papers", Vol. I-II (1967-1977), Indiana University Press.

українцем. Що якась українська національна риса просякає всю творчість Маланчука, це відмітили також чужинці, а саме, що Маланчук як українець бачив ясніше, ніж інші, протиставлення між християнською і марксистською діалектикою. Григорій Маланчук надавав більше, ніж лише символічного, значення фактові, що «Діла любови»¹¹ Кіркєгора появилися скоріше (29-го вересня 1847 р.), ніж «Комуністичний маніфест» (лютий 1848 р.). Боротьба між цими двома радикально протилежними течіями ще не закінчена.

Похорон Г. Маланчука відбувся 26-го серпня 1978 р. на копенгагенському цвинтарі Вестре Кіркєгор¹². Науковою спадщиною Маланчука заопікувалася його довголітня секретарка Грете К'єр¹³. Якраз перед своєю смертю Г. Маланчук увійшов у пантеон данських безсмертників — на 709-й сторінці енциклопедичного словника «Синя книга Крака»¹⁴ написана його сильветка. Посмертні згадки помістили також два найпочитніші данські щоденники «Політікен» з 24-го серпня 1978 року з-під пера проф. Ф. Й. Біллесков-Янсена і «Берлінгске Тінденде» з 22-го серпня 1978 р.

Нехай ця посмертна згадка стане першим кроком до глибшого вивчення життя цього українського вченого, якого гільда філософів високо цінила і який збагатив також українську культурну скарбницю.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Edna and Howard Hong: "Gregor Malantschuk — Scholar and Philosopher" in "The Ukrainian Quarterly", Vol. XXV, No. 2, New York, 1979, pp. 167-170.
2. Роман Завадович: «Данський мислитель і його український інтерпретатор», «Дзвони», Рим—Дітройт—Чикаго, ч. 2 (109), 1979 р., 17-35 стор.
3. Kraks Bla Bag, Danmark, p. 709.

11) "Works of Love".

12) Vestre Kierkegaards.

13) Grethe Kjaer.

14) Kraks Bla Bag (Kraks Blaubuch).

П О Д Я К А

Почуваємося до приємного обов'язку подякувати Хвальній Дирекції «Нової Фортуни» — кооперативній спілці, її Працівникам та всьому Членству цієї установи за дальші пожертви на видання і розбудову журналу «Визвольний Шлях»:

за рік закінчений датою 31. 1. 79 сума £1,000.00

за рік закінчений датою 31. 1. 80 сума £1,000.00

Разом дві тисячі фунтів.

Щиро дякуємо і рівночасно бажаємо дальших успіхів у торговельній діяльності.

Дирекція УВС

Лондон, 15 березня, 1980.

Ділимося сумною вісткою з Українською Громадою, Співробітниками, Передплатниками і Читачами «Визвольного Шляху», що в середу 27 лютого, 1980 року, в шпиталі в Гардінер, Мейн, США, відійшов у вічність

сл. п. д-р МИКОЛА МИКОЛОВИЧ АРКАС,

визначний український історик, письменник та перекладач, син історика і композитора Миколи Аркаса.

Сл. п. д-р Микола Миколович Аркас народився 1898 року в Миколаєві на Херсонщині. Покійний був автором «Історії Чорноморщини», перекладу «Іліади» та інших класичних творів, Він був визначним членом Асоціації Діячів Української Культури, довголітнім співробітником «Визвольного Шляху» та інших українських періодиків, і активним членом української громади у США, де провів поважну частину свого трудололюбивого, творчого життя.

Покійний залишив у глибокому смутку й болю Дружину Валентину Яківну і сина Миколу.

Хай чужа земля буде Йому легкою, а пам'ять про Покійного вічною!

*Редакція «Визвольного Шляху»,
Дирекція і Адміністрація УВС,
Головна Управа АДУК.*

Ділимося сумною вісткою з Українською Громадою, Співробітниками, Передплатниками і Читачами «Визвольного Шляху», що в суботу 1 березня, 1980 року, помер на 83 році життя в Торонто, Канада,

сл. п. інж. ПАВЛО ШТЕПА,

визначний націоналістичний діяч, перший провідник Активу ОУН в Канаді до 1940 року, визначний провідний член Української Стрілецької Громади, науковець і публіцист, член НТШ і УВАН, і довголітній співробітник «Визвольного Шляху».

Сл. п. інж. Павло Штепа народився у Катеринодарі, на Кубані, 12 вересня 1897 року. Технологічний інститут закінчив на Кубані, а Український технічно-господарський на Чехо-Словаччині. Під час Визвольних Змагань служив моряком-капітаном в Українській Флотії.

Будучи від молодих років палким українським патріотом, Покійний посвятив ціле своє життя українській національній справі. Свої останні роки прожив творчо в дуже вузькому колі друзів. Похоронений на цвинтарі Парк Лавн 5-го березня, 1980 року.

Вічна Йому пам'ять!

*Редакція «Визвольного Шляху»,
Дирекція і Адміністрація УВС..*

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА

У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

НОВА ФОРТУНА

(Гуртівня: імпорт і експорт)

ДАЄ ВИСОКІ ДИВІДЕНДИ.

ВСТУПИВШИ В ЧЛЕНИ

КООПЕРАТИВИ,

ДОПОМОЖЕШ СОБІ

Й УКРАЇНСЬКОМУ

ПІДПРИЄМСТВУ.

ВСІ ВЧЛЕНИ КООПЕРАТИВИ

НОВА ФОРТУНА

**Адреса Централі: 49 Linden Gardens,
London, W2 4HG, Great Britain**